# SPRAWOZDANIE

## DYREKCYI

# C. K. GIMNAZYUM

## W WADOWICACH

za rok szkolny

**1892.**

**W Wadowicach,**

ŁADEM FUNDUSZU NAUKOWEGO.

Drukiem Fr. Foltyna w Wadowicach.

1892.

Treść.

# I.

# Przegląd dziejów c. k. gimnazyum wadowickiego.

Napisał

Dr. Antoni Karbowiak.

## *Słowo wstępne.*

Wezwany przez Dyrekcyą zakładu do napisania rozprawy, mającej się umieścić w Sprawozdaniu za rok szkolny 1892., postanowiłem skreślić dzieje gimnazyum, które z końcem r. sz. 1891. ukończyło 25 lat istnienia swego; mając jednak nie wiele więcej nad dwa miesiące czasu do pisania a nadto rozmaite trudności przy gromadzeniu materyału, musiałem odstąpić od zamiaru napisania wyczerpującej historyi a poprzestać tylko na zwięzłym przeglądzie dziejowego materyału. Szczegółów, zawartych w tablicach, nie można było z powodu tu i owdzie brakujących cyfr wyzyskać dla poczynienia odpowiednich wniosków. Autor musiał to dla swego usprawiedliwienia powiedzieć, puszczając w świat pracę, która powinna była pozostać jeszcze w tece.

Poszczególne fakta i daty podane są z całą ścisłością historyczną. Autor nie mógł przytaczać przy każdym szczególe źródeł, nie chcąc niepotrzebnie powiększać rozmiarów pracy. Dla ułatwienia kontroli zestawiam ważniejsze źródła i dzieła, z których czerpałem wiadomości do niniejszego przeglądu.

1) Sprawozdania c. k. Rady szkolnej krajowej o stanie szkół średnich galicyjskich w latach *a)* 1868—1869; *b)* 1870—1871; *c)* 1872—1874; *d)* 1875—1883 część I. i II.; *e)* 1884—1888; *f)* 1888—1890; *g)* 1891.

2) Sprawozdania c. k. Rady szkolnej krajowej o stanie szkół ludowych za lata od 1868—1891.

3) Sprawozdania Dyrekcyi c. k. gimnazyum wadowickiego w latach od 1876—1891.

Wcześniejszych sprawozdań drukowanych zakład nie posiada. Prócz zwykłych wiadomości kronikarskich i dat statystycznych mieszczą się w drukowanych sprawozdaniach rozprawy profesorów zakładu: Dra Kosińskiego (1877), Malinowskiego (1878 i 1879). Myjkowskiego (1880, 188 i 1887), Kazimierza Gruenberga (1881), Bednarskiego (1882), Lizaka (188 i 1886), Guńkiewicza (1885 i 1888), Hecka (1889), Frąckiewicza (1890 i Czechowskiego (1891).

4) Archiwum c. k. gimnazyum wadowickiego.

5) Archiwum miejskie.

6) Historya szkoły głównej i realnej w Wadowicach. Rękopis archiwum czteroklasowej szkoły męskiej wadowickiej.

7) Książka pamiątkowa Magistratu wadowickiego. Książkę tę, ozdobnie oprawioną, sprawiono w r. 1874. z powodu uroczystości położenia kamienia węgielnego pod nowy budynek gimnazyalny.

Innych źródeł nie znam. Historyi szkół wadowickich niższych, o których w tej pracy wspomnieć wypadało, nikt dotąd nie opracował i nie drukował. Nieco materyału dziejowego wydobył z archiwum miejskiego p. Heck. Szczegóły te weszły do niniejszego przeglądu.

# I.

# Szkoły wadowickie niższe.

## *1. Za czasów Rzeczypospolitej polskiej.*

Wadowice, wspomniane jako miasto już w roku 1327.[1]) i mając kościół parafialny już w XV. w., utrzymywały prawdopodobnie także szkołę parafialną od dawnych czasów. Źródła jednak, jakie mam pod ręką, stwierdzają jej istnienie dopiero w XVII. w.

W r. 1625, czytamy w aktach miejskich, pobierał nauczyciel szkoły miejskiej po cztery grosze z każdego domu a mianowicie połowę za pełnienie obowiązków nauczycielskich a drugą połowę za jednoczesne sprawowanie urzędu pisarza gminnego[2]).

W szkole tej jak w innych jej podobnych uczyli się żaczkowie czytania, pisania, rachowania, śpiewania pieśni nabożnych i spełniania rozmaitych posług kościelnych.

Nauka odbywała się bardzo nieregularnie. Bywało, że niezadowolona część obywateli usiłowała przemocą usunąć nauczyciela z posady[3]). Bezpośrednią przyczyną zaniedbywania obowiązków nauczycielskich była prawdopodobnie licha płaca. Nauczyciel zmuszony był szukać pobocznych dochodów, pełniąc przez długi czas obowiązki pisarza gminnego. Dowodzą tego zapiski archiwalne z rozmaitych lat (1653, 1704, 1735, 1754)[4]).

Szkoła była umieszczona w własnym budynku. W archiwum miejskim zachowały się wzmianki o restauracyi starej (w r. 1638) a budowie nowej szkoły (1738).

W r. 1759 uregulowano naukę szkolną, podwyższając zarazem płacę nauczyciela[5]).

## *2. Szkoły niższe po r. 1772.*

Po r. 1772. urządzono szkołę wadowicką jak w ogóle wszystkie dawne i nowe szkoły nowo nabytego kraju na modłę szkół austryackich. Nastąpiło to widocznie nie zaraz po zaborze Galicyi przez Austryą; w Wadowicach dokonano tego znacznie później może dopiero w r. 1789. Skłania nas do tego przypuszczenia uchwała mieszczan wadowickich,

---

[1]) Sommersberg, Scriptores rerum silesiacarum, tom I., str. 807. [2]) Spraw. Dyrekcyi, [illegible] 11. (Heck Waleryan, Archiwum miejskie w Wadowicach). [3]) Tamże, str. 11. [4]) Historya szko[illegible] 15 i 16. [5]) Tamże, str. 17.

powzięta tego roku, którą tu w dosłownem przytaczamy brzmieniu: „Asekuracya, mocą której całość pospólstwa miasta Wadowic w zupełnem zgromadzeniu, mając sobie przeczytane przez magistrat tutejszy wszelkie najwyższe patenta i zaszłe rozkazy na (!) fundowanie szkoły, utrzymywanie nauczyciela i uczenie dzieci według teraźniejszej metody dążące, przy zadanem zapytaniu, ktoby na utrzymanie nauczyciela, potrzeby szkoły jakowe quantum rocznie kontrybuował, w przeświadczeniu, że oprócz owej szczupłej ze wsi Zawadki prowizyi 12 fl. reńs. 30 kr. od sumy kapitalnej 250 fl. reńs. tudzież z kasy miejskiej 9 fl. reńs., in summa 21 fl. reńs. 30 kr., żaden inny fundusz pewny na nauczyciela dzieci nie znajduje się, obowiązujemy się przeto nieprzymuszeni lecz dobrowolną chęcią ile do tak zbawiennego i pożytecznego dzieła, iż każdy z nas w szczególności rocznie z numeru domu jednego 22½ kr. kontrybuować będzie. A że w mieście Wadowicach domów 212 znajduje się, z takowych sumę rocznie 79 fl. reńs. 30 kr. na utrzymanie nauczyciela szkoły salwuje sobie takowe quantum na dom jeden przypadające proporcyonalnie na 3 klasy podzielone wypłacać deklarujemy się a to nie inaczej, jak gdybyśmy pomienione quantum na dobrach naszych zabezpieczyli“. [1])

Niebawem jednak z powodu niespokojnych czasów upadła szkoła publiczna a przez czas niejakiś „według pamięci i opowiadań osób starszych tylko kobieta nazwiskiem Wojaszkowa prywatną nauką dzieci zajmować się miała“. [2])

Na nowo zorganizowano szkołę publiczną t. z. obwodową w r. 1819. po przeniesieniu z Myślenic do Wadowic c. k. Urzędu obwodowego. [3])

Szkołę obwodową przekształcono na szkołę główną rozporządzeniem Gubernium galicyjskiego z dnia 23. września 1820. r. Utrzymywana z powodu ubóstwa gminy kosztem funduszu naukowego, składała się szkoła główna, którą otworzono uroczyście dnia 1. maja 1821. r., z trzech klas i jednej t. z. elementarnej. Z chwilą otwarcia liczyła 198 uczniów i uczennic a mieściła się dla braku własnego budynku przez dłuższy czas po domach prywatnych tak, że niekiedy każda klasa w innej kamienicy umieszczona była. Potrzeby szkolne opędzano z kasy miejskiej. Tak było do roku 1840. [4])

---

[1]) Spraw. Dyrekcyi, 1889, str. 20.
[2]) Historya szkoły głównej, str. 5.
[3]) Tamże, str. 5.
[4]) Tamże str. 5 i Archiwum miejskie.

W tym roku rozpoczęła gmina starania około założenia i otwarcia przy szkole głównej klasy czwartej t. z. technicznej, któraby potrzebom miejscowej przemysłowej i rzemieślniczej ludności, choćby częściowo tylko zaradzić mogła. Rząd uwzględnił życzenia gminy (dekr. z dn. 10. kwietnia 1841.) z tem zastrzeżeniem, że miasto na utrzymanie tej szkoły będzie rocznie dodawało w pierwszych dziesięciu latach 800 a w następnych 1200 zł. m. k. Pod tymi warunkami otwarto w 1842. roku czwartą klasę o dwuletnim kursie [1]).

Od 1. kwietnia r. 1843. pomieszczono wszystkich uczniów w jednym własnym budynku szkolnym. [2])

Orzeczeniem c. k. nadwornej Komisyi oświecenia z dnia 26. października r. 1884. zmuszono gminę do ponoszenia połowy kosztów utrzymania szkoły głównej wraz z klasą czwartą. Naonczas wynosił ów ciężar sumę 1314 zł. m. k., nie licząc wydatków na dostarczenie i utrzymanie lokalu, na opał, sprzęty i rekwizyta szkolne [3]).

Rozporządzenia ministerstwa z 1. października 1849. i 13. sierpnia 1851. r. zmieniły ustroj tych czwartych klas, przeobrażając je na niższe szkoły realne o dwóch lub trzechletnich kursach, które łącznie z czterema klasami szkół ludowych miały pod tym samym dyrektorem stanowić szkoły miejskie.

Te niższe szkoły realne miały przygotowywać do średnich zawodów praktycznego życia a zarazem być kursem przygotowawczym dla wyższej szkoły realnej.

Na mocy powyższych rozporządzeń zamieniono czwarte czyli techniczne klasy szkoły głównej wadowickiej na niesamoistną dwuklasową niższą szkołę realną a rozporządzeniem Ministerstwa z dn. 23. marca 1855. przekształcono dotychczasową szkołę główną trzechklasową na czteroklasową a to przez zamianę niższego i wyższego oddziału klasy elementarnej na klasę pierwszą szkoły głównéj. [4])

W r. 1856. zaprowadzono opłatę szkolną po 30 centów od uczniów wstępujących do III. lub IV. klasy szkoły głównej a po 1 zł. od uczniów, zapisujących się do I. klasy niższej szkoły realnej. Pieniądze te obracano na sprawianie środków naukowych [5]).

W dodatku (pod l. I.) umieszczamy spis książek, używanych w szkole głównej i niższej realnej od r. 1820. aż mniej więcej do chwili zaprowa-

---

[1]) Archiwum miejskie. [2]) Historya szkoły głównej str 6. [3]) Archiwum miejskie.
[4]) Historya szkoły głównej str. 6 i 7. [5]) Tamże str. 7.

dzenia w szkołach galicyjskich języka polskiego jako wykładowego. Wykaz ten daje nam dokładne wyobrażenie o zakresie i kierunku nauki, udzielanej w owym czasie w obu rzeczonych szkołach.

Językiem wykładowym był przeważnie język niemiecki; w języku polskim uczono tylko niektórych rzeczy z religii i początków gramatyki polskiej w klasie elementarnej i dwu pierwszych klasach szkoły głównej. Wszystkie inne przedmioty wykładano po niemiecku a nawet dla nauki religii w najniższych klasach obok polskich były i niemieckie podręczniki.

Szkoły główne w naszym kraju miały od r. 1820. w obu czwartych klasach plan lekcyjny o przepisanej liczbie 33 godzin tygodniowo. Szczegółowy plan przedstawiamy w następującej tablicy, pozostawiając nomenklaturę niemiecką.

| Kurs roczny | Religion | Rechnen | Geometrie | Sprachlehre und Dictandoschreiben | Schriftliche Aufsätze | Kaligraphie | Geographie | Baukunst | Zeichnen | Stereometrie | Naturgeschichte | Naturlehre | Schönlesen | Razem |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| I. | 4 | 3 | 3 | 3 | 3 | 3 | 2 | 2 | 10 | — | — | — | — | 33 |
| II. | 3 | 3 | — | 2 | 3 | 2 | 2 | 1 | 10 | 3 | 1 | 2 | 1 | 33 |

Plan lekcyjny „niesamoistnych szkół niższo-realnych“ z jednorocznym kursem teoretycznym i jednorocznym kursem praktycznym, wydany w r. 1850. był następujący:

| Klasa | Religia | J. polski | J. niem. | Geografia i histor. | Matematyka | Stosowana matem. | Historya naturalna | Fizyka | Rysunki | Kaligrafia | Technologia | Razem |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| I. | 2 | 3 | 3 | 2 | 6 | — | 2 | 2 | 6 | 2 | — | 28 |
| II. | 2 | 3 | 3 | 2 | — | 3 | 2 | 2 | 4 | 2 | 5 | 28 |

Statut dla szkół realnych z dnia 2. marca 1851. r. pozostawił ten plan niezmienionym, zmieniono go znacznie dopiero w r. 1860. Plan ten podajemy w następującej tablicy:

| Klasa | Religia | J. polski | J. niem. | Geografia i histor. | Arytmetyka | Geometrya | Historya naturalna | Fizyka | Rysunki odręczne | Kaligrafia | Razem |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| I. | 2 | 3 | 5 | 3 | 4 | z rys. 10 | 2 | 2 | — | 2 | 33 |
| II. | 2 | 3 | 5 | 3 | 4 | 2 (I. p.) 3 (II. p.) | 2 (I. p.) | 2 (I. p.) 4 (II. p.) | 8 (I. p.) 7 (II. p.) | 2 | 33 |

W programie technicznej klasy szkoły głównej a następnie niższej dwuklasowej szkoły realnej umieszczono między innymi przedmiotami wykład zasad budownictwa pospolitego, wykład chemii, geometryi, geografii i nauk przyrodniczych.

Niższą szkołę realną zwinięto po otwarciu gimnazyum wskutek starań, podjętych przez miasto w r. 1868. [1])

Natomiast założono w r. 1889. szkołę przemysłową.

Prócz wymienionych szkół otworzono już w r. szk. 1831. (na mocy gubern. rozporz. z dnia 15. sierpnia t. r.) osobną szkołę żeńską o jednej nauczycielce; [2]) z biegiem czasu dodano kolejno dalsze klasy, drugą w r. 1834., trzecią w r. 1857. a w r. 1873. czwartą klasę.

W r. szkol. 1881. rozszerzono tę szkołę do sześciu klas, mianując dla niej dyrektora i pięć rzeczywistych nauczycielek.

W r. szkol. 1872/$_3$ otwarło grono nauczycieli gimnazyalnych za zezwoleniem Rady szkolnej prywatną wyższą szkołę żeńską [4]). W pierwszym roku były tylko dwie klasy. Zakład ten przestał istnieć z końcem r. szkol. 1879. dla braku funduszów.

Pomijając prywatne usiłowania około szerzenia oświaty, widzimy z powyższego przeglądu, że gmina wadowicka nie szczędziła i nie szczędzi pieniędzy na cele szkolnictwa, owszem z uznania godną ofiarnością oddaje na to znaczną część swych niewielkich dochodów.

Według szematyzmu galicyjskiego na r. 1888. wynosił stan czynny majątku gminy wadowickiej 646·083, stan bierny 93·397 a dochody 51·438 zł. Z tego na cele szkół wydawała gmina około 9384 zł. a. w.

---

[1]) Arch. miejskie. [2]) Hist. szk. głównej str. 6. [3]) Spraw. Dyr. c, k. gimn, wad. 1876, str. 3. [4]) Arch. miejskie.

# II.

## Założenie i utrzymanie gimnazyum.

Już przed r. 1835. złożyło kilku mieszkańców obwodu wadowickiego jako dobrowolny datek kwotę 1950 zł. $5^3/_4$ c. a. w. i wniosło prośbę o założenie gimnazyum w Wadowicach. Komisya nadworna nie przychyliła się jednak do tej prośby. Zebrane pieniądze obrócono na inne cele [1]).

W r. 1866. po długich i usilnych staraniach miejscowego i okolicznego obywatelstwa zezwolił rząd na założenie w Wadowicach niższego gimnazyum humanistycznego.

Dnia 1. września r. sz. $1866/_7$ otwarto dwie pierwsze klasy. Pierwsza konferencya grona nauczycielskiego, złożonego z prowizorycznego dyrektora, jednego nauczyciela, jednego zastępcy nauczyciela i jednego zastępcy katechety, odbyła się dnia 2. września 1866. roku.

Klasa trzecia przybyła w r. szk. 1868. a czwarta 1869.

Zaraz po otwarciu gimnazyum przeniesiono rozporz. Minist. z dn. 7. lutego 1867. r. całe utrzymanie szkół na gminy, wstrzymując jednocześnie zasiłek z funduszu szkolnego. Wskutek tego rozporządzenia zaciążyło na gminie wadowickiej całe i wyłączne utrzymanie szkoły głównej i niższej realnej, szkoły żeńskiej oraz wielka część utrzymania gimnazyum. W obec tych ciężarów, które wtedy wynosiły około 6000 zł. a. w. oraz ze względu, że szkoła niższa realna nie przynosiła miastu spodziewanych korzyści rozpoczęła gmina już w r. 1868. starania w celu przekształcenia gimnazyum humanistycznego niższego na wyższe gimnazyum realne a zarazem zniesienia niższej szkoły realnej [2]).

„Te niższe szkoły realne stały za nisko, by mogły być policzone w szereg szkół średnich, a nie były zaś tak organicznie z naukowym planem szkół ludowych związane, aby je można poczytać za wyższe kursa tych szkół. Nie odpowiadając wcale praktycznym potrzebom średniego stanu miejskiego, nie spełniały one zadania szkoły miejskiej; przygotowując zaś, najczęściej niedokładnie do trzeciej klasy szkół realnych samodzielnych, były tylko przyczepkiem a nie częścią organiczną szkoły ludowej, nie zaokrąglały wcale jej planu naukowego, lecz stawiały uczniów na pierwszym szczeblu nowego okresu szkoły średniej“. [3])

Niższa szkoła realna wadowicka, mając sama mało uczniów, w r. 1868. zaledwie 52 a w 1869. tylko 58, była zarazem najgłówniejszą przyczyną nielicznej frekwencyi gimnazyum.

---

[1]) Arch. miejskie. [2]) Tamże. [3]) Spraw. Rady szk.

Gimnazyum realne wprowadzało w plan nauki większy zasób tak zwanych realiów a z drugiej zaś strony ułatwiało rodzicom i uczniom wybór między gimnazyum a szkołą realną o dwa lata później tj. nie już w klasie I. ale dopiero w klasie III. Gimnazyum realne zastępowało wreszcie w mieście, nieposiadającem szkoły realnej tę szkołę przynajmniej o tyle, że uczeń, który ukończył klasę IV. w gimnazyum, mógł przejść do V. klasy realnej.

Te względy wpłynęły na uwzględnienie życzeń miasta. Najwyższem rozporządzeniem z dn. 22. grudnia[1]) 1870. r. zamieniono niższe gimnazyum wadowickie na wyższe ośmioklasowe gimnazyum realne. Klasę piątą otwarto w r. szkol. 1870/$_{71}$. Odtąd wszyscy uczniowie czterech klas niższych zaczęli się uczyć rysunków jako przedmiotu obowiązkowego, ci zaś, którzy z klasy III. i IV. mieliby zamiar przejść później do klas wyższych realnych, pobierali naukę języka francuskiego zamiast greckiego.

Ponieważ jednak z tych wyjątkowych ułatwień w wyborze zawodu i wstępnem przygotowaniu bardzo mała część uczniów gimnazyów realnych korzystała, rozpoczęła się już od r. 1877. czynna reakcya przeciw tym zakładom.

Po wysłuchaniu zdania grona nauczycielskiego i za zgodą reprezentacyi miasta przekształciła Wysoka Rada szkolna rozporządzeniem z dn. 2. września 1882. na mocy reskryptu ministeryalnego z dnia 29. czerwca tegoż roku tutejsze gimnazyum realne na zwyczajne gimnazyum humanistyczne, wszelako z obowiązkową nauką rysunków w klasach niższych[2]).

Gimnazyum wadowickie było od samego początku i jest szkołą średnią rządową, utrzymywaną przeważnie kosztem państwa. Miasto Wadowice przyczynia się w części tylko do utrzymania zakładu.

W myśl zobowiązania z 7. stycznia 1866. i 7. lipca 1871. r. dostarcza miasto na pomieszczenie gimnazyum odpowiedniego budynku, utrzymuje tenże w dobrym stanie, daje pomieszkanie dla służby szkolnej i dodatkowo dla dyrektora, ponosi koszta opału, dostarczyło wreszcie pierwszego wewnętrznego urządzenia dla całego gimnazyum i zaliczyło w pierwszych latach znaczną kwotę na zbiory naukowe.

W r. 1874. z chwilą zamknięcia rachunku stwierdzono rozchód na samo pierwsze wewnętrzne urządzenie w kwocie 2462 zł. 45. c. a. w.; opał roczny kosztuje rocznie przeciętnie 300 zł., utrzymanie budynku rocznie przeciętnie 600 zł. a. w.[3]).

---

[1]) W Spraw. Dyr., 1876, str. 3 podany jest mylnie 2. grudnia. [2]) Spraw. Dyr. 1879, str. 52. Spr. R. szk. 1875—1883, część II. str. 56 i 57. [3]) Arch. miejskie.

Z początku pomieszczono gimnazyum w budynku miejskim, położonym przy rynku głównym.

Osobny gmach gimnazyalny, w którym się zakład do dziś dnia mieści, zaczęto budować w r. 1874. Tegoż roku dnia 8. maja odbyło się uroczyste położenie kamienia węgielnego, do którego prócz wielu innych przedmiotów włożono długi memoryał. Podajemy go w dodatku niniejszego przeglądu (p. l. II). Wygłosili przy tej uroczystości mowy ówczesny burmistrz miasta Ignacy Brosig [1]), starosta Jan Tustanowski, marszałek powiatowy Józef baron Baum i dyrektor gimnazyalny Teodor Stahlberger. Przemówienie Bauma, pełne patryotycznych uczuć i gorących słów uznania dla mieszczan wadowickich za ich chwalebną ofiarność na cele oświaty, podajemy w dodatku (p. l. III.)

Dzięki energii ówczesnego burmistrza śp. Brosiga ukończono budowę gmachu w stosunkowo krótkim czasie tak, że już dnia 4. września 1875. roku mogło nastąpić poświęcenie i oddanie nowego gmachu na pomieszczenie gimnazyum. Przemawiali przy tej sposobności prócz burmistrza miasta Brosiga, którego mowę w dodatku (p. l. IV.) załączamy, starosta powiatowy Franciszek Olszewski, dyrektor Stahlberger i uczeń VIII. klasy Franciszek Bizoń.

Widok budynku, w którym w r. 1889. przedsięwzięto znaczne i kosztowne naprawy, i rozkład ubikacyj na poszczególnych piątrach z uwzględnieniem obecnego ich przeznaczenia, przedstawiają załączone rysunki wykonane staraniem profesorów Myjkowskiego i Kołomłockiego.

Budynek gimnazyalny jest własnością gminy i pozostanie w posiadaniu rządu, dopokąd w nim będzie umieszczone gimnazyum [2]).

Po zupełnym wykończeniu gmachu wmurowano w sieni parterowej tablicę marmurową z napisem: „Stawiano kosztem miasta roku pańskiego 1875.“

W tej samej sieni naprzeciw głównej bramy wydobywa się z pośród gustownej barwnej winiety znaczący dwuwiersz Tybulla (2, 1, 13.)

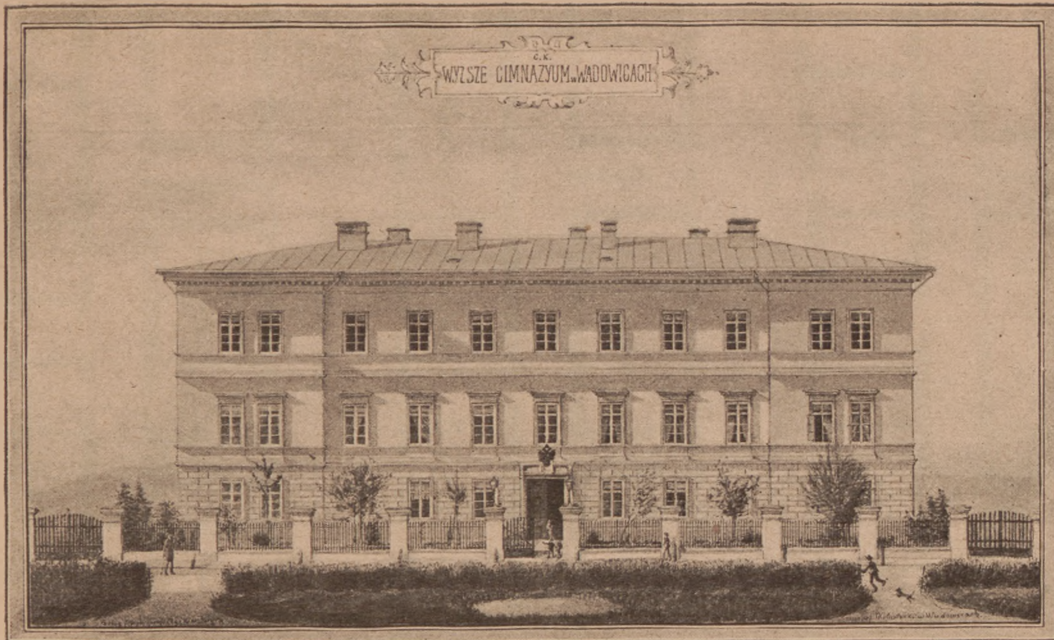
„Casta placent superis: pura cum veste venite
Et manibus puris sumite fontis aquam“,

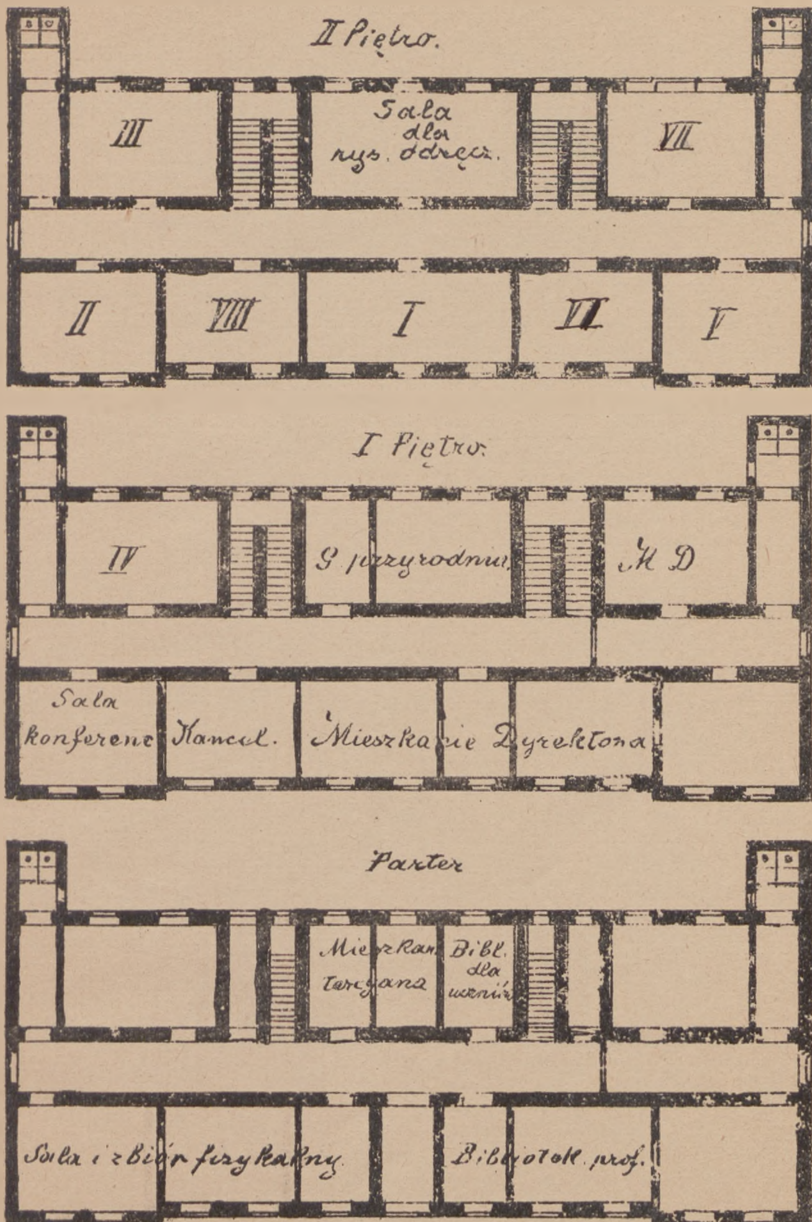
umieszczony tam w r. 1890. z polecenia p. Dyrektora Seweryna Arzta przez prof. Lachnera.

Koszta budowy gimnazyum wynosiły 48.000 zł. a. w., z których 25.000 spłaca się amortyzacyą.

---

[1]) Umarł dn. 11. kwietnia 1889. r. przeżywszy lat 73.
[2]) Spr. R. szk. 1875—1883, I. str. 23.


C. K.
WYŻSZE GIMNAZYUM w WADOWICACH




Rysy poziome budynku gimnaz.

Suma ta wraz z kwotą, wydaną na pierwsze wewnętzne urządzenie gimnazyum (razem 50.462 zł.), nie licząc procentu składanego lecz tylko zwykły, przyniosłaby miastu rocznego dochodu 2523 zł. Po doliczeniu wydatków rocznych na opał i utrzymanie budynku wydaje miasto rocznie na gimnazyum mniej więcej sumę 3422 zł. a. w. Nie wchodzą jeszcze w tę kwotę odsetki sumy wydanej na potrzeby naukowe i koszta zarządu, wynoszącej 4848 zł. 70 centów a. w.

Główną część wydatków utrzymania gimnazyum wadowickiego ponosi państwo. Miarą wydatków państwa czyli funduszu naukowego jest budżet, układany jako preliminarz przez Radę szkolną krajową względnie departament rachunkowy, następnie trutynowany w Ministerstwie i jako przedłożenie rządowe przez Komisye budżetowe jednej i drugiej Izby Rady państwa i sankcyonowany przez Koronę jako ustawa finansowa.

Autentyczne są naturalnie kwoty, przyzwolone przez ustawę finansową. Kwoty te różnią się zwykle chociaż najczęściej nieznacznie od preliminarza rządowego [1]).

Ten preliminarz kredytu zwyczajnego zawiera szczegółowe rubryki wydatków zakładu.

Między kwotą przyzwoloną przez ustawę finansową a kwotą w ciągu roku słonecznego — rok administracyjny liczy się od 1. stycznia do końca grudnia — rzeczywiście wydaną zachodzi zwykle niejaka różnica; wydatki, których przy układaniu preliminarza nie można było przewidzieć — w Radzie szkolnej układa się preliminarz zawsze poprzedniego roku w marcu lub kwietniu — mają w skutku przekroczenie kredytu, uskuteczniane w pewnych granicach w własnym zakresie, zresztą tylko za zezwoleniem Ministerstwa; wydatki preliminowane, ale z różnych przyczyn nie doszłe do skutku stają się powodem zaoszczędzeń. W ogóle można jednak preliminarz rządowy a raczej ustawę finansową uważać za miarę kosztów utrzymania szkół średnich państwowych [2]).

W tablicy I. podane są znane nam preliminarze zwyczajnych wydatków państwa czyli funduszu naukowego na utrzymanie gimnazyum wadowickiego.

---

[1]) Spraw. Rady szk. kr. 1875—1884, I, str. 13.

[2]) Spraw. Rady szkolnej 1884—1888, I, str. 38.

## Tablica I.

Wydatki zwyczajne na utrzymanie gimnazyum wadowickiego według preliminarza rządowego.

| W roku szkolnym | Płace i dodatki aktywalne dyrektora i nauczycieli | Należytości zastępców nauczycieli | Dodatki na mieszkanie dyrektora | Pobory tercyana | Remuneracye i zapomogi*): remuneracye systemizowane | Remuneracye i zapomogi*): remuneracye zmienne i zapomogi | Koszta podróży i dyety | Potrzeby kościelne | Potrzeby naukowe**) | Koszta zarządu | Razem |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| $186^6/_7$ | | | | | | | | | | | |
| 1868 | 3388·32 | | — | 126 | — | — | — | — | 224 | 40 | 3778·32 |
| 1869 | 4216·62 | | — | 126 | — | — | — | — | 189 | 75 | 4606·62 |
| 1870 | 5078·09 | | — | 126 | — | — | — | — | 189 | 50 | 5443·09 |
| 1871 | 6467·27 | | 200 | 126 | — | 246·50 | — | — | 105 | 50 | 7194·77 |
| 1872 | | | | | | | | | | | |
| 1873 | | | | | | | | | | | |
| 1874 | 15840 | 3000 | 200 | 158 | 1684 | | 100 | — | 721 | 60 | 21763 |
| 1875 | 17240 | 3000 | 200 | 158 | 1534 | 200 | 100 | — | 421 | 60 | 22913 |
| 1876 | | | | | | | | | | | |
| 1877 | | | | | | | | | | | |
| 1878 | | | | | | | | | | | |
| 1879 | | | | | | | | | | | |
| 1880 | | | | | | | | | | | |
| 1881 | | | | | | | | | | | |
| 1882 | | | | | | | | | | | |
| 1883 | 20440 | 4200 | — | 313 | 1222 | 100 | 40 | — | 70 | 395 | 26780 |
| 1884 | | | | | | | | | | | |
| 1885 | | | | | | | | | | | |
| 1886 | | | | | | | | | | | |
| 1887 | | | | | | | | | | | |
| 1888 | 20641 | 1800 | — | 313 | 800 | 100 | 40 | — | 100 | 410 | 24204 |
| 1889 | 21741 | 1800 | — | 313 | 800 | 100 | 40 | — | 90 | 550 | 25434 |
| 1890 | 21507 | 1800 | — | 313 | 800 | 100 | 40 | 40 | 58 | 380 | 25038 |
| 1891 | 20697 | 1800 | — | 313 | 800 | 100 | 40 | 40 | 21 | 380 | 24191 |

*) Ta rubryka obejmuje remuneracye za naukę przedmiotów nadobowiązkowych, prócz tego remuneracye na wypadek zastępstwa dyrektora, katechety, remuneracye za godziny nadobowiązkowe, za naukę kaligrafii, za drugie exhorty, zapomogi dla nauczycieli i tercyana.

**) W rubryce tej mieszczą się nietylko systemizowane dotacye na środki naukowe, ale także kwoty, mogące być użyte jako ryczałt na wydatki nieprzewidziane w tej kategoryi.

# III.

# Zbiory naukowe.

## *1. Kategorye zbiorów i środków naukowych.*

Zbiory i środki naukowe, które zakład posiada i w miarę funduszów uzupełnia, są bardzo ważnymi czynnikami nauki szkolnej.

Należy do nich biblioteka, składająca się z dwóch głównych działów: z księgozbioru dla nauczycieli, zawierającego w każdym dziale nauk potrzebne dzieła naukowe i pomocnicze, i z biblioteki uczniów, obejmującej książki do czytania przedewszystkiem z literatury ojczystej i książki popularyzujące wiadomości naukowe. Zakład posiada nadto zbiór książek szkolnych, przeznaczonych dla użytku mniej zamożnych uczniów.

Podstawą wykładu nauczyciela są zbiory map ściennych geograficznych i historycznych, rycin historycznych, okazy i ryciny do nauki historyi naturalnej, przyrządy i ryciny do nauki fizyki i chemii, oraz wzory i modele do nauki rysunków.

a) Biblioteka nauczycieli. Biblioteka nauczycielska powstała i powstaje z dzieł przeważnie zakupionych kosztem funduszu naukowego ale także i z książek darowanych przez osoby prywatne, profesorów zakładu, przez władze szkolne i instytucye naukowe jak krakowska Akademia umiejętności.

Fundusze przeznaczone na pomnożenie biblioteki były rozmaitymi czasy rozmaite. W pierwszym roku szkolnym nie było żadnego dodatku na bibliotekę. [1])

W r. 1868. liczyła biblioteka 243 tomy i zeszyty; w r. 1876. dzieł 667 w 1065 tomach, 14 atlasów i albumów, 40 map ściennych, 205 programów, 286 pism i broszur, darowanych przez wiedeńską Akad. umiejętności; w r. 1881. tomów i zeszytów 1735, atlasów i albumów 20, map ściennych 75, programów 838, pism i broszur wiedeńskiej Ak. um. 286 i 16 broszur różnych. Przy końcu r. 1882. po wydzieleniu z niej na mocy rozporz. W. R. szk. kr. z dn. 23. marca 1881. stosownych książek niemieckich dla prywatnej lektury niemieckiej uczniów było w bibliotece 1509 dzieł i zeszytów, 20 atlasów i albumów, 77 map ściennych, 982 programy, 286 pism i broszur wiedeńskiej Akademii umiejętności i 16 różnych broszur; przy końcu r. szk. 1890. było tomów i zeszytów 2618, atlasów i albumów 26, map ściennych 102, programów 2150, rycin Laugla do historyi 25.

---

[1]) Archiwum gimnazyalne, Gestionsprotokoll, 1866, l. 69.

W ciągu r. 1891. uporządkowano w myśl rozporządzenia W. R. szk. z dnia 25. lipca 1885. i z dn. 15. grudnia 1889. wszystkie zbiory naukowe i sporządzono nowe inwentarze. Według tego nowego spisu liczyła biblioteka nauczycielska przy końcu r. szkol. 1891. 2740 dzieł w 7393 tomach, 96 map ściennych, 2 globusy, 7 albumów i obrazów i 18 atlasów.

Grono nauczycielskie prenumerowało, począwszy od r. 1876 — do lat poprzednich brak nam źródeł — szereg pism peryodycznych, które wymieniamy w alfabetycznym porządku wraz z datami prenumeraty.

1) Ateneum 1883—1885, 1887;
2) Biblioteka warszawska 1881—1885, 1888—1891;
3) Bibliotheca philologica classica 1881—1883;
4) Biologisches Centralblatt 1882;
5) Der Naturforscher 1876—1888;
6) Gazeta lwowska z Przewodnikiem naukowym 1880, 1888—1891;
7) Globus 1881—1887;
8) Kosmos 1881—1887;
9) Kwartalnik historyczny 1887—1891;
10) Lehrproben und Lehrgänge 1891;
11) Misye katolickie 1891;
12) Mittheilungen der geogr. Gesellschaft in Wien 1888—1891;
13) Neue Jahrbücher für Philologie und Pädagogik 1882—1883, 1890—1891;
14) Oesterreichische botanische Zeitschrift 1882—1891;
15) Petermann's Mittheilungen 1878—1887;
16) Philologische Rundschau 1884;
17) Przegląd krytyczny 1876—1877;
18) Przegląd polski 1890—1891;
19) Przewodnik bibliograficzny 1883—1891;
20) Przewodnik higieniczny 1891;
21) Przewodnik naukowy i literacki 1881—1882, 1888—1891;
22) Przyrodnik 1887;
23) Sybel's historische Zeitschrift 1878—1887;
24) Szkoła 1876, 1879, 1880;
25) Verordnungsblatt für den Dienstbereich d. k. k. Minist. für Cultus und Unterricht 1870—1891;
26) Wędrowiec 1881;
27) Wszechświat 1889—1891;
28) Zeitschrift für den physikalischen und chemischen Unterricht 1891;

29) Zeitschrift für die oesterreichischen Gymnasien 1876—1891;
30) Zeitschrift für Mathematik u. Physik 1878—1879;

b) Biblioteka uczniów. I biblioteka uczniów powstała i pomnaża się dziełami zakupowanemi i darowanemi a obejmuje wyłącznie książki, przeznaczone do lektury uczniów. Pierwotnie były w niej książki szkolne i rozmaite pomocnicze środki naukowe. Przy końcu r. 1868 liczyła 54 tomy i zeszyty, 3 atlasy i 15 globów i map ściennych. W r. 1876. było w bibliotece uczniów dzieł polskich 115 w 141 tomach, niemieckich książek 99 w 185 tomach i dwa dziełka francuskie w 2 tomikach czyli razem 216 dzieł w 328 tomach.

W r. 1881. powstał w myśl rozp. R. szk. kr. z dnia 23. marca t. r. w obrębie biblioteki uczniów osobny zbiór książek dla lektury niemieckiej uczniów w ten sposób, że wydzielono z biblioteki uczniów dzieła niemieckie i dodano do nich odpowiednie książki niemieckie z biblioteki nauczycielskiej.

Wskutek rozporządzenia Ministerstwa oświecenia z dn. 16. grudnia 1885. odbyła się w r. 1886. w wszystkich szkołach średnich w całej Przedlitawii rewizya bibliotek do czytania dla uczniów. Po dokonaniu rewizyi liczyła biblioteka uczniów gimnazyum wadowickiego przy końcu r. szk. 1886. książek polskich 138 tomów, książek niemieckich 159 tomów, 6 tomów książek francuskich, 296 książek szkolnych czyli razem 599 tomów.

Przy końcu roku szkol. 1891. po sporządzeniu nowego inwentarza było w bibliotece dla młodzieży 370 w 525 tomach.

c) Biblioteka książek szkolnych. Wysoka R. szk. kr. poleciła rozp. z dn. 8. stycznia 1872. zakładać z darów biblioteki książek szkolnych i wykazywać stan tych księgozbiorów w dorocznych sprawozdaniach [1]).

W myśl tego polecenia powstała w gimnazyum wadowickiem biblioteka książek dla ubogich uczniów przeważnie z darów a w mniejszej części przez zakupno książek za fundusze na ten cel zebrane.

W r. 1876. liczyła ta biblioteka 286 książek, przy końcu r. szk. 1888. po sporządzeniu nowego inwentarza i wydzieleniu książek, które już wyszły z użytku szkolnego, było w tym księgozbiorze 170 a z końcem r. szk. 1891. 475 dzieł.

d) Gabinet historyi naturalnej. Gabinet ten składa się z trzech działów: z zoologicznego, botanicznego i mineralogicznego a się-

[1]) Spraw. R. szk. kr., 1872—1874, str. 38.

ga początkiem swoim czasów założenia gimnazyum. W r. 1868. było w gabinecie 58 okazów zoologicznych, nieoznaczona jeszcze liczba roślin i 88 gatunków drzew, w r. 1869. przybyło 241 okazów minerałów.

Gabinet wzrastał darami przeważnie jednak zakupnem.

Przy końcu r. 1891. było w dziale mineralogii 696, w dziale botaniki 116, w dziale zoologii 182 okazów i 14 sztuk rozmaitych przyborów.

e) G a b i n e t f i z y k a l n y. W r. 1866. przeznaczyła gmina wadowicka 600 zł. w. a., r. 1873. dało Ministerstwo oświaty na ten sam cel 1000 złr. W. r. 1868. było przyrządów rozmaitych 58.

Ważną zmianę wprowadzono w urządzeniu gabinetu fizykalnego w r. 1874., przeistaczając dotychczasowe inwentarze według 10 głównych działów. Podział ten obowiązuje do tej chwili. Według tej formy inwentaryzowania liczył gabinet fizykalny na końcu r. szk. 1889.

| | | | |
|---|---|---|---|
| w dziale | I. | (Przyrządy do okazania ogólnych własności ciał) | 12 |
| „ „ | II. | ( „ „ mechaniki) . . . . . . . . . . . . . | 23 |
| „ „ | III. | ( „ „ hydrostatyki i hydrodynamiki). . . . . | 18 |
| „ „ | IV. | ( „ „ aerostatyki i aerodynamiki). . . . . . | 26 |
| „ „ | V. | ( „ „ akustyki). . . . . . . . . . . . . . | 26 |
| „ „ | VI. | ( „ „ nauki o cieple). . . . . . . . . . . | 22 |
| „ „ | VII. | ( „ „ optyki. . . . . . . . . . . . . . . | 64 |
| „ „ | VIII. | ( „ „ elektryczności). . . . . . . . . . . | 83 |
| „ „ | IX. | ( „ „ chemii). . . . . . . . . . . . . . | 42 |
| „ „ | X. | (Narzędzia) . . . . . . . . . . . . . . . . . . . | 41 |
| | | Razem . . . | 357 |

Przy końcu r. szk. 1891. po dokonaniu nowego spisu liczył gabinet przyrządów i narzędzi 337.

f) Z b i o r y d o n a u k i r y s u n k ó w. Pierwszą wzmiankę w źródłach o zbiorach do rysunków znajdujemy w Sprawozdaniu Dyrekcyi z r. 1877. Odtąd każde sprawozdanie podaje stan tego zbioru. Przy końcu r. 1891. było w nim wzorów i modeli 1260 sztuk.

g) P r z y b o r y d o s t e r e o m e t r y i. Przyborów do stereometryi zakupiono w r. 1878. za 77 zł. 17 cent. Zbiór ten posiada od samego początku 42 różne stereometryczne modele z drutu, blachy i drzewa.

h) O k o l i c a. Położenie miasta nad rzeką w pobliżu wzgórz dość znacznej wzniosłości dostarcza mnóstwa okazów dla uzmysłowienia rozmaitych pojęć z nauki geografii fizycznej.

### 2. *Fundusze na zbiory naukowe.*

Fundusze na zbiory naukowe płyną z własnych dochodów zakładu, z subwencyi funduszu naukowego czyli skarbu państwa i z czasowych subwencyj gminy.

Na własne dochody zakładu składają się taksy wstępne jako jednorazowa opłata, którą się pobiera od uczniów wstępujących do zakładu w kwocie 2 zł. 10 ct. a. w., coroczne datki na środki naukowe od r. 1879. w kwocie 1 zł. od każdego ucznia i wreszcie taksy za duplikaty świadectw semestralnych i świadectw dojrzałości [1]).

Głównem źródłem funduszu na środki naukowe była do r. 1878. dotacya z skarbu państwa. Największą dotacyą stałą pobierał zakład w latach od 1875—1878., odkąd Ministerstwo oświecenia (rozp. z dnia 4. stycznia 1874. l. 12237) oprócz dotacyj, naówczas już istniejących przeznaczyło na gabinet fizykalny po 200 zł.

W r. 1878. wynosiła stała dotacya rządowa na zbiory naukowe 421 zł.

W r. 1878. nastąpiła zasadnicza zmiana co do udziału funduszu naukowego. Wychodząc z założenia, że z biegiem czasu zakłady dawniejsze mogły już dostatecznie bibliotekę i gabinety zaopatrzyć w potrzebne środki naukowe, zniosło Ministerstwo (rozp. z dn. 14. czerwca 1878. l. 9290. Marenzeller, I, 178). wszelkie dotychczas udzielane dotacyje stałe z skarbu państwa. W miejsce tego zasiłku otworzono dla zakładów inne źródło dochodu w ten sposób, że datki dobrowolne, składane dotychczas według okoliczności i w dowolnej kwocie, od r. 1879. ma się pobierać od każdego ucznia w kwocie nie mniejszej jak 1 zł. [2]). Zarazem określiło Ministerstwo według kategoryj zakładów minimalną kwotę dochodów na zbiory naukowe, do której każdy zakład ma prawo [3]). Według tej zasady powinno gimnazyum wadowickie jako wyższe realne mieć corocznie na zbiory naukowe 480 złr. a ma przeznaczać w obrębie tej kwoty 200 zł. na bibliotekę, 150 na gabinet fizykalny, 50 na gabinet historyi naturalnej, na wzory rysunkowe i modele 40 i na gabinet chemiczny 40 zł.

---

[1]) Wskutek rozporz. Minist. z dn. 17. lutego 1873. (Marenzeller I, 303) należytość za duplikat świadectwa dojrzałości wynosi 6 zł., za duplikat świadectwa semestralnego 1 zł. (wskutek rozp. R. sz. k. z dn. 1. czerwca 1873. r. w wypadkach, zasługujących na uwzględnienie, uwalnia się od tych należytości).

[2]) Dla galicyjskich szkół średnich ustanowiła R. szk. kr. datek uczniów na kwotę minimalną tj. 1 zł. (rozporz. z 6. lipca 1878, l. 5609).

[3]) Spr. R. szk. 1875—1883, II, str. 245.

Gdy zakład prócz klas głównych ma oddziały równorzędne, wtedy dolicza się do normalnej sumy przychodu jeszcze po 30 zł. a. w. na każdą paralelkę.

W gimnazyum wadowickiem fundusz na zbiory naukowe, płynący z dochodów własnych, nie dochodzi kwoty normalnej, brakującą resztę dopłaca fundusz naukowy.

Zresztą otrzymał zakład kilkakrotnie jednorazowe subwencye na uzupełnienie zbiorów naukowych z ryczałtowego kredytu, który dla całej Przedlitawii w dziale gimnazyów wynosi zwykle 4000 zł.

W przeciągu lat pięciu np. (1879—1883). otrzymało gimnazyum wadowickie tytułem uzupełnienia normalnej należytości i tytułem subwencyi 1485 zł.

Trzeciem źródłem dochodu na zbiory naukowe były w pierwszych latach istnienia gimnazyum subwencye ze strony gminy, która się przy zakładaniu do tych datków zobowiązała.

Tablica II. przedstawia nam obraz funduszów na zbiory naukowe, płynących z źródeł wyżej wskazanych.

Ze względu na ścisłość autorską winienem tu dodać kilka uwag.

Źródła, z których korzystałem, nie wszędzie podają dokładny rachunek. Niekiedy wymienione są tylko liczby całkowite zł. r. a opuszczone centy poniżej 50 a natomiast wprowadzona korektura przy centach od 50 wzwyż, które się liczą za cały zł. r.

Gromadzenie materyału do tej tablicy jak w ogóle obliczanie wydatków na utrzymanie, urządzenie i uposażenie zakładu przedstawiało tyle trudności, że ich w tak krótkim czasie, w jakim praca wykończoną być musiała, nie można było pokonać. Mimo usilnych zabiegów i wytężonych poszukiwań nie zdołałem tu i owdzie zebrać wszystkich dat a znów na innem miejscu nie mogłem nabrać tej pewności, że wyczerpałem materyał; ta ostatnia uwaga dotyczy przedewszystkiem tablicy II. Podając ją mimo tego przeświadczenia, czynię to li-tylko dlatego, aby ułatwić zadanie swemu następcy.

Wskutek tych braków i niepewności musiałem niestety wbrew woli odstąpić od zamiaru ścisłego obliczenia kosztów edukacyi i wychowania poszczególnego ucznia aż do uzyskania świadectwa dojrzałości. Ten rachunek jest pożądany a byłby ciekawy.

## Tablica II.

Fundusze na zbiory naukowe.

| Rok szkolny | Dochody zakładu | | Dotacye i Subwencye | | Razem |
|---|---|---|---|---|---|
| | z taks wstępnych | z datków uczniów [1]) | z skarbu państwa | od gminy | |
| 1886/7 | 134·40 | — | — | 1500 | — |
| 1868 | 90·30 | — | 105 | 1311[2]) | — |
| 1869 | 77·70 | — | 105 | 356·33[2]) | — |
| 1870 | 79·80 | — | 105 | 412·37[2]) | — |
| 1871 | 88·20 | — | 105 | 1269[2]) | — |
| 1872 | — | — | 105 | — | — |
| 1873 | — | — | 1200 | — | — |
| 1874 | 429 90 | | 221 | — | 650·90 |
| 1875 | 160 | 290 | 421 | — | 871 |
| 1876 | 147 | 336 | 421 | — | 904 |
| 1877 | 122 | 325 | 421 | — | 868 |
| 1878 | 146 | 340 | 421 | — | 907 |
| 1879 | 154 | 280 | 770 | — | 1204 |
| 1880 | 132 | 268 | 99 | — | 499 |
| 1881 | 148 | 266 | 296 | — | 710 |
| 1882 | 160 | 291 | 239 | — | 690 |
| 1883 | 160 | 272 | 81 | — | 513 |
| 1884 | 121·80 | 257 | — | — | 378·80 |
| 1885 | 132·30 | 268 | 150 | — | 550·30 |
| 1886 | 170·10 | 282 | — | — | 452·10 |
| 1887 | 119·70 | 289 | — | — | 408·70 |
| 1888 | 126 | 280 | 400 | — | 806 |
| 1889 | 159 60 | 282 | 150 | — | 591·60 |
| 1890 | 119·70 | 277 | 60 | — | 456·70 |
| 1891 | 113·40 | 249 | 400 | — | 762·40 |

[1]) W rubryce tej mieszczą się także należytości za duplikaty świadectw.

[2]) W Spraw. R. szk. 1870—1871. str. 39 wykazane p. t. Na potrzeby naukowe i koszta zarządu.

# VI.

# Plany naukowe i książki szkolne.

## *1. Plan lekcyjny dla przedmiotów obowiązkowych.*

W pierwszym roku istnienia obowiązywały w gimnazyum wadowickiem co do języka wykładowego, co do podręczników i planu lekcyjnego przepisy wydane dla gimnazyów zachodnio-galicyjskich [1]).

Językiem urzędowym był w pierwszym roku język niemiecki, językiem wykładowym w obu początkowych klasach już w r. szkol. 1866/₇. język polski. W obu też klasach używano już w tym roku polskich książek szkolnych.

Podstawą planu lekcyjnego, według którego w r. szkol. 1867. a więc w r. otwarcia gimnazyum wadowickiego w gimnazyach zachodnio-galicyjskich uczono, był plan, wydany dla tych zakładów w 1855. roku.

Plan ten podajemy w III. tablicy.

### Tablica III.

Plan lekcyjny gimnazyów zachodnio-galicyjskich z r. 1855.

| Przedmioty obowiąz. | I. | II. | III. | IV. | V. | VI. | VII. | VIII. | Razem |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| Religia . . . . . | 2 | 2 | 2 | 2 | 2 | 2 | 2 | 3 | 17 |
| Język łaciński . . | 8 | 8 | 6 | 6 | 6 | 6 | 5 | 5 | 50 |
| J. grecki . . . . . | — | — | 5 | 4 | 5 | 5 | 4 | 5 | 28 |
| J. polski . . . . . | 3 | 3 | 3 | 3 | 2 | 3 | 3 | 3 | 23 |
| J. niemiecki . . . | 6 | 6 | 5 | 5 | 4 | 4 | 4 | 4 | 38 |
| Geografia . . . . | 3 | — | — | 3(II.p.) | — | — | — | 3(II.p.) | 6 |
| Historya . . . . . | — | 3 | 3 | 3(I. p.) | 3 | 3 | 3 | 3(I. p.) | 18 |
| Matematyka . . . | 3 | 3 | 3 | 3 | 4 | 3 | 3 | 1 | 23 |
| Nauki przyrodnicze | 2 | 2 | 2 | 3 | 2 | 2 | 3 | 3 | 19 |
| Propedeutyka filoz. | — | — | — | — | — | — | 2 | 2 | 4 |
| Razem . . . | 27 | 27 | 29 | 29 | 28 | 28 | 29 | 29 | 226 |

W planie tym zaszły przed r. szk. 1867. rozmaite zmiany.

W r. 1856. zarządziło Ministerstwo rozporządzeniem z dn. 12. marca tegoż roku obniżenie obowiązkowej liczby godzin w gimnazyach zachodnio-galicyjskich. Poleciło mianowicie, że należy dążyć do tego, by ogól-

[1]) Archiwum gimnazyalne, Gestionsprotokoll, l. 48 (rozp. Komisyi c. k. Namiestnictwa z ¹¹/₉ 1866. l. 23149).

ną liczbę godzin tygodniowych zniżyć w klasie I. i II. co najmniej na 25, w klasie III. do VI. na 26, w klasie VII. i VIII. na 27. W tym celu wskazano, że można dla języka polskiego we wszystkich klasach przeznaczać tylko po 2 godziny tygodniowo, a liczbę godzin języka niemieckiego zniżać o tyle, by uzyskać wskazaną powyżej maksymalną liczbę godzin w każdej klasie. Zmniejszenia liczby godzin języka niemieckiego dozwolono wszelako tylko w tem przypuszczeniu, że przez to nie cofnie się postępu uczniów w języku niemieckim, a zamierzony cel tej nauki zabezpieczy się przez ćwiczenia innego rodzaju i częściowe używanie języka niemieckiego przy nauce innych przedmiotów. [1])

W skutek tego zarządzenia wytworzyła się przez szereg lat mniej więcej odmienna praktyka w poszczególnych gimnazyach zachodnich, która się z czasem w ten sposób ustaliła, że w klasach wyższych uczono wszystkich przedmiotów w języku niemieckim, w klasach niższych zaś udzielano powszechnie historyi w języku niemieckim w klasie III. i IV. a w niektórych zakładach stale lub czasowo także innych nauk.

Gimnazyum wadowickie otwarte z początkiem roku szkolnego 1867. trzymało się zmienionego planu lekcyjnego z r. 1855. W każdej z obu pierwszych klas (I. i II.), wtedy otwartych, było w tygodniu po 25 godzin obowiązkowej nauki; uczono więc języka polskiego tygodniowo w każdej klasie tylko w dwu a niemieckiego tylko w 5 godzinach. Wszystkie przedmioty wykładano w języku polskim. [2]) Tego samego planu trzymano się i w r. szk. 1868., przeprowadziwszy w III. klasie odpowiednią redukcyą godzin.

Po zaprowadzeniu języka polskiego jako wykładowego w szkołach średnich galicyjskich na mocy ustawy krajowej z dnia 22. czerwca 1867. roku nastąpiło powiększenie liczby godzin dla nauki języka polskiego i niemieckiego. Rozporządzeniem z dnia 22. sierpnia 1868. r. przeznaczyła Rada szkolna dla nauki języka polskiego tygodniowo po trzy godziny w każdej klasie, razem 24 godziny, a dla języka niemieckiego po 5 godzin w klasie I. i II. a po 4 godziny w każdej z klas następnych, razem 34 godziny.

W wadowickiem gimnazyum na wniosek grona z dnia 23. października 1868. r. pozwoliło c. k. Namiestnictwo rozporządzeniem z dnia 30. tegoż miesiąca i roku dodać jedną godzinę dla nauki języka niemieckiego. [3])

Zaszły niebawem nieznaczne zmiany co do liczby godzin dla nauki religii i matematyki w klasie VIII.

---

[1]) Spr. R. szk. kr. 1875—1883, II. str. 31. [2]) Archiwum gimn. [3]) Archiwum gimn.

W skutek rozporządzenia ministeryalnego z dnia 3. września 1870. i z dnia 21. grudnia 1871. r. przywrócono w VIII. klasie na wniosek poszczególnych zgromadzeń nauczycielskich dla nauki religii liczbę 2 godzin, przepisaną pierwotnie w Zarysie organizacyjnym, a godzinę odjętą nauce religii, przeznaczono na lekcyą matematyki w tej klasie.

Z początkiem r. szk. 1871. po przekształceniu gimnazyum wadowickiego na gimnazyum realne zaszły w planie te zasadnicze zmiany, że we wszystkich czterech niższych klasach nauka rysunków stała się obowiązkową a w klasie III. i IV. pozostawiono uczniom wybór między nauką języka greckiego i języka francuskiego.

Dla rysunków przeznaczono tygodniowo w dwóch pierwszych klasach po 4, a w III. i IV. klasie po 3 godziny tygodniowo. Języka greckiego a względnie francuskiego uczono w III. i IV. klasie tygodniowo w czterech zamiast w pięciu godzinach.

W roku 1874. wprowadziła Rada szkolna krajowa rozporządzeniem z dnia 19. sierpnia nowy program historyi, przepisany przez Ministerstwo reskryptem z dnia 16. sierpnia 1871. r. Nastąpił mianowicie w tych przedmiotach zwrot do pierwotnego programu Zarysu organizacyjnego. Przywrócono więc w V. klasie 4 godziny dla nauki historyi starożytnej a w pierwszem półroczu klasy VIII. naukę historyi austryackiej; w klasach niższych powiększono liczbę godzin dla historyi i geografii w klasie II. i IV. z 3 na 4 i przeznaczono na naukę historyi w II. klasie 2 godziny, w III. klasie 1, w pierwszem półroczu IV. klasy 4 godziny; na naukę geografii w I. klasie 3, w II. klasie 2, w III. klasie 2, w drugiem półroczu IV. klasy 4 godziny.

Wskutek wprowadzenia tego programu nauki historyi i geografii do planu lekcyjnego okazała się potrzeba niejakiej modyfikacyi w liczbie godzin, przypadających na naukę języka niemieckiego w niektórych klasach: pozostawiając ogólną sumę 34 godzin, podniesiono w klasie I. ilość lekcyj z 5 na 6 a zniżono w V. klasie z 4 na 3 (rozporządzeniem z dnia 18. sierpnia 1874.) W następnym roku dodano (rozporządzeniem z dnia 22. stycznia 1875.) na wniosek gron nauczycielskich jeszcze jedną godzinę w klasie VI., wskutek czego urosła liczba godzin języka niemieckiego we wszystkich klasach do 35.

Całkowity plan lekcyjny gimnazyum wadowickiego jako realnego przedstawiamy w następującej tablicy. Jestto plan lekcyjny z r. 1876., w którym uwzględnione są wszystkie zmiany z poprzednich lat.

## Tablica IV.

Plan lekcyjny z roku 1876.

| Obowiązkowe przedmioty nauki | I. | II. | III. | IV. | V. | VI. | VII. | VIII. | Razem |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| Religia . . . . . | 2 | 2 | 2 | 2 | 2 | 2 | 2 | 2 | 16 |
| Język łaciński . . | 8 | 8 | 6 | 6 | 6 | 6 | 5 | 5 | 50 |
| J. grecki albo franc. | — | — | 4 | 4 | — | — | — | — | 8 |
| Język grecki . . . | — | — | — | — | 5 | 5 | 4 | 5 | 19 |
| Język polski . . . | 3 | 3 | 3 | 3 | 3 | 3 | 3 | 3 | 24 |
| Język niemiecki . . | 6 | 5 | 4 | 4 | 3 | 5 | 4 | 4 | 35 |
| Historya i geografia | 3 | 4 | 4 | 4 | 4 | 3 | 3 | 3 | 28 |
| Matematyka . . . | 3 | 3 | 3 | 3 | 4 | 3 | 3 | 2 | 24 |
| Nauki przyrodnicze | 2 | 2 | 2 | 3 | 3 | 2 | 3 | 3 | 20 |
| Propedeutyka filoz. | — | — | — | — | — | — | 2 | 2 | 4 |
| Rysunki odręczne . | 4 | 4 | 3 | 3 | — | — | — | — | 14 |
| Razem . . | 31 | 31 | 31 | 32 | 30 | 29 | 29 | 29 | 242 |

Po zniesieniu gimnazyum realnego a przekształceniu go na humanistyczne rozporządzeniem ministeryal. z dnia 17. lipca 1878. r. wykreślono z planu lekcyjnego naukę języka francuskiego jako względnie obowiązkowego. Pozostał jednak zakładowi charakter gimnazyum realnego z powodu zachowania jednej cechy dawniejszego ustroju. Utrzymano bowiem w niem w klasach niższych jako przedmiot obowiązkowy naukę rysunków w dawniejszej liczbie godzin wszelako z tem ułatwieniem, że niedostateczny postęp z tego przedmiotu nie tamuje bezwzględnie promocyi ucznia do klasy wyższej — decyzya służy zgromadzeniu nauczycielskiemu — tudzież że mimo dostatecznej tylko cenzury z rysunków może uczeń otrzymać ogólny stopień celujący, jeżeli ten stopień przypada mu wskutek klasyfikacyi z innych obowiązkowych przedmiotów nauki szkolnej. [1])

Inne przedmioty wykładano od początku r. szk. 1879. według planu obowiązującego w gimnazyach humanistycznych.

Plan ten uległ w r. 1884. wskutek rozporządzenia ministeryalnego z dnia 26. maja małym zmianom.

W tablicy V. podajemy ten nowy plan z uwzględnieniem nauki rysunków. W tym planie nie zaszły do końca roku szkolnego 1891. żadne zmiany.

[1]) Spraw. Rady szk., 1875—1883, str. 57.

## Tablica V.

Plan lekcyjny, obowiązujący od roku szkolnego 1885.

| Obowiązkowe przedmioty nauki | I. | II | III. | IV. | V. | VI. | VII. | VIII. | Razem |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| Religia . . . . . | 2 | 2 | 2 | 2 | 2 | 2 | 2 | 2 | 16 |
| Język łaciński . . | 8 | 8 | 6 | 6 | 6 | 6 | 5 | 5 | 50 |
| Język grecki . . . | — | — | 5 | 4 | 5 | 5 | 4 | 5 | 28 |
| Język polski . . . | 3 | 3 | 3 | 3 | 3 | 3 | 3 | 3 | 24 |
| Język niemiecki . | 6 | 5 | 4 | 4 | 4 | 4 | 4 | 4 | 35 |
| Historya i geografia | 3 | 4 | 3 | 4 | 3 | 4 | 3 | 3 | 27 |
| Matematyka . . . | 3 | 3 | 3 | 3 | 4 | 3 | 3 | 2 | 24 |
| Historya naturalna . | 2 | 2 | 2 (I. p.) | — | 2 | 2 | — | — | 9 |
| Fizyka . . . . . . | — | — | 2 (II. p.) | 3 | — | — | 3 | 3 | 10 |
| Propedeutyka filoz. | — | — | — | — | — | — | 2 | 2 | 4 |
| Rysunki odręczne . | 4 | 4 | 3 | 3 | — | — | — | — | 14 |
| Razem . . | 31 | 31 | 31 | 32 | 29 | 29 | 29 | 29 | 241 |

### 2. *Przedmioty nadobowiązkowe.*

Nauka przedmiotów nadobowiązkowych odbywa się od roku 1872. bezpłatnie, a profesorowie przedmiotów nadobowiązkowych pobierają remuneracyę z funduszu naukowego.

Rodzice lub opiekunowie oświadczają Dyrekcyi przy wpisie, w jakich przedmiotach nadobowiązkowych ich synowie lub pupile mają pobierać naukę; uczniowie, rozpocząwszy tę naukę z początkiem roku, nie mogą jej przerwać przed upływem tego roku bez wiedzy rodziców lub opiekunów i bez pozwolenia Dyrekcyi.

Niektóre z tych przedmiotów są względnie obowiązkowe. Kaligrafii muszą się uczyć wszyscy ci uczniowie klasy I. i II., którzy niekaligraficznie piszą.

W przeciągu lat 25, objętych naszym przeglądem uczono w gimnazyum wadowickiem, o ile się ze źródeł stwierdzić dało, następujących przedmiotów nadobowiązkowych:

1) **Historyi kraju rodzinnego** od r. 1873—1891.

2) **Języka francuskiego** od r. 1873 - 1886.

3) **Gimnastyki** od r. 1873—1884; 1890—1891. Już w roku 1867 dnia 2. czerwca zawiadomił burmistrz miasta Dyrekcyę gimnazyum, że urządzono plac gimnastyczny, nauka jednak nie rozpoczęła się z powodu braku nauczyciela. Zaprowadzono naukę gimnastyki od września r. 1872. i uczo-

no jej z początku w 6. godzinach tygodniowo za 200 zł. a. w. Od lutego 1890. r. uczy gimnastyki Stowarzyszenie gimnastyczne „Sokół“.

4) **Rysunki odręczne** były przedmiotem nadobowiązkowym od początku r. szk. 1870., ale tylko dla uczniów gimnazyum wyższego. Uczono ich do końca r. szk. 1890. z przerwą w r. szk. 1885.

5) **Rysunki geometryczne** wprowadzono jako przedmiot nadobowiązkowy do programu z początkiem r. szk. 1891. w tym celu, aby uczniom ułatwić przejście do szkół politechnicznych. Rysunki odręczne przestały być jednocześnie przedmiotem nadobowiązkowym w gimnazyum wyższem.

6) **Śpiewu** uczono od r. 1869—1891. z przerwami w latach szkolnych 1884., 1887. i 1890.

7) **Stenografii** uczono od r. 1874—1881.

8) **Kaligrafii** uczono bez przerwy od samego początku.

W tablicy VI. zestawiamy liczbę godzin tygodniowych nauki obowiązkowej i nadobowiązkowej z końcem roku szkolnego 1891.

## Tablica VI.

Liczba godzin nauki obowiązkowej i nadobowiązkowej z końca roku szkolnego 1891.

| W klasie | Liczba godzin obowiązkowych | Liczba godzin nauki nadobowiązkowej | | | | | Razem godzin w tygodniu nauki obowiązkowej i nadobowiąz. |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | historyi kraju rodzinnego | gimnastyki | śpiewu | kaligrafii | rysunków geometrycznych | |
| I. | 31 | — | 2 | 2 | 1 | — | 36 |
| II. | 31 | — | 2 | 2 | 1 | — | 36 |
| III. | 31 | 1 | 2 | 2 | — | — | 36 |
| IV. | 32 | 1 | 2 | 2 | — | — | 37 |
| V. | 29 | — | 2 | 2 | — | 2 (V.–VIII.) | 35 |
| VI. | 29 | 1 | 2 | 2 | — | | 36 |
| VII. | 29 | 1 | 2 | 2 | — | | 36 |
| VIII. | 29 | — | 2 | 2 | — | | 35 |
| Razem | 241 | 4 | 6 | 4 | 2 | 2 | |

Uczeń każdej klasy, biorąc udział w nauce wszystkich przedmiotów swej klasy a dodajmy, że większa część uczniów z niej korzysta, ma codziennie po odliczeniu niedzieli jako dnia wypoczynku po 6 godzin.

Do tego dodać jeszcze trzeba dwie godziny nauki muzyki orkiestry ochotniczej, zorganizowanej w roku 1891. W nauce tej bierze około 20 uczniów rozmaitych klas.

### 3. *Książki szkolne.*

W następującej tablicy zestawiamy książki szkolne których, używano w gimnazyum wadowickiem.

Tablica ta podaje możliwie dokładnie czas używania zaprowadzonych książek dla przedmiotów głównych. W nawiasie znajduje się nazwisko polskiego tłómacza lub wydawcy.

W wadowickiem gimnazyum, które już w pierwszym roku swego istnienia (1866/$_7$) miało język wykładowy polski, nie używano podręczników niemieckich.

Dla uzupełnienia tablicy należy dodać książki szkolne używane do nauki przedmiotów nadobowiązkowych. Znajdują się w źródłach w tym kierunku następujące wiadomości: dla nauki śpiewu używano w latach od 1876—1883. książki Kunzeka, dla nauki języka francuskiego Gramatyki Studniarskiego (1873—1877), Ploetza (1876—1880., Świtkowskiego Gramatyki i Ćwiczeń (1880—1883) i Ahna Gramatyki i Ćwiczeń (1884—1886), dla nauki historyi polskiej od r. 1887. książki prof. Lewickiego.

### Tablica VII.

Wykaz książek szkolnych, używanych w latach od 1867. do 1891.

**Religia.** W klasie I. *Schuster Jan* (Dr.), Katechizm (tłóm. ks. Zieliński) 1867—1891., wyd. I.—IV. W klasie II. *Tyc*, Historya starego testamentu 1867—1882; *Dąbrowski Tomasz* (ks.) Dzieje starego zakonu 1883 do 1891. W klasie III. *Tyc*, Hist. now. testamentu 1868—1882; *Dąbrowski*, Dzieje nowego zakonu 1883—1891. W klasie IV. *Lewartowski Karol* (ks.), Wykład obrzędów, 1869—1875; *Jachimowski Wł.* (ks.), Liturgika przełożona z niemieckiego 1876—1891 wyd. I. i II. W klasie V. *Martin Konrad*, (Dr.) Dogmatyka ogólna (tłóm. ks. Wł. Jachimowski) 1871—1891 wyd. I. i II. W klasie VI. *Martin Konrad*, (Dr.) Dogmatyka szczegółowa (tł. ks. Wł. Jachimowski) 1872—1891, wyd. I. i II. W klasie VII. *Martin Konrad* (ks.), Etyka katolicka (tł. ks. Dr. Solecki) 1873—1891, wyd. I. i II. W klasie VIII. *Robitsch M.* (Dr.) Historya Kościoła Chrystusowego tłóm. ks. Wł. Jachimowskiego., wyd. I., 1874—1891.

**Język łaciński.** W klasie I. *Sobieski*, Gram. 1867—1877; *Samolewicz*, Gram. 1878—1889; *Samolewicz*, Zwięzła gr. 1890—1891; *Sobieski*, Ćwicze-

nia, 1867--1877; *Samolewicz*, Ćwiczenia, 1878—1891. W klasie II. *Popliński*, Gram. i Ćwiczenia 1867; *Sobieski*, Gram. 1868—1878; *Samolewicz*, Gram. 1879—1889; *Samolewicz*, Zwięzła gr. 1890--1891; *Sobieski*, Ćwiczenia, 1868—1881; *Samolewicz*, Ćwiczenia, 1882—1891; W klasie III. *Popliński*, Gram. 1868—1873; *Sobieski*, Gram. 1874—1879; *Samolewicz*, Gram. 1880—1891; *Trzaskowski*, Ćwiczenia, 1868—1880; *Sobieski*, Ćwiczenia, 1881—1883; *Próchnicki*, Ćwiczenia, 1884—1891; *Historia antiqua* (Hoffmann) od r. 1868; *Cornelius Nepos*, 1876—1887; *Cornel. Nep.* (Jerzykowski) 1888—1889; *Cornel Nep.* (Kłak.) 1890—1891; W klasie IV. *Popliński*, Gram. 1869—1873; *Sobieski*, Gram. 1874—1880; *Samolewicz*, Gram. 1881—1891; *Popliński*, Ćwiczenia, 1869—1880; *Jerzykowski*, Ćwiczenia, 1881—1889; *Próchnicki*, Ćwiczenia, 1890—1891; *Caesar* (Hoffmann) 1869—1891. W klasie V. *Sobieski*, Gram. 1871—1881; *Samolewicz*, Gram., 1882—1891; *Jerzykowski*, Ćwicz., 1871—1877; 1885—1889; *Trzaskowski*, Ćwicz., 1878—1884; 1890—1891; *Ovidius* (Grysar) 1871—1884; *Ovidius* (Jerzykowski) 1885—1890; *Ovidius* (Grysar- Zywsa- Skupniewicz) 1891; *Livius* (Zingerle) 1871—1891. W klasie VI. *Sobieski*, Gram., 1872—1882; *Samolewicz*, Gram. 1883—1891; *Trzaskowski*, Ćwicz., 1872—1891; *Sallustius* (Linker), 1872-1890; *Sallustius* (Linker-Klimscha-Sołtysik) 1891; *Vergilius* (Hoffmann) 1872-1891; *Cicero* (Noll.) 1888—1890; *Cicero* (Kornitzer-Sołtysik) 1891; Caesar, 1887. W klasie VII. *Sobieski*, Gram., 1873—1883; *Samolewicz*, Gr. 1884—1891; *Trzaskowski*, Ćwiczenia, 1873—1882; *Próchnicki*, Ćwiczenia, 1883—1891; *Cicero* (Klotz) 1873—1890; *Cicero* (Kornitzer-Sołtysik) 1891. *Vergilius* (Hoffmann) 1873—1891. W klasie VIII. *Sobieski*, Gr. 1874—1884; *Samolewicz*, Gr. 1885—1891; *Trzaskowski*, Ćwiczenia 1874—1883; *Próchnicki*, Ćwiczenia, 1884—1891; *Horatius* (Grysar), 1874—1891. *Tacitus* (Halm) 1874—1891.

**Język grecki.** W klasie III. *Enger* (Zwolski), Gram., 1868; *Curtius* (Samolewicz-Sternal), 1869—1890; *Curtius* (Hartel-Ćwikliński), Gram. 1891; *Jerzykowski*, Ćwiczenia, 1868; *Schenkel* (Samolewicz), Ćwiczen., 1869—1891. W kl. IV. Jak w klasie III. W klasie V. *Curtius* (Samolewicz), 1871—1891; *Schenkel* (Samolewicz), 1871—1891; *Homer* (Hochegger), 1871—1890; *Homer* (Scheindler-Sołtysik), 1891; *Xenofont* (Schenkel-Borzemski) 1871 do 1889; *Xenofont* (Fiderer), 1890—1891. W klasie VI. *Curtius* (Samolewicz), 1872—1891; *Schenkel* (Samolewicz) 1872—1891; *Homer* (Hochegger) 1872—1890; *Homer* (Scheindler-Sołtysik) 1891; *Xenofont*, 1887; *Herodot* (Wilhelm) 1887—1891. W klasie VII. *Curtius*, Gram. 1873—1891; *Schenkel* (Sam.) 1873—1891; *Sofokles* (Dindorf), 1873—1885; *Demostenes*, (Pauli), 1873—1890; *Demostenes* (Wotke-Schmidt), 1891; *Homer* (Hocheg-

ger) 1873—1891. W klasie VIII. *Curtius*, Gram., 1874—1891; *Schenkel* (Sam.) 1874—1891; *Sofokles* (Dindorf), 1874—1887; *Sofokles* (Teubner) 1888—1890; *Sofokles* (Schubert-Majchrowicz), 1891; *Platon* (Jahn, 1887 do 1891.

**Język polski**. W kl. I. *Małecki*, Gram., 1867—1891; *Wypisy* dla klas niższych gimn. tom. I. 1867—1891. W klasie II. *Małecki*, Gram., 1867 do 1891; *Wypisy*, tom II. 1867—1891. W klasie III. *Małecki*, Gram. 1868—1891; *Wypisy*, tom III. 1868--1891. W klasie IV. *Małecki*, Gram. 1869—1891; *Wypisy*, tom IV. 1869—1891. W klasie V. *Małecki*, Gram., 1871—1891; *Wypisy* dla użytku klas wyż. gimn. tom I. część 1. 1871—1879; *Mecherzyńskiego Wypisy*, tom I. 1880—1889; *Próchnicki Wypisy*, 1890—1891. W klasie VI. *Wypisy*, tom I. część 2. 1872—1880; *Mecherzyńskiego Wypisy*, tom I. 1881—1890; *Tarnowski i Wójcik*, Wypisy 1891. W klasie VII. *Wypisy*, dla klas wyższych tom II. część 1. 1873—1891. W klasie VIII. *Wypisy* dla klas wyższych tom II. część 2, 1874—1891; *Cegielski*, Nauka poezyi, poprzedzająca Wypisy 1880—1887.

**Język niemiecki.** W klasie I. *Janota*, Gram., 1867—1877; *Reben*, Gram., 1878—1887; *Molin*, Gram., 1888—1889; *Ławicki*, Wyp., 1867—1868; *Janota*, Wypisy, 1869—1877; *Reben*, Wypisy, 1878—1887; *Molin*, Wypisy, 1888—1889; *German i Petelenz*, Ćwiczen. 1890—1891. W klasie II. *Janota*, Gram., 1867—1877; *Reben*, Gram., 1878—1887; *Schober* (German) Gram., 1888; *Molin*, Gram., 1889—1890; *Ławicki*, Wypisy, 1867—1868; *Janota*, Wypisy, 1869—1877; *Reben*, Ćwiczenia, 1878—1888; *Molin*, Ćwiczenia, 1889—1890; *German i Petelenz*, Ćwiczenia 1891. W klasie III. *Janota*, Gram., 1868—1879; *Schober*, Gram., 1880—1887; *Schober* (German), Gram., 1888—1891; *Ławicki*, Wypisy, 1868; *Mozart*, Wypisy, 1869 do 1870; *Janota*, Wypisy, 1871—1879; *Hamerski*, Wypisy, 1880—1890; *German i Petelenz*, Ćwiczenia od r. 1891. W klasie IV. *Janota*, Gram., 1869—1880; *Schober*, Gram., 1881—1887; *Schober* (German) 1888—1891; *Ławicki*, Wypisy, 1869; *Mozart*, Wypisy, 1870—1871; *Janota*, Wypisy, 1872—1880; *Hamerski*, Wypisy, 1881—1891. W klasie V. *Mozart*, Wypisy, 1871—1874; *Jandaurek*, Wypisy, 1875—1887; *Jandaurek-Hamerski*, Wypisy, 1888—1891. W klasie VI. *Mozart*, Wypisy, 1872—1874; *Jandaurek*, Wypisy, 1875—1883; *Harwot*, Wypisy, 1884—1891. W klasie VII. *Mozart*, Wypisy, 1873—1883; *Harwot*, Wypisy, 1884—1891. W klasie VIII. *Mozart*, Wypisy, 1874—1884; *Harwot*, Wypisy, 1885—1891.

**Historya.** W klasie II. *Pütz*, (w tłóm. pol.) 1867; *Welter* (Sawczyński) tom I. 1868—1891; Atlasy: Kiepert, Putzger, Stieler. W klasie III. *Pütz*, 1868; *Welter* (Sawczyński), 1869—1891; Atlasy jak w klasie II. W kla-

sie IV. *Pütz*, 1869; *Welter* (Sawczyński), tom III. 1870—1891; Atlasy jak w klasie II. W klasie V. *Pütz* (Niedzielski i Gołębiowski), Dzieje staroż., 1871—1881; *Gindely* (Markiewicz), tom I. 1882—1891; Atlasy jak w klasie II. W klasie VI. *Pütz*, Dzieje średn., 1872 1882; *Gindely*, tom II., 1883—1891; Atlasy jak w klasie II. W klasie VII. *Pütz*, Dzieje now. 1873—1876; *Popliński*, Dzieje now., 1877—1883; *Gindely*, tom III., 1884—1891; Atlasy jak w klasie II. W klasie VIII. *Popliński*, Dzieje now. 1874—1877; *Tomek* (Markiewicz), Hist. mon. austr. 1888—1891, Atlasy jak w klasie II.

**Geografia.** W klasie I. *Bellinger* (Schmidt), 1867—1880; *Schubert* (Lenartowicz) 1881—1882; *Benoni i Tatomir*, 1883—1891; Atlasy: Stieler; Kozenn. W klasie II. *Gaultier*, Geogr., 1867—1875; *Klun* (German i Starkel), Geogr., 1876—1883; *Dziedzicki i Baranowski*, 1884—1891. Atlasy jak w klasie I. Wklasie III. jak w klasie II. W klasie IV. *Selten*, Geog. 1869; *Gaultier*, Geogr. 1874 1875; *Häufler* (Zarański), Stat., 1869—1872. *Szaraniewicz*, Stat., 1873—1891; Atlasy jak w klasie I. W klasie VIII. *Schmidt*, Stat., 1874: *Szaraniewicz*, Stat., 1875—1877; 1888—1891; *Hannak*, Geogr. i stat. Austryi 1878—1887.

**Matematyka.** W klasie I. *Mocnik* (Krawczykiewicz), Arytm., 1867 do 1876; *Mocnik*, (Bączalski), Arytm., 1877—1888; *Zajączkowski*, Arytm. 1889—1891; *Mocnik* (Sternal), Geom., 1867—1887; *Moncik* (Maryniak), Geom., 1888—1891. W klasie II. Jak w klasie I. W klasie III. Tych samych autorów, co w klasie I. W klasie IV. Jak w klasie III. W klasie V. *Mocnik* (Stanecki), Geom., 1871—1891; *Mocnik* (Stanecki i Sternal), Arytm., 1871—1887; *Mocnik* (Bodyński), Arytm., 1888—1891. W klasie VI. Jak w klasie V. W klasie VII. Jak w klasie V. W klasie VIII. Jak w klasie V.

**Nauki przyrodnicze.** W klasie I. *Pokorny*, Zool., 1867—1871; *Nowicki*, Zool., 1872—1891. W klasie II. *Pokorny*, Zoologia 1867—1872; *Nowicki*, Zool., 1873—1891; *Hückl*, Botanika, 1867—1888; *Rostafiński*, Botanika, 1889—1891; W klasie III. *Klęsk*, Mineral., 1868—1883; *Łomnicki*, Miner. 1884—1891; *Rodecki*, Fizyka, 1868—1870; *Kunzek* (Stanecki) Fiz., 1871 do 1888; *Soleski*, Fiz., 1889—1891. W klasie IV. *Rodecki*, Fiz., 1869—1876; *Kunzek* (Stanecki), 1877—1889; *Soleski*, Fizyka, 1890—1891. W klasie V. *Fellökker*, Mineralogia 1871—1876; *Schödler* w tłóm. pol., Mineral., 1877—1882; *Łomnicki*, Miner., 1883—1891; *Schoedler* (Berdau), Botanika, 1871—1876; *Bil* (Łomnicki), Bot., 1877—1887; *Rostafiński*, Bot., 1888 do 1891. W klasie VI. *Nowicki*, Zoologia 1872—1876, 1884—1891; *Po-*

*pławski*, Zoologia, 1877—1883. W klasie VII. *Chlebowski*, Fizyka, 1873 do 1889; *Soleski*, Fizyka, 1890--1891. W klasie VIII. Jak w klasie VII.

**Logika.** W klasie VII. *Drbal*, 1873—1879; *Kremer*, 1880—1891.

**Psychologia.** W klasie VIII. *Zimmermann*, 1871—1879; *Crüger* (Sawczyński) 1880—1891.

# V.

# Inspektorowie, dyrektorowie i profesorowie.

## *1. Inspektorowie.*

Pierwszym inspektorem gimnazyum wadowickiego był Andrzej Oskard. Od 5. maja 1868. r. objął inspekcyą Dr. Józef Czerkawski, po nim od 4. lutego 1869. r. znów Andrzej Oskard, następnie od października 1871. r. Franciszek Szynglarski, po nim w r. 1874. Antoni Czarkowski. Od dnia 3. czerwca 1889. roku należą Wadowice do rejonu Radcy Dra Zygmunta Samolewicza.

Wizytowano zakład, o ile ze źródeł dowiedzieć się można, w kwietniu r. 1867., w lutym r. 1870., w r. 1872., w styczniu r. 1877., w r. 1878. od 22. lutego do 6. marca, w r. 1879. od 24. stycznia do 1. lutego, w r. 1880. od 18. do 24. kwietnia, w r. 1885. od 13. listopada do 1. grudnia, w r. 1890. od 16. do 23. listopada i w r. 1891. dnia 6. i 7. kwietnia.

W r. 1890. dnia 3. czerwca zwiedził zakład J. E. Pan Namiestnik.

## *2. Dyrektorowie.*

Pierwszym kierownikiem zakładu był Kalikst Kruczkowski; nominacyą na prowizorycznego kierownika otrzymał dnia 21. sierpnia 1866. r.; jako rzeczywisty dyrektor pełnił obowiązki od 5. lutego 1868. do 23. czerwca 1872. roku.

Po Kruczkowskim kierował zakładem dyrektor Teodor Stahlberger. Zamianowany dnia 23. czerwca złożył urzędowanie z końcem r. szkoln. 1876., udając się na posadę dyrektora gimnazyum św. Jacka w Krakowie.

Od 19. sierpnia do 20. grudnia kierował zakładem prof. Teofil Malinowski aż do objęcia posady dyrektora przez Antoniego Krygowskiego. P. Dyrektor Krygowski otrzymał nominacyą Najwyższem postanowieniem z dnia 11. listopada 1876. a poszedł w stały stan spoczynku dnia 23. stycznia 1887. r.

Zastępowali dyrektora Krygowskiego profesorowie Kosiński, Dziama i Frąckiewicz.

Po ustąpieniu Krygowskiego kierował zakładem prof. Frąckiewicz.

Obecny dyrektor, WP. Seweryn Arzt, objął kierownictwo na mocy Najwyższego postanowienia z dnia 23. października 1887. roku.

### 3. *Alfabetyczny wykaz profesorów, nauczycieli i zastępców nauczycieli.* *)

1) **Barański** Franciszek, z., m. $^{19}/_{4}$ 1885., u. $^{19}/_{9}$ 1888.
2) Bednarski Stanisław, n., m. $^{20}/_{8}$ 1881., pełnił obowiązki do końca r. szk. 1884.
3) Białkowski Karol, z., przybył z początkiem r. szk. 1876., m. n. dla Stryja 3. października 1876.
4) Bobrzyński Wincenty, n., przeznaczony do Wadowic $^{19}/_{7}$ 1873., na urlopie od dnia $^{17}/_{9}$ 1888., przeniesiony w stały stan spoczynku dnia $^{27}/_{1}$ 1890.
5) Borowski ks. Jan, drugi ekshortator, wprowadzony w urząd $^{15}/_{10}$ 1872., odszedł w maju 1874.
6) **Chrapek** Jan, z., od $^{19}/_{4}$ 1881. do końca czerwca 1881.
7. Czechowski Dymitr, z.n., m. $^{30}/_{8}$ 1889., uczył do końca roku szkolnego 1891.
8) Czuleński Teodor, z., pełnił obowiązki od początku września po koniec października 1871. r.
9) **Dembosz** Józef, kandydat stanu nauczycielskiego, uczył od $^{13}/_{12}$ 1867. do końca stycznia 1868.
10) Dziama Tomasz m. z. dla Wadowic $^{25}/_{7}$ 1872.; m. n. dla Sambora $^{28}/_{2}$ 1875. pozostał w Wadowicach do końca r. szk. 1875; z Sambora przeniesiony do Wadowic $^{6}/_{1}$ 1880.
11) **Erben** Teofil, n., uczył przez cały rok szk. 1891.
12) **Fic** Piotr, n., uczy od początku r. szk. 1891.
13) Flach Ignacy, m. z. $^{6}/_{5}$ 1872.; m. n. $^{1}/_{3}$ 1873.; u. $^{20}/_{7}$ 1873.
14) Frąckiewicz Michał, m. z. $^{31}/_{10}$ 1871.; m. n. $^{7}/_{2}$ 1878.
15) Froncz Władysław, z., rozpoczął służbę $^{5}/_{11}$ 1871., u. $^{31}/_{9}$ 1872.
16) **Gajda** Andrzej, z. m. $^{26}/_{4}$ 1886., u. z końcem czerwca 1886.
17) Gąsiorowski Albert, n., uczył od $^{30}/_{1}$ 1872., † $^{11}/_{6}$ 1888.
18) Gołosiński Konstanty, z., przybył $^{24}/_{9}$ 1873., u. $^{15}/_{2}$ 1874.

---

[1]) W wykazie tym znaczy z. zastępca nauczyciela, n. nauczyciel, p. profesor, m. mianowany, u. uwolniony od obowiązków.

19) Graczyński Adolf, dr. fil., n. m. $^{24}/_{8}$ 1866., przeniesiony do Jasła dekr. z dnia $^{29}/_{5}$ 1881.
20) Grudzień Władysław, z. m. $^{24}/_{8}$ 1872., † $^{10}/_{4}$ 1874.
21) Gruenberg Józef, n., uczy od pocz. r. szk. 1891.
22) Gruenberg Kazimierz, z., uczył od $^{21}/_{3}$ 1880. do $^{7}/_{9}$ 1883.
23) Guńkiewicz Leon, n., wstąpił do służby $^{15}/_{10}$ 1881.
24) Hajnos Ferdynand, m. z. $^{18}/_{11}$ 1877., służył do $^{24}/_{3}$ 1878.
25) Heck Waleryan, n. m. $^{9}/_{7}$ 1887., służył do końca r. szk. 1890.
26) Hierzyk Edmund, z., przybył $^{24}/_{9}$ 1873., opuścił zakład na mocy rozporządzenia z dnia $^{13}/_{9}$ 1877.
27) Hoszowski Ignacy, profesor, objął obowiązki $^{17}/_{2}$ 1890.
28) Jacewicz Tomasz, z. m. $^{28}/_{8}$ 1877., uw. $^{31}/_{10}$ 1878.
29) Klimczak ks. Jędrzej, z. katechety m. w r. 1866., rzeczywistym katechetą $^{17}/_{2}$ 1868., uczył do marca 1876.
30) Koberwein Jan, z. m. $^{22}/_{8}$ 1869., u. $^{29}/_{4}$ 1872.
31) Kołomłocki Tadeusz, z., uczy od $^{7}/_{2}$ 1891.
32) Kosiński Władysław, dr. fil., m. n. $^{12}/_{7}$ 1872., przeniesiony do Krakowa $^{6}/_{8}$ 1880.
33) Kossowicz Ludwik, n., przybył $^{4}/_{9}$ 1872. † $^{23}/_{9}$ 1884.
34) Krasnosielski Teofil, n. m. dla Wadowic $^{25}/_{8}$ 1885., uczył w gimnazyum św. Anny w Krakowie, należąc do wadow. grona nauczycieli do końca r. szk. 1889 r.
35) Krupiński ks. Jan, z. katechety m. $^{31}/_{1}$ 1887., katechetą rzeczywistym $^{26}/_{8}$ 1887., uczył do końca r. szk. 1891.
36) Kurowski Józef, z. m. $^{8}/_{9}$ 1879., przeniesiony do Krakowa $^{22}/_{8}$ 1883., wrócił do Wadowic $^{28}/_{8}$ 1885.
37) Kusionowicz Michał, z., przybył z początkiem r. szk. 1876., u. z końcem stycznia 1880. r.
38) Lachner Fryderyk, m. z., $^{24}/_{8}$ 1885., n. m. $^{16}/_{12}$ 1886.; był na całorocznym urlopie od $^{9}/_{12}$ 1889., u. $^{31}/_{1}$ 1891.
39) Lachowicz Juliusz, n., uczy od początku r. szk. 1891.
40) Lizak Julian, n. m. dla Wadowic $^{13}/_{8}$ 1873. pełnił obowiązki w gimn. św. Jacka w Krakowie; $^{18}/_{8}$ 1883. przeniesiony do Wadowic, u. $^{1}/_{2}$ 1890.
41) Loebenstein Jan Emil, z. m. $^{14}/_{9}$ 1884., u. $^{19}/_{4}$ 1885.
42) Łokczewski Filip, z., przydzielony do Wadowic $^{15}/_{2}$ 1874., u. $^{1}/_{9}$ 1874.
43) Łucyk Anatol, m. z. $^{28}/_{2}$ 1887., u. $^{29}/_{8}$ 1889.
44) Malinowski Teofil, n., zaprzysiężony $^{27}/_{3}$ 1870., u. $^{2}/_{8}$ 1879.

45) Meissner, Dr. Henryk, uczył stenografii w 1888. r. szk.
46) Michalewski Adolf, z. m. $^{15}/_{2}$ 1874., ustąpił $^{30}/_{4}$ 1877.
47) Mikuła Ludwik, z., przeniesiony do Wadowic rozp. z dn. $^{24}/_{3}$ 1878., opuścił zakład na mocy rozp. z dnia $^{6}/_{11}$ 1880.
48) Miodoński Adam, m. z. $^{30}/_{10}$ 1886., u. z końcem września 1887.
49) Mrawińczyc Bronisław, n., objął obowiązki $^{19}/_{9}$ 1888. i pełnił je do końca roku szkolnego 1890.
50) Myjkowski Walenty, m. z. $^{1}/_{9}$ 1873., n. m. $^{15}/_{2}$ 1874.
51) Obst Józef, z., uczył od r. szk. 1870 rysunków, u. $^{20}/_{11}$ 1873.
52) Okaz Kazimierz, z. m. $^{9}/_{4}$ 1877., u. $^{12}/_{1}$ 1879.
53) Palmstein Roman, m. z. $^{3}/_{3}$ 1875., opuścił zakład z początkiem r. szk. 1876.
54) Pawlica Jan, m. $^{12}/_{7}$ 1872., profesor VIII. rangi 1890., uczył do końca r. szk. 1890.
55) Piccard Leon, n. m. $^{29}/_{7}$ 1878., objął obowiązki $^{31}/_{10}$ 1878., u. $^{28}/_{9}$ 1879.
56) Pietrzycki Piotr, prof., katecheta, uczył w Wadowicach od marca 1876., przeniesiony w stan spoczynku $^{19}/_{9}$ 1887.
57) Prysak Piotr, z., uczył od $^{1}/_{9}$ 1872. do końca r. szk. 1875.
58) Przybylski Wilhelm, z., przeniesiony do Wadowic $^{3}/_{10}$ 1876. a z Wadowic $^{19}/_{10}$ 1877.
59) Pukowski Hipolit, prof., objął obowiązki $^{16}/_{9}$ 1889., † $^{26}/_{3}$ 1890.
60) Repczyński ks. Juliusz, uczył religii na mocy rozporz. z dnia $^{10}/_{8}$ 1866., ustąpił we wrześniu t. r.
61) Schirmer Edward, z. m. $^{31}/_{1}$ 1887, u. $^{7}/_{9}$ 1887.
62) Sędzimir Jan, n., uczył przez cały r. szk. 1891.
63) Sękiewicz Józef, z., przydzielony $^{8}/_{10}$ 1869., u. $^{29}/_{9}$ 1874.
64) Skopal Hugon, z., objął obowiązki $^{10}/_{2}$ 1889., u. $^{9}/_{2}$ 1890.
65) Skupniewicz Józef, z., przybył $^{12}/_{9}$ 1872., u. $^{17}/_{9}$ 1873.
66) Srokowski Władysław, m. z. $^{27}/_{9}$ 1883., przeniesiony $^{28}/_{7}$ 1885.
67) Stangenberg Wilhelm, z., nastał z początkiem r. szk. 1876., u. $^{14}/_{9}$ 1878.
68) Stocki Józef, z. m. $^{28}/_{11}$ 1873., u. $^{28}/_{9}$ 1877.; po raz wtóry zaczął służyć w Wadowicach $^{25}/_{9}$ 1879., zasuspendowany $^{14}/_{6}$ 1885.
69) Szczudło Józef, z., m. $^{29}/_{8}$ 1880., u. $^{10}/_{9}$ 1882.
70) Świderski Paweł, z. m. $^{20}/_{8}$ 1867., m. n. $^{17}/_{1}$ 1868., u. $^{31}/_{8}$ 1872.
71) Tota Ludwik n., uczył od początku r. szk. 1875., u. $^{10}/_{9}$ 1889.
72. Troyniar Wojciech, z. m. $^{8}/_{9}$ 1879., † $^{8}/_{11}$ 1885.
73. Trybek Tadeusz, m. z. $^{27}/_{8}$ 1866., u. $^{27}/_{3}$ 1870.

74) **Vogel** Franciszek, z., uczył od $^{7}/_{4}$ 1881., u. $^{15}/_{10}$ 1881.
75) **Waschitza** Robert, dyetaryusz sądu obwodowego, uczył kaligrafii na mocy rozporz. W. R. szk. kr. z dn. 5. października 1879.
76) Wierzejski Antoni, z., uczył od $^{8}/_{10}$ 1869., u. $^{25}/_{7}$ 1872.
77) Wojnarski ks. Ignacy, z. katechety od $^{17}/_{5}$ do końca paździer. 1881.
78) **Zegadłowicz** ks. Tytus, przydzielony do Wadowic $^{28}/_{4}$ 1868., poszedł na emeryturę od lutego 1887.
79) Zimmermann Józef, z. m. $^{11}/_{9}$ 1879, u. $^{31}/_{7}$ 1879.

# VI.

# Uczniowie.

## *1. Statystyka frekwencyi uczniów.*

Statystyka frekwencyi uczniów, podana w tablicy VIII., odnosi się do początku i do końca roku szkolnego. Zazwyczaj bywa przy końcu roku szkolnego mniej uczniów aniżeli na początku.

Dla administracyi zakładu większej doniosłości jest liczba uczniów z początku roku szkolnego. Od liczby uczniów, przyjętych do poszczególnych klas na początku r. szkolnego zależy bowiem utrzymanie lub zniesienie istniejących już paralelek albo tworzenie paralelek nowych a w bezpośredniem następstwie wiążą się z tem zarządzenia co do pomocniczych sił nauczycielskich lub suplentów.

Stosunek liczby mieszkańców do ilości uczniów gimnazyum, która zawsze trzymała się liczby normalnej (250—300), stwierdza, że gimnazyum wadowickie ma stosunkowo liczną frekwencyą.

I tak według obliczenia z 31. grudn. 1880. wynosiła ludność Wadowic 4990. W r. 1883. było w gimnazyum wadowickiem uczniów 263, zatem 5·27% ludności, więc przypadał jeden uczeń na 19 mieszkańców miasta. W tym samym roku tylko w Jaśle przypadał jeden uczeń na 9 mieszkańców, natomiast w innych prowincyonalnych miastach różnica była o wiele większa; w Jarosławiu n. p. jak 1 : 69.

W załączonej tablicy VIII. podana jest liczba klas głównych i równorzędnych, liczba uczniów publicznych i prywatnych (zawsze w formie wykładnika z znaczkiem †) oraz liczba uczniów ze względu na narodowość i wyznanie religijne.

# Tablica VIII.

| W roku szkolnym | W klasach | | na początku lub przy końcu roku | Według religii | | | | Według narodowości | | | | | | Razem |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | głównych | równorzędnych | | katolików r. ł. | katolików r. g. | ewangelików augsb | starozakonnych | Polaków | Rusinów | Niemców | Czechów | Węgrów | Rumunów | |
| 1866/7 | 2 | — | p. | | | | | | | | | | | 64 |
| | | | k. | 53 | — | — | 3 | 56 | — | — | — | — | — | 56 |
| 1868 | 3 | — | p. | | | | | | | | | | | |
| | | | k. | 79 | — | — | 3 | 82 | — | — | — | — | — | 82 |
| 1869 | 4 | — | p. | | | | | | | | | | | |
| | | | k. | 100 | — | — | 3 | 103 | — | — | — | — | — | 102†[1] |
| 1870 | 4 | — | p. | | | | | | | | | | | |
| | | | k. | 120 | — | — | 2 | 122 | — | — | — | — | — | 121†[1] |
| 1871 | 5 | — | p. | | | | | | | | | | | |
| | | | k. | 140 | — | — | 2 | 142 | — | — | — | — | — | 142 |
| 1872 | 6 | 1. | p. | | | | | | | | | | | 208 |
| | | | k. | 190 | — | — | 9 | | | | | | | 195†[4] |
| 1873 | 7 | 2: I., II. | p. | | | | | | | | | | | |
| | | | k. | 216 | — | — | 8 | | | | | | | 224 |
| 1874 | 8 | 2. | p. | | | | | | | | | | | 266 |
| | | | k. | 251 | 1 | — | 6 | | | | | | | 254†[4] |
| 1875 | 8 | 1: I. | p. | | | | | | | | | | | 281 |
| | | | k. | 262 | 1 | — | 8 | 270 | 1 | — | — | — | — | 264†[7] |
| 1876 | 8 | 2: I., II. | p. | | | | | | | | | | | 291 |
| | | | k. | 265 | — | — | 12 | 277 | — | — | — | — | — | 271†[6] |
| 1877 | 8 | 2: I., III. | p. | | | | | | | | | | | 271 |
| | | | k. | 254 | — | — | 12 | 260 | – | — | 3 | 2 | 1 | 264†[2] |
| 1878 | 8 | 1: I. | p. | | | | | | | | | | | 269 |
| | | | k. | 241 | — | — | 18 | 250 | — | 7 | 2 | — | — | 259 |
| 1879 | 8 | 1: I. | p. | | | | | | | | | | | 269 |
| | | | k. | 249 | — | — | 15 | 255 | — | 6 | 3 | — | — | 262†[2] |
| 1880 | 8 | 1: I. | p. | | | | | | | | | | | 261 |
| | | | k. | 229 | 2 | — | 21 | 243 | — | 7 | 2 | — | — | 250†[2] |
| 1881 | 8 | 1: I. | p. | | | | | | | | | | | 261 |
| | | | k. | 234 | — | — | 17 | 247 | — | 3 | 1 | — | — | 251 |
| 1882 | 8 | 2: I., II. | p. | | | | | | | | | | | 269 |
| | | | k. | 232 | 1 | — | 19 | 249 | 1 | 1 | 1 | — | — | 252 |
| 1883 | 8 | 1: I. | p. | | | | | | | | | | | 263 |
| | | | k. | 227 | 1 | — | 20 | 242 | — | 6 | — | — | — | 246†[2] |
| 1884 | 8 | 1: I. | p. | | | | | | | | | | | 246 |
| | | | k. | 220 | 1 | — | 17 | 236 | — | 2 | — | — | — | 238 |
| 1885 | 8 | 1: I. | p. | | | | | | | | | | | 247 |
| | | | k. | 227 | 1 | — | 16 | 238 | 1 | 5 | — | — | — | 243†[1] |
| 1886 | 8 | 1: I. | p. | | | | | | | | | | | 265 |
| | | | k. | 242 | 2 | — | 21 | 260 | 2 | 3 | — | — | — | 265 |
| 1887 | 8 | 1: I. | p. | | | | | | | | | | | 278 |
| | | | k. | 251 | 3 | — | 15 | 265 | 3 | 1 | — | — | — | 268†[1] |
| 1888 | 8 | 1: III. | p. | | | | | | | | | | | 274 |
| | | | k. | 247 | 3 | 1 | 14 | 263 | — | 2 | — | — | — | 261†[4] |
| 1889 | 8 | — | p. | | | | | | | | | | | 267 |
| | | | k. | 234 | 2 | 1 | 16 | 251 | — | 2 | — | — | — | 251†[2] |
| 1890 | 8 | — | p. | | | | | | | | | | | 258†[2] |
| | | | k. | 224 | 2 | 1 | 16 | 241 | 1 | 1 | — | — | — | 238†[5] |
| 1891 | 8 | — | p. | | | | | | | | | | | 238†[3] |
| | | | k. | 207 | 2 | — | 13 | 219 | 2 | 1 | — | — | — | 218†[4] |

## 2. *Stosunki higieniczne i pomoc naukowa.*

Miasto Wadowice, położone w dosyć pięknej okolicy ma zdrowe prawie górskie powietrze. Mimoto jednak pojawiały się ostatnimi czasy częste epidemiczne choroby, wskutek których kilkakrotnie trzeba było zakład zamykać. Zawieszono lekcye z powodu influenzy od 13. do 19. stycznia 1890. a z powodu nagminnie panującej błonicy i płonicy na czas od 18. grudnia 1890. do 12. stycznia 1891.

Uczniów umarło w przeciągu 25 lat kilkunastu a mianowicie w r. 1877. dnia 13. października Franciszek Węgrzyn, uczeń klasy I. na dyfteryą, w r. 1883. ($^1/_{12}$) Józef Kałuża (IV.), w r. 1884. $^{22}/_4$ Józef Czarny (V.), w r. 1885. Karol Łazarski (†$^4/_4$) i Jan Szczur (†$^{28}/_5$), w r. 1886. Wojciech Gałuszka (VIII.) i Jan Sitarz (VI.), w r. 1889. Jakób Kufel (VII.) i Jan Dudziak (VI.), w r. 1891. Izydor Trammer (I), Stefan Wołoszyński (II.), Michał Kleczyński (V.) i J. Ign. Dbałowski (VII.)

Powszechnie przypisują pojawianie się owych nagminnych chorób niezdrowym wyziewom pobliskich licznych stawów.

Budynek gimnazyalny, którego plany zatwierdziła Wysoka Rada szkolna, zbudowany według nowych zasad higieny szkolnej, nie pozostawia wiele do życzenia, ma tylko za wąskie korytarze i liche żelazne piece w salach. W zimowych miesiącach jest w przedpołudniowych godzinach za gorąco a w popołudniowych zwłaszcza przy silniejszym wietrze bardzo zimno.

Ławki w klasach są wygodne, zbudowane według zasad wyłożonych w broszurze Sobieskiego [1]).

Przepisy dotyczące porządków w zakładach średnich, wydane przez W. R. sz. k. dnia 28. paźdz. 1878. r., są normą postępowania Dyrekcyi [2]).

Liczba uczniów, nie przekraczając zazwyczaj normalnej liczby zakładów średnich (250—300), nie sprawia ciasnoty w izbach i nie zmniejsza swobody ruchów w ławach.

Dla fizycznego rozwoju młodzieży uczynił zakład ostatnimi czasy bardzo wiele. W sprawozdaniu z r. 1891. pisze Dyrekcya, że „rozporządzenie Jego. E. Pana Ministra W. i O. z dnia 15. września 1890. r. w sprawie rozwoju fizycznych sił młodzieży szkolnej, powitało grono z prawdziwą wdzięcznością: widziało bowiem w niem aprobatę usiłowań swoich około podniesienia fizycznego rozwoju sił młodzieży, która w tym zakła-

[1]) Spr. R. szk. 1870—1872, str. 41.
[2]) Spr. Dyr. 1879.

dzie rekrutuje się przeważnie z ubogich warstw ludności, zajmuje mieszkania nieodpowiedne warunkom higienicznym, nie może należycie się odżywiać" [1]).

Jeżeli gdzie to może najbardziej w gimnazyum wadowickiem, w którem się uczy młodzież przeważnie najuboższa, pożądana a nawet konieczna jest pomoc naukowa.

Gimnazyum wadowickie po tak stosunkowo krótkim czasie swego istnienia nie może jeszcze mieć tyle środków, ileby rzeczywiście na wsparcie pilnych a ubogich uczniów swoich potrzebowało.

Mimo trudnych warunków zdziałano już dosyć wiele.

Pomoc naukowa płynie z następujących źródeł.

Najprzód udziela jej samo państwo w formie uwolnienia od opłaty szkolnej.

Uznając zasady, które państwo spowodowały do wprowadzenia opłaty szkolnej, musimy uwolnienie od niej nazwać pomocą naukową.

Opłata szkolna była rozmaitymi czasy rozmaita.

W r. 1867. wynosiła w Wadowicach 12·60 zł. a. w., od 1871. r. 14 zł. rocznie, od początku r. szk. 1886. wynosiła opłata szkolna w klasach niższych 20, w klasach wyższych 24 zł. rocznie. Od r. 1887. płaci się w Wadowicach 30 zł. rocznie.

Jest więc nie małe dla ucznia ubogiego dobrodziejstwo, gdy go szkoła może uwolnić od opłaty szkolnego. Z dobrodziejstwa tego może każdy ubogi, gdy chce, korzystać; warunki uwolnienia są bardzo łatwe.

Tablica IX. daje nam wyobrażenie, ilu uczniów z tego dobrodziejstwa przy końcu drugiego półrocza korzystało.

---

[1]) Spr. Dyr., 1891., str. 65.

## Tablica IX.

Statystyka opłaty szkolnej.

| Przy końcu roku szkolnego | Płacących całą opłatę | uwolnionych od połowy opłaty szk. | uwolnionych od całej opłaty szkol. | uiszczono opłatę szk. w kwocie złr. |
|---|---|---|---|---|
| 1866/7 | 19 | — | 37 | 453·60 |
| 1868 | 19 | — | 63 | 478·20 |
| 1869 | 27 | — | 76 | 441 |
| 1870 | 30 | — | 92 | 567 |
| 1871 | 36 | — | 106 | 629·37 |
| 1872 | 48 | — | 151 | 1022 |
| 1873 | 54 | — | 170 | 1085 |
| 1874 | 69 | — | 189 | 1218 |
| 1875 | 88 | — | 183 | 1456 |
| 1876 | 65 | 12 | 200 | 1274 |
| 1877 | 79 | 23 | 164 | 1389 |
| 1878 | 81 | 22 | 156 | 1519 |
| 1879 | 113 | 3 | 148 | 1704·50 |
| 1880 | 93 | 2 | 157 | 1711·50 |
| 1881 | 95 | — | 156 | 1561 |
| 1882 | 124 | — | 128 | 1872·60 |
| 1883 | 107 | — | 141 | 1760 |
| 1884 | 91 | — | 147 | 1484 |
| 1885 | 95 | — | 148 | 1491 |
| 1886 | 89 | — | 176 | 2394 |
| 1887 | 79 | 2 | 187 | 2850 |
| 1888 | 73 | — | 188 | 2565 |
| 1889 | 73 | — | 180 | 2880 |
| 1890 | 78 | — | 165 | 2715 |
| 1891 | 68 | — | 154 | 2235 |

Drugiem źródłem pomocy naukowej dla ubogich uczniów są stypendya stałe i zmienne. Te ostatnie otrzymują uczniowie w miarę warunków w jakich prośby się wnoszą.

Stałych stypendyów tj. do zakładu przywiązanych są dwa: stypendya im. Mikołaja Kopernika i im. Arcyksiężniczki Gizeli.

Stypendyum Kopernika sięga początkiem swoim dn. 19. lutego 1873. Grono nauczycielskie dało mu początek, chcąc przez to uczcić 400. roczni-

cę urodzin naszego wielkiego astronoma. Stypendyum to przyznaje się przedewszystkiem uczniom, którzy celują w naukach przyrodniczych.

Po trzech latach, w ciągu których za zezwoleniem c. k. Namiestnictwa Dyrekcya przyjmowała wpływające na ten cel datki, zawiązek stypendyum urósł do 1000 zł. Między innymi dał WP. Franciszek Foltyn w 1875. r. 200 zł., a miasto 112 zł. 50 ct.[1]). Za zebraną kwotę zakupiono 7% listy wartościowe i obdarzono odsetkami tegoż funduszu dwóch uczniów po raz pierwszy w r. szkolnym 1876. Odtąd corocznie dwóch uczniów odsetki pobiera[2]).

Drugie stypendyum stałe, im. Gizeli, powstało z powodu zaślubin Najdostojniejszej Arcyksiężniczki Gizeli w r. 1873. dn. 20. kwietnia. Fundatorką jest gmina izraelicka wadowicka, która z powodu powyższej uroczystości złożyła 200 zł. w 5% obligacyach jednolitego długu państwa, przeznaczając odsetki dla uczniów wadowickiego gimnazyum. Stypendyum to udziela się na przemian izraelicie i chrześcianowi. Stypendyum wypłaca się dnia 20. kwietnia[3]).

Przy gimnazyum istnieje nadto „Towarzystwo Bursy im. Stefana Batorego". Do założenia tego Towarzystwa zachęcał już dyrektor Teodor Stahlberger w przemówieniu swojem, wygłoszonem przy odbieraniu w swój zarząd nowego gmachu gimnazyalnego w r. 1875[4]).

Towarzystwo bursy ukonstytuowało się wreszcie dnia 9. lipca 1880. r. na mocy statutu, zatwierdzonego rozporz. c. k. Namiestnictwa z dn. 1. października 1879 r.

Fundusz Towarzystwa w chwili konstytuowania się wynosił 1296 zł. 4 ct., zebrane ze składek dobrowolnych,

Towarzystwo postawiło sobie za cel wspierać młodzież do gimnazyum wadowickiego na nauki uczęszczającą i kierować ją na mężów krajowi pożytecznych przez przyjmowanie zdolnych, pilnych i moralnych uczniów do bursy, zaopatrywanie ich potrzeb niezbędnych w miarę funduszów i czuwanie nad ich moralnością.

Z początku rozdzielano tylko wsparcia, od r. 1880. po 80 zł. rocznie

Do znaczniejszych darów, na cel bursy złożonych, należy datek WP. Maryi Foltynowej 200 zł., składki WP. Maurycego Korześnika, arcyksiążęcego łowczego z Żywca, 355 zł. 76 ct., datek Sejmu krajowego 250 zł.,

---

[1]) Arch. gimn., Protokoł czynności 1873. l. 395.

[2]) Spraw. Dyr. 1876, str. 3.

[3]) Spraw. Dyr. 1876, str. 4.

[4]) Książka pamiątkowa mag. wadow.

dar Najjaśniejszego Pana 100 zł., dar Jego Ex. Najprzew. X. Biskupa Alojzego Pukalskiego z Tarnowa 2100 zł., legat ks. Stanisława Witalskiego 1046 zł., datek JW. hr. Andrz. Potockiego z Krzeszowic 100 zł., datek J. Emin. ks. Kardyn. Albina Dunajewskiego, Protektora bursy, 100 zł.

Obecnie posiada Towarzystwo „Bursy Stefana Batorego“ dom piątrowy o 20 pokojach z ogrodem i obszernemi zabudowaniami gospodarczemi, zakupiony w r. 1886. przy ul. wiedeńskiej pod liczbą konskrypcyjną 139., wartości 16·500 zł. obciążony długiem 1000 zł. a. w.

Od początku r. szk. 1891/2 utrzymuje Towarzystwo siedmiu uczniów, z tych 2 bezpłatnie, a 5. za niską miesięczną opłatą 4 zł.; dwóch uczniów pochodzi z powiatu żywieckiego, 1 z bialskiego, 4. z wadowickiego.

Towarzystwo liczy obecnie 50 członków dobrodziejów z wkładką jednorazową, 27 członków dobrodziejów z roczną wkładką najmniej 5 zł., 221 członków zwyczajnych z wkładką roczną 1 zł.

Prezesem Towarzystwa jest obecnie WP. Starosta Stanisław Dunajewski.

Trzeciem źródłem dochodów na rzecz ubogich uczniów jest puszka, wprowadzona z nastaniem obecnego kierownika zakładu, WP. Seweryna Arzta. Co niedzielę i święta wrzucają do niej po ekshortach nauczyciele i uczniowie drobne datki, przynoszące rok rocznie około 30 zł.

Kwoty w ten sposób uzyskane rozdziela Dyrekcya pomiędzy ubogich uczniów w części w gotówce, w części obraca je na zakupienie i oprawę książek, uzupełnienie opłaty szkolnej i sprawienie ubrań dla biednych.

Prócz tego są dochody nadzwyczajne z darów większych i mniejszych oraz z zysków płynących z wieczorów, koncertów, balów, które się na rzecz ubogich uczniów urządza. Z pomiędzy darów wyszczególniamy datki WP. Szymona Korna, złożone w 1875. r. w kwocie 90 zł. r. a. w. 1888. r. 200 zł. a. w. Tym ostatnim darem chciał ofiarodawca uczcić 40. rocznicę wstąpienia na tron J. C. i K. Mości.

Prócz tych środków pomocy naukowej ma jeszcze zakład bibliotekę książek szkolnych dla ubogich uczniów, o której mówiliśmy przy środkach naukowych.

Kwoty, rozdane ubogim uczniom tytułem pomocy naukowej, zestawiamy w tablicy X.

## Tablica X.

Statystyka pomocy naukowej.

| Rok szkolny | Stypendya: ilość stypendystów | Stypendya: wysokość stypendyów | Dochody inne: Towarzystwo Bursy | Dochody inne: Puszka | Dochody inne: Dary | Dochody inne: Zyski z balów, koncertów itp. |
|---|---|---|---|---|---|---|
| 1867 | — | — | — | — | — | — |
| 1868 | — | — | — | — | — | 20 |
| 1869 | — | — | — | — | — | 11 |
| 1870 | — | — | — | — | — | — |
| 1871 | — | — | — | — | — | 11 |
| 1872 | 1 | 157 | — | — | — | 29·50 |
| 1873 | 4 | 432 | — | — | — | — |
| 1874 | 5 | 605 | — | — | — | — |
| 1875 | 6 | 736 | — | — | 90 | — |
| 1876 | 7 | 566 | — | — | — | — |
| 1877 | 7 | 789·70 | — | — | — | — |
| 1878 | 8 | 847·30 | — | — | — | 50 |
| 1879 | 5 | 380 | — | — | — | — |
| 1880 | 9 | 739·40 | — | — | — | — |
| 1881 | 7 | 687 | — | — | — | — |
| 1882 | 7 | 607·30 | — | — | — | — |
| 1883 | 7 | 692 | — | — | — | — |
| 1884 | 7 | 760 | — | — | — | — |
| 1885 | 5 | 525 | — | — | — | — |
| 1886 | 5 | 432·40 | — | — | — | — |
| 1887 | 5 | 379·40 | — | — | — | — |
| 1888 | 8 | 612·40 | — | 33·37 | 200 | — |
| 1889 | 2 | 315 | 80 | 26·51 | — | — |
| 1890 | 5 | 622·50 | 80 | 29·71 | — | — |
| 1891 | 4 | 572·50 | 80 | 18·95 | — | — |

Pomoc naukowa przynosi prócz wielu innych i tę korzyść, że podtrzymuje w znacznej części karność i dobre obyczaje młodzieży zakładu. Jedni chcą dobrem prowadzeniem doczekać się pomocy, ci zaś, którzy jej doznają, boją się, aby jej nieutracili lekkomyślnem zachowaniem się.

Młodzież wadowicka, o ile z źródeł wywnioskować można, odznaczała się karnością. Ubóstwo materyalne łagodzi do pewnego stopnia braki wychowania domowego i ułatwia gronu pracę wychowawczą około młodzieży. Zresztą gimnazyum nie bierze swych wychowanków wprost z domu, gdzie

rodzice i opiekunowie, ciężko częstokroć pracując, nie umieją wychować swoich synów. Szkoła ludowa już wiele w wychowaniu ucznia zdziałała.

Młodzież, przychodząca do gimnazyum z domów, gdzie wychowanie i prowadzenie domowe jest niedostateczne a poziom wykształcenia niski, da się, zwłaszcza że jest przeważnie uboga, pokierować łatwo, ale z drugiej strony może równie łatwo pójść na manowce.

# VII.

# Wyniki klasyfikacyi uczniów i egzaminów dojrzałości.

## *1. Wyniki klasyfikacyi.*

Dwa razy do roku, przy końcu I. i II. półrocza, odbywa się klasyfikacya uczniów ze względu na obyczaje, pilność i postęp w naukach.

W tablicy XI. podajemy począwszy od r. 1874 tj. od daty uzupełnienia gimnazyum ostateczne wyniki klasyfikacyi uczniów z postępu w nauce już po ukończeniu egzaminów poprawczych.

**Tablica XI.**

| Przy końcu roku szkolnego | Stopień dobry | | | Stopień zły | | | nieklasyfikowano. | Razem |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | celujący | I. | Razem | II. | III. | Razem | | |
| 1874 | 33 | 188 | 221 | 16 | 21 | 37 | — | 258 |
| 1875 | 35 | 209†7 | 244†7 | 4 | 16 | 20 | — | 264†7 |
| 1876 | 38 | 188†4 | 226†4 | 16 | 29†2 | 45†2 | — | 271†6 |
| 1877 | 31 | 190†1 | 221†1 | 24†1 | 19 | 43†1 | — | 264†2 |
| 1878 | 32 | 188 | 220 | 26 | 13 | 39 | — | 259 |
| 1879 | 27 | 193†2 | 220†2 | 26 | 16 | 42 | — | 262†2 |
| 1880 | 32 | 186 | 218 | 11 | 19 | 30 | 2†2 | 250†2 |
| 1881 | 32 | 175 | 207 | 22 | 22 | 44 | — | 251 |
| 1882 | 22 | 191 | 213 | 27 | 12 | 39 | — | 252 |
| 1883 | 24 | 170†2 | 194†2 | 31 | 21 | 52 | — | 246†2 |
| 1884 | 26 | 167 | 193 | 41 | 4 | 45 | — | 238 |
| 1885 | 30 | 190 | 220 | 20 | 2 | 22 | 1†1 | 243†1 |
| 1886 | 29 | 216 | 245 | 17 | 3 | 20 | — | 265 |
| 1887 | 31 | 213 | 244 | 19†1 | 5 | 24†1 | — | 268†1 |
| 1888 | 28 | 192†3 | 220†3 | 34 | 7†1 | 41†1 | — | 261†4 |
| 1889 | 23 | 197†2 | 220†2 | 24 | 7 | 31 | — | 251†2 |
| 1890 | 23†2 | 179†2 | 202†4 | 26†1 | 10 | 36†1 | — | 238†5 |
| 1891 | 18†1 | 177†2 | 195†3 | 20 | 3†1 | 23†1 | — | 218†4 |

## 2. Wyniki egzaminów dojrzałości.

Gimnazyum wadowickie, o którego edukacyjnych i wychowawczych czynnikach w poprzednich rozdziałach mówiliśmy, przysporzyło społeczeństwu i państwu w ćwierćwiekowym okresie swego istnienia szereg sił chętnych i zdolnych do umiejętnej pracy.

Pierwszy egzamin dojrzałości odbył się w czerwcu r. 1874. pod przewodnictwem c. k. inspektora Antoniego Czarkowskiego.

W latach od 1874. do 1891. składało egzamin dojrzałości 272 uczniów publicznych i 15 eksternistów, razem więc 287 uczniów. Z tych zdało egzamin z odznaczeniem 45 uczniów publicznych; za dojrzałych uznano 202 uczniów publicznych i 11 eksternistów a reprobowano 25 uczniów publicznych i 4 eksternistów.

Wyniki egzaminu dojrzałości uczniów publicznych można nazwać pomyślnymi. W pięciu latach, w r. 1877., 1881., 1884., 1889. i 1890., uznano wszystkich abituryentów, którzy się do egzaminu zgłosili, w liczbie 69 za dojrzałych; w pięciu innych latach, w r. 1880., 1883., 1886., 1888., 1891., reprobowano tylko po 1 uczniu. W reszcie 8 lat liczba reprobowanych chwieje się pomiędzy 2 a 4.

Najwymowniej dowiedzie pomyślnego wyniku egzaminu dojrzałości w gimnazyum wadowickiem liczba maturzystów wyrażona w procentach. Na stu uczniów publicznych otrzymało świadectwo dojrzałości z odznaczeniem 17, zwykłe świadectwo dojrzałości 74 a nie zdało egzaminu dojrzałości tylko 9 uczniów.

Te liczby nabiorą tem większego znaczenia, gdy je porównamy z liczbami innych gimnazyów. W okresie lat od 1875. do 1883. np. otrzymało w wszystkich gimnazyach galicyjskich z 100 maturzystów tylko 15 uczniów świadectwo dojrzałości z odznaczeniem, 72 zwykłe świadectwo dojrzałości a 13 przepadło przy egzaminie. [1])

Ten pomyślny wynik egzaminu dojrzałości tłómaczy się niezawodnie rzetelną i sumienną pracą grona nauczycielskiego ale zarazem i to bezsprzecznie tą okolicznością, że gimnazyum wadowickie miało i ma normalną liczbę uczniów (od 250-300), która zwłaszcza w wyższych klasach pozwala osiągnąć pomyślniejsze rezultaty łożonej pracy.

Uczniowie gimazyum wadowickiego zdobywają sobie w znacznej części mimo ubóstwa materyalnego i mimo braku wybitnych talentów wytrwałą pilnością dobry postęp w naukach.

---

[1]) Zob. Spr. R. szk. w latach 1875—1883., część II. str. 194.

Szczegółowy przegląd wyniku egzaminów dojrzałości z poszczególnych lat podajemy w tablicy XII.

## Tablica XII.

Wyniki egzaminów dojrzałości.

| W roku szkolnym | składało egz. dojrz. | | | uznano za dojrzałych | | | | | | | reprobowano | | razem | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | uczniów publicznych | eksternistów | razem | z odznaczen. uczn. publ. | z odznaczen. ekster. | uczniów publicznych | eksternistów | razem uczn. publicz. | razem eksternistów | uczniów publicznych | eksternistów | uznano za dojrzałych | reprobowano | razem |
| 1874 | 22 | 3 | 25 | 3 | — | 18 | 2 | 21 | 2 | 1 | 1 | 23 | 2 | 25 |
| 1875 | 18 | 3 | 21 | 2 | — | 14 | 2 | 16 | 2 | 2 | 1 | 18 | 3 | 21 |
| 1876 | 15 | 1 | 16 | 3 | — | 10 | 1 | 13 | 1 | 2 | — | 14 | 2 | 16 |
| 1877 | 16 | — | 16 | 3 | — | 13 | — | 16 | — | — | — | 16 | — | 16 |
| 1878 | 16 | — | 16 | 5 | — | 9 | — | 14 | — | 2 | — | 14 | 2 | 16 |
| 1879 | 17 | 2 | 19 | 4 | — | 11 | — | 15 | — | 2 | 2 | 15 | 4 | 19 |
| 1880 | 16 | 2 | 18 | 4 | — | 11 | 2 | 15 | 2 | 1 | — | 17 | 1 | 18 |
| 1881 | 11 | — | 11 | 3 | — | 8 | — | 11 | — | — | — | 11 | — | 11 |
| 1882 | 16 | — | 16 | — | — | 12 | — | 12 | — | 4 | — | 12 | 4 | 16 |
| 1883 | 8 | 2 | 10 | 2 | — | 5 | 2 | 7 | 2 | 1 | — | 9 | 1 | 10 |
| 1884 | 12 | 1 | 13 | 3 | — | 9 | 1 | 12 | 1 | — | — | 13 | — | 13 |
| 1885 | 16 | — | 16 | 6 | — | 6 | — | 12 | — | 4 | — | 12 | 4 | 16 |
| 1886 | 14 | — | 14 | 1 | — | 12 | — | 13 | — | 1 | — | 13 | 1 | 14 |
| 1887 | 18 | — | 18 | 2 | — | 13 | — | 15 | — | 3 | — | 15 | 3 | 18 |
| 1888 | 16 | — | 16 | — | — | 15 | — | 15 | — | 1 | — | 15 | 1 | 16 |
| 1889 | 15 | 1 | 16 | — | — | 15 | 1 | 15 | 1 | — | — | 16 | — | 16 |
| 1890 | 13 | — | 13 | 2 | — | 11 | — | 13 | — | — | — | 13 | — | 13 |
| 1891 | 13 | — | 13 | 2 | — | 10 | — | 12 | 1 | 1 | — | 12 | 1 | 13 |
| Razem | 272 | 15 | 287 | 45 | — | 202 | 11 | 247 | 11 | 25 | 4 | 258 | 29 | 287 |

Zdało więc egzamin z pomyślnym skutkiem 258 abiturientów. W załączonym imiennym spisie oznacza liczba umieszczona po prawej stronie, rok egzaminu dojrzałości (84 = w r. 1884.) Abituryenci, których nazwiska wydrukowano tłustym drukiem, zdali egzamin dojrzałości z odznaczeniem.

1. Alberti Franciszek 84.
2. Alberti Stanisław 88.
3. Aleksandrowicz Juliusz 83.
4. Anderle Stanisław 74.
5. Babiński Aleksander 82.
6. **Baboń Antoni** 77.
7. Bala Władysław 86.
8. Banaś Franciszek 89.
9. Bandoła Franciszek 79.
10. Bartunek Jan 82.
11. **Biba Józef** 80.
12. Bielewicz Antoni 90.
13. Bier Leonard 90.
14. Biesik Józef (eksternista) 89.
15. **Bizoń Franciszek** 76.
16. Błahut Franciszek 80.
17. Boba Bartłomiej 81.
18. **Boba Jan** 85.
19. Bobrzyński Kazimierz (eksternista) 83.
20. Bobrzyński Tadeusz 74.

21. Bogdani Edward 74.
22. Bordolo-Abondi de Boreo Teodor 76.
23. Brosig Leopold 78.
24. Brzeźniak Michał 88.
25. Buratowski Franciszek (eksternista) 76.
26. Butlak Stanisław 78.
27. Caneau Władysław 74.
28. Cap Jan 83.
29. **Caputa Józef** 85.
30. Caputa Józef 89.
31. Chmielowski Antoni 74.
32. Cholewka Leon 85.
33 Chorobski (recte Horobski) Ludwik 76.
34. Chorobski Stanisław 82.
35. **Chramiec Jędrzej** 79.
36. Chrapek Jan 74.
37. Chrząszcz Ludwik 88.
38. Cichocki Marcin 78.
39. Ciszek Józef 91.
40. Ćwiertnia Jakób 77.
41. Czapik Ludwik 89.
42. Czerwiński Władysław 88.
43. Dihm Stanisław 88.
44. **Dobija Wojciech** 78.
45. **Dolaisz (Dolais) Władysław** 76.
46. Drapella Maryan 91.
47. Dubler Franciszek 75.
48. Dworak Józef 89.
49. Dziama Aleksander 89.
50. Eylardi Ludwik 86.
51. Faifer Michał 89.
52. Ferek Stanisław 88.
53. **Fiderkiewicz Tadeusz** 81.
54. Florczak Józef 85.
55. Fonferko Ludwik 77.
56. **Förster Dawid** 83.
57. Fox Michał 80.
58. Fox Stanisław 75.
59. Fryś Wilhelm 90.
60. **Fuchsig Władysław** 75.
61. Gabryl Franciszek 86.
62. Gałgan Marcin 89.
63. Gałgan Piotr 86.
64. Gąsienica Bronisław 91.
65. **Gayczak Władysław** 90.
66. Gizicki Maksymilian 89.
67. Głuszek Franciszek 74.
68. Godłowski Aleksander 87.
69. Gołba Franciszek 82.
70. Gołda Jan 84.
71. **Grządziel Ludwik** 81.
72. Grudziński Michał 79.
73. Gruszecki Antoni 74.
74. Gruszka Gustaw 74.
75. Gwoździewicz Jan 85.
76. **Hajda** Józef 78.
77. Hajost Jan 89.
78. Hałatek Julian 84.
79. Heradin Antoni 75.
80. **Hermannseder Karol** 76.
81. Hernich Franciszek 81.
82. **Hommé Maryan** 84.
83. **Horobski Ignacy** 85.
84. Hruby Józef 82.
85. Hryniewiecki Jan 89.
86. **Jacobi** Emil 74.
87. Jacobi Roman 75.
88. Janas Wojciech 80.
89. Jarosz Józef 90.
90. Jaworski Władysław 87.
91. Jezierski Józef 80.
92. Juras Antoni 88.
93. **Kałuża** Franciszek 82.
94. **Kegel Józef** 87.
95. Knycz Michał 84.
96. Kobiela Jan 74.
97. **Kaczorowski Walenty** 83.
98. Korn Józef 75.
99. **Kosibowicz Józef** 85.
100. **Kosiński Teodor** 78.
101. **Kossowicz Jan** 79.
102. Kozik Józef 87.
103. Kowalówka Wojciech 78.
104. Krupa Franciszek 80.
105. Krupiński Jan 74.
106. Krupnik Franciszek 78.
107. **Krygowski Kazimierz** 80.
108. **Krygowski Stanisław** 86.
109. **Krygowski Tadeusz** 78.
110. **Krzanok Walenty** 91.
111. Kubiczek Ludwik 89.
112. Kubik Piotr 86.

113. Kudrna Jan 78.
114. Kulig Zygmunt 91.
115. Kumorek Szymon 76.
116. Kurzyniec Wojciech 86.
117. Kuska Antoni 91.
118. Kuzia Stanisław 77.
119. Kwiatkowski Mieczysław 89.
120. **L**ang Ottokar 87.
121. Lintner Franciszek 77.
122. Lassociński Bronisław 75.
123. Latkowski Julian 94.
124. **Łabaj Jan** 80.
125. Łapiński Wojciech 77.
126. Łaś Bartłomiej 79.
127. **Macak Józef** 75.
128. Magiera Józef 81.
129. Maiss Ferdynand 76.
130. **Majer Józef** 85.
131. **Malec Jan** 77.
132. Marszałek Jan 74.
133. Masgaj Mieczysław 82.
134. Masny Jan 91.
135. **Matusiak Michał** 74.
136. Michalak Józef 82.
137. Migdałek Julian 87.
138. Miško Damazy 86.
139. Młodzik Karol (eksternista) 75.
140. Mrugacz Józef 83.
141. Mydlarski Władysław 82.
142. Mynarski Franciszek 82.
143. **N**amaczyński Jan 88.
144. Nikiel Wojciech 84.
145. Niklewicz Stanisław 78.
146. **Nikliborc Jan** 84.
147. Nikliborc Szczepan 89.
148. Nowaczyński Edward 84.
149. Nowak Jan 80.
150. **O**lszewski Józef 84.
151. Olszewski Stanisław 81.
152. Ożóg Kazimierz (eksternista) 74.
153. **P**ająk Józef 75.
154. Paleczny Nikodem 88.
155. Paleczny Stefan 80.
156. Parcza Wojciech 87.
157. Pawlicki Michał 88.
158. Pieczonka Maryan 75.
159. Plessner Jakób 74.
160. Podwin Adam 85.
161. Polony Tadeusz 88.
162. Pomiankowski Stefan 80.
163. Pomietło Aleksander 91.
164. Pomietło Franciszek 89.
165. Prezentkiewicz Franciszek 86.
166. Pruss Jan 77.
167. Przybielecki Adam 74.
168. **Przybylski Leon** 80.
169. Ptaś Józef 83.
170. Pudełko Jan 77.
171. **R**aber Maurycy 84.
172. Raczyński Adolf 75.
173. Radwan Jan 75.
174. Radwański Romuald 79.
175. Ramult Stefan, 79.
176 Ramult Witołd 71.
177. Roman Michał 88.
178. Rosner Franciszek (eksternista) 83.
179. Rożałowski Jan 74.
180. Ruciński Włodzimierz 82.
181. Ruła Adam 91.
182. Rychlik Aleksander 82.
183. **Rychlik Bolesław** 81.
184. **Rychlik Ignacy** 74.
185. **Rychlik Karol** 78.
186. Rychlik Tadeusz 88.
187. **Ryłko Paweł** 85.
188. Rzeszódko Kazimierz 90.
189. **S**aferna Franciszek 79.
190. Seidenfeld Jakób 80.
191 **Schanzer Samuel** 79.
192. Siedlecki Aleksander 75.
193. Ślosarczyk Józef 76
194. Służewski Łucyan 87.
195. Smolarski Adam 76.
196. Sowa Aleksander (eksternista) 74.
197. Stanek Aleksander 86.
198. Stiasny Roman 87.
199. Stiasny Stefan 87.
200. Stojałowski Jan 80.
201. Stolarczyk Tomasz 79.
202. Stopa Jan 75.
203. Stopa Józef 78.
204. **Stronczak Kazimierz** 91.

205. Strowski Bolesław 80.
206. Stypuła Wojciech 79.
207. **Swajnos Jan** 77.
208. Sypowski Antoni 86.
209. Sypowski Franciszek 76.
210. Szafraniec Bartłomiej 79.
211. Szałaśny Karol 74.
212. Szatan Józef 78.
213. Szczerbowski Jan 74.
214. Szczęśniak Józef 76.
215. Szczur Ludwik 79.
216. **Szurek Stanisław** 84.
217. Szydłowski Wiaczesław 90.
218. **T**alaga Paweł 89.
219. Tałasiewicz Stanisław 87.
220. Tałasiewicz Zygmunt 90.
221. Thieberger Karpel 90.
222. Trammer Abraham 85.
223. **Trammer Schoel** 90.
224. Trojnar Józef 88.
225. Tyran Wincenty 84.
226. **U**hma Czesław 81.
227. **W**ądolny Czesław 77.
228. Wądolny Władysław 91.
229. Wądrzyk Bartłomiej 80.
230. Warzeszkiewicz Władysław 81.
231. Wąsik Franciszek 90.
232. **Wasilewski Bolesław** 74.
233. Wędrychowski Łucyan 75.
234. Wetscherek Karol 83.
235. Widlarz Ferdynand 90.
236. Więcek Stanisław 88.
237. Wierzbicki Stanisław 75.
238. Wietrzny Józef 77.
239. Wirmański Józef 75.
240. **Witkowski Stanisław** 87.
241. Włysocki Józef 79.
242. Wolff Karol 76.
243. **Worek Karol** 78.
244. Woźniak Józef 77.
245. Woźny Zygmunt 81.
246. **Z**achariasiewicz Stanisław 85
247. Zachariasiewicz Tadeusz 90.
248. Zając Aleksander 86.
249. Zalański Franciszek 75.
250. Zapałowicz Stefan 86.
251. Zapałowicz Tadeusz 78.
252. Zdun Jan 86.
253. Zembaty Władysław 87.
254. Zennermann Stanisław 80.
255. Ziobrowski Stanisław 80.
256. **Zmudziński Franciszek** 79.
257. Zuziak Marcin 77.
258. Żyła Józef 87.

# DODATKI.

## I.

## Książki naukowe, których przy tutejszej szkole ludowej i niższej realnej używano od 1821 aż mniej więcej do 1860 r.

*W klasie elementarnej, w oddziale niższym i wyższym.*

1. Abecadło na tabliczkach.
2. Elementarz, str. 62, cena 12 kr. m. k., używany do r. 1853.
3. ABC-Täfelchen.
4. Namenbüchlein für Stadtschulen, str. 78, cena 9 kr. m. k.; używano do r. 1854.
5. Die gestochenen Vorschriften.

## *W klasie pierwszej.*

1. Mały katechizm, str. 24, cena 3 kr. m. k.
2. Książka moralna, str. 150, cena 16 kr. m. k.
3. Początki gramatyki języka polskiego, str. 40, cena 6 kr. m. k. („Zrazu rozmawiali ludzie na migi“).
4. Der kleine Katechismus, str. 26, cena 3 kr. m. k.
5. Die kleinen Erzählungen, str. 82, cena 9 kr. m. k. („Hänschen bat die Mutter“) Używano do tłómaczenia do r. 1851.
6. Deutsche Sprachlehre für Schüler der I. und II. Classe der Normal-Haupt- und Trivialschulen, str. 170, cena 18 kr. m. k. Używano do r. 1851.
7. Komeniusz, str. 64, cena 12 kr. m. k. Używany do r. 1851.
8. Das deutsche und polnische Rechnenbuch für Trivial- und Hauptschulen, I. Theil.
9. Die Vorschriften, jak wyżej.

## *W klasie drugiej.*

1. Kleines Lesebuch, Religionslehre, I. Theil, str. 112, cena 12 kr. m. k.
2. Książka moralna, jak w klasie I. pod 2.
3. Początki gramatyki języka polskiego, jak pod 3.
4. Lesebuch für die zweite Classe der Haupt- und Stadtschulen, str. 213, cena 19 kr. m. k.; używano do r. 1853.
5. Deutsche Sprachlehre, jak w klasie I. pod l. 6.
6. Das deutsche Rechnenbuch oder Anleitung zum Rechnen für Trivial- und Hauptschulen, I. Theil.

## *W klasie trzeciej.*

1. Grosses Lesebuch, zwany także Grosser Katechismus.
2. Biblische Geschichte des alten und neuen Testamentes, str. 250, cena 27 kr. m. k.
3. Die Lectionen, Episteln und Evangelien, str. 256, cena 22 kr. m. k.
4. Lesebuch für die III. Classe der Normal- u. Hauptschulen, str. 166 cena 15 kr. m. k.
5. Deutsche Sprachlehre für Schüler der III. und IV. Classe für Haupt- und Normalschulen str. 206, cena 18 kr. m. k., używano do roku 1851.
6. Anleitung zu schriftlichen Aufsätzen, str, 240; używano do r. 1860.
7. Anleitung zur deutschen Rechtschreibung.

8. Anleitung zur Rechnenkunst zum Gebrauche der deutschen Schulen für Trivial- und Hauptschulen von 3 Classen I. Theil.
9. Vorbereitung zum Lateinlesen und- schreiben zum Gebrauche der deutschen Normal- und Hauptschulen.

*W klasie czwartej — rok pierwszy.*

1. Grosses Lesebuch I. Theil (Grosser Katechismus).
2. Rechnenkunst II. Theil.
3. Deutsche Sprachlehre für Schüler der III. und IV. Classe, jak wyżej pod 5.
4. Anleitung zu schriftlichen Aufsätzen, jak wyżej pod 6.
5. Geometrie von Dr. Franz Mocnik.
6. Anleitung zur Erdbeschreibung zum Gebrauche für die Hauptschulen in den k. k. oesterreichischen Staaten I. Theil.

*W klasie czwartej — rok drugi.*

Oprócz książek w I. roku używanych.

1. Lehrbuch der Mechanik von Adam Burg mit 4 Kupfertafeln.
2. Erdbeschreibung fremder Staaten II. Theil.
3. Naturgeschichte von S. C. Fischer.
4. Naturlehre für die Jugend. Mit 10 Kupfertafeln.
5. Anleitung zum Rechnen für die I. und II. Classe der Unter-Realschulen im Kaiserthum Oesterreich [1]).

---

## II.

# MEMORYAŁ

## z powodu uroczystego założenia i poświęcenia kamienia węgielnego pod gmach gimnazyalny w Wadowicach.

Roku Pańskiego 1874. na dniu dziewiątym maja po solennem nabożeństwie, w kościele parafialnym o godzinie 9. z rana odbytem, poświęcono i założono uroczyście ten kamień węgielny, a ku wieczystej pamięci owego dla miasta Wadowic tak ważnego zdarzenia umieszczono w nim dokument następującej treści, mający świadczyć potomności o stanie miasta Wadowic w owym czasie a w szczególności o stosunkach szkolnych.

---

[1]) Wykaz ten wyjmujemy z pisanej „Historyi szkoły głównej i realnej w Wadowicach.“

Miasto Wadowice ma powierzchni 1730 morgów i 451 □ sążni, mieszkańców zaś liczy 4000. Stan czynny majątku tego miasta wynosi 280.000 zł., bierny zaś 10.098 zł. 70 ct. w. a. Dochód tegoroczny wynosi 17.640 zł. Z tej sumy rozchodzi się na same szkoły publiczne 8.000 zł. w. a. Miasto to jest siedzibą c. k. starostwa powiatowego, sądu powiatowego, głównego urzędu podatkowego, poczty i telegrafu, oddziału straży skarbowej tudzież posterunku żandarmeryi, dalej załogi wojskowej składającej się z pułku rezerwy piechoty Nr. 56. imienia barona Gorizzutti oraz jednej dywizyi pułku ułanów Nr. 2. imienia księcia Schwarzenberga. Urząd autonomiczny Rady powiatowej składa się z 26 członków co trzy lata wybieranych, z których siedmiu składa wydział Rady powiatowej. Marszałkiem tejże Rady jest obecnie Józef baron Baum, właściciel Kopytówki, poseł na Sejm krajowy oraz członek Rady państwa w Wiedniu, wiceprezesem zaś Dr. praw i adwokat krajowy Henryk Krobicki. Pod zarządem tejże Rady zostaje powiatowa Kasa oszczędności. Rada szkolna okręgowa, do której powiaty: wadowicki, bialski, żywiecki i myślenicki są przydzielone, składa się z c. k. starosty Jana Tustanowskiego, jako przewodniczącego, Dr. Fil. Franciszka Nowakowskiego, delegata Rady powiatowej żywieckiej, jako zastępcy prezesa, niemniej inspektora Alfreda Rucińskiego i z następujących członków jakoto: ks. Józefa Balcarczyka, Edmunda Majera i Dra Edwarda Stiasnego, delegatów Rad powiatowych, ks. Stanisława Jurkowskiego, dziekana i honorowego kanonika z Andrychowa, rabina Dr. Natana Glasera i superintendenta Jakóba Höhnlego, jako zastępców trzech wyznań t. j. rzymsko-katolickiego, mojżeszowego i ewangielickiego; wreszcie dwóch reprezentantów zawodu nauczycielskiego, dyrektorów szkół: Franciszka Dbałowskiego i Teodora Stahlbergera. Ostatni jest prócz tego przewodniczącym Rady szkolnej miejscowej, do której jeszcze 7 członków należy: Ks. Aleksy Bocheński, inspektor miejscowy, Franciszek Dbałowski, Franciszek Foltyn, księgarz i właściciel drukarni, prof. Dr. Adolf Graczyński, Szymon Korn, przełożony gminy izraelickiej, Szymon Offner, zastępca rabinatu oświęcimskiego, i Stanisław Warzeszkiewicz, kasyer miasta. W szkole chłopców uczą w tym roku: dyrektor Franciszek Dbałowski, nauczyciele: Franciszek Prezentkiewicz, Franciszek Zając, Teodor Pruss i Piotr Baczyński; zaś w szkole dziewcząt: Ludwika Markiewiczowa, Katarzyna Śmidowiczówna, Tekla Gołębiówna i Aleksandra Wichtorówna.

Urząd miejski czyli magistrat składa się z burmistrza, jego zastępcy, trzech assesorów, sekretarza, kasyera, kontrolora, lekarza miejskiego, policyi rewizora, woźnego i 5 policyantów. Straż pożarna ochotnicza pod

naczelnictwem burmistrza zostająca ma osobnego swego naczelnika i czterech komendantów. Rada miejska składa się z burmistrza, assesorów i 24 co trzy lata wybieranych radnych, a 12 zastępców, których nazwiska są następujące:

Burmistrz: Ignacy Brosig, kupiec i właściciel realności.
Zastępca: Michał Majewski, emerytowany c. k. adjunkt powiatowy, członek Rady i Wydziału powiatowego wadowickiego.

Assesor: Józef Stankiewicz senior, właściciel realności.
„ Franciszek Warzeszkiewicz.
„ Jan Wierzbicki, introligator.

Radny: Franciszek Dbałowski, dyrektor szkoły głównej.
„ Antoni Eylardy, kupiec i właściciel realności.
„ Franciszek Foltyn, właściciel drukarni i realności.
„ Dr. Adolf Graczyński, prof. gimnazyalny.
„ Józef Harassek, emerytowany c. k. poborca podatkowy.
„ Dr. Henryk Krobicki, adwokat krajowy i Wiceprezes Rady powiatowej.

Radny: Szymon Korn, właściciel realności.
„ Stanisław Kuzia, właściciel realności.
„ Piotr Lewkiewicz, majster stolarski i właściciel realności.
„ Ignacy Masny, piekarz i właściciel realności.
„ Jan Pohl, kupiec.
„ Józef Raczyński, kupiec i właściciel dóbr Zawadka.
„ Jan Rychlik, majster siodlarski i właściciel realności.
„ Walenty Rybak, traktyernik i właściciel realności.
„ Teodor Stahlberger, dyrektor gimnazyalny.
„ Józef Stankiewicz młodszy, właściciel realności.
„ Floryan Schólz, kupiec i właściciel realności.
„ Dr. Antoni Zapałowicz, lekarz.
„ Aleksander Zębaty, piekarz i właściciel realności.

Zastępca: Antoni Dworak, kupiec i właściciel realności.
„ Franciszek Hernich, piernikarz i właściciel realności.
„ Antoni Lukas, mydlarz i właściciel realności.
„ Jan Knawa, gospodarz.
„ Feliks Ludwikowski, mydlarz i właściciel realności.
„ Józef Kotlarczyk, piekarz i właściciel realności.
„ Józef Matusiński, krawiec i właściciel realności.
„ Jan Styliński, kuśnierz i właściciel realności.

Zastępca: Franciszek Prezentkiewicz, nauczyciel szkoły głównej i właściciel realności.

„ Ferdynand Kotschirz, właściciel realności i przedsiębiorca.

**Skład urzędników:**

Sekretarz: Feliks de Worlin Zellner.
Kasyer: Stanisław Warzeszkiewicz.
Kontrolor: Aleksander Bednarowicz.
Rewizor policyi: Franciszek Kuzia.
Lekarz: Dr. Antoni Zapałowicz.

W aktach magistratualnych znajdują się następujące pamiętne przywileje:

z roku 1430. przywilej Kazimierza księcia zatorskiego i oświęcimsk.,
z r. 1496. księcia Janusza,
z r. 1521. i 1532. króla polskiego Zygmunta I.,
z lat 1550., 1567. i 1569. króla Zygmunta Augusta,
z r. 1581. króla Stefana Batorego,
z lat 1592., 1609. i 1618. króla Zygmunta III.,
z r. 1633. króla Władysława IV.,
z r. 1669. króla Michała.

z r. 1722. króla Augusta II., za którego panowania ufundowano w r. 1735. osobną w Wadowicach parafią przez oderwanie od macierzyńskiej parafii w Woźnikach,

z r. 1754. króla Augusta III.

Po rozbiorze Polski zatwierdzili powyższe przywileje:
W roku 1792. cesarz austryacki Franciszek I. i
w r. 1845. cesarz Ferdynand I.

Dziś panuje nam najmiłościwiej cesarz Franciszek Józef I., pod którego błogimi rządami sprawa oświaty w naszym kraju niezmiernie zyskała i którego imię z powodu fundacyi Akademii Umiejętności, tudzież Akademii sztuk pięknych, której dyrektorem pierwszym jest słynny nasz malarz Jan Matejko w Krakowie, historya narodu polskiego zapisuje obok imienia Kazimierza Wielkiego.

W roku 1802. wykupiło miasto prawo dominikalne od ówczesnej właścicielki Maryanny Hulewiczowej i od tej chwili szczyci się mianem miasta wolnego królewskiego.

W roku 1819. przeniesiony tu został z Myślenic urząd cesarski zwany cyrkularnym.

Od roku 1860. do 1862. cyrkuł ten wcielony był do obwodu krakowskiego.

W r. 1867. przy zaprowadzeniu Władz autonomicznych rozdzielono przywrócony obwód wadowicki na cztery starostwa: wadowickie, żywieckie, myślenickie i bialskie. W roku 1734. zgorzało miasto wraz z kościołem. Kościół świętego krzyża na targowicy bydła stojący został dla starości i nieużyteczności w roku 1825. zniesiony. Nowy murowany kościół istnieje od roku 1794., powiększony kaplicami tudzież zakrystyą staraniem teraźniejszego proboszcza kanonika księdza Aleksego Bocheńskiego roku 1855.

W roku 1871. wystawiło miasto nową plebanią, w której prócz proboszcza mieszczą się wikarzy: ks. bar. Jan Borowski, ks. Antoni Karnasiewicz i katecheta ks. Jakób Bułakiewicz. Do parafii wadowickiej należą wsie: Ponikiew, Tomice, Jaroszowice, Gorzeń dolny, średni, górny, Zawadka i Roków. W dekanacie wadowickim, należącym do dyecezyi tarnowskiej, jest 13 parafij i jedna filia.

Słynny niegdyś ksiądz Marcin Wadowita, Dr. i profesor Teologii, rektor Uniwersytetu Jagiellońskiego, proboszcz przy kościele św. Floryana w Krakowie, syn ubogiego tutejszego rolnika, wyfundował roku 1669. pierwszy szpital w Wadowicach na ośm osób ubogich obojej płci. Majątek tegoż szpitala, zostającego pod zarządem burmistrza, składają domy i grunta wartości 5227 złotych walutą austr. tudzież kapitał w kwocie 3090 złotych wal. austr.

Szpital powszechny przez miasto w r. 1835. założony przeszedł w r. 1867. na etat krajowy.

W roku 1830. wystawił rząd obszerny szpital dla wojska a już przedtem to jest w r. 1827. olbrzymie koszary dla piechoty, miasto zaś wybudowało w r. 1854. koszary dla konnicy wraz ze stajniami na 120 koni.

Nie zawsze sprawa oświaty w Wadowicach była w stanie tak kwitnącym jak obecnie. Przed rokiem bowiem 1821. prócz szkoły trywialnej nie było tu zakładów naukowych. W tym roku dopiero Cesarz austryacki Franciszek I. pozwolił na zaprowadzenie szkoły głównej obwodowej o czterech nauczycielach. Przy otwarciu tejże szkoły było uczniów i uczennic 198, a szkółka ta mieściła się w kilku najętych budynkach. Płacę pobierali nauczyciele z funduszu rządowego, resztę zaś potrzeb szkolnych opędzała gmina. W r. 1842. cesarz austryacki Ferdynand I. pozwolił na otworzenie klasy czwartej o dwu nauczycielach, którą w r. 1849 zamieniono na dwuklasową szkołę niższorealną. Osobną żeńską szkołę o jednej nauczycielce otworzono w r. 1831., następnie w r. 1834. dodano drugą, w 1857. trzecią nauczycielkę, aż nareszcie w r. 1873. uzupełniono tę szkołę do klas czterech. Tak utworzenie jak rozszerzenie i utrzymanie szkoły

dziewcząt zawdzięczyć należy zabiegom samejże gminy. W r. 1867. także szkoła chłopców przeszła całkowicie na etat miasta, gdyż rząd cesarski odjął w owym roku wszystkim szkołom w Galicyi dotąd starczone fundusze.

W r. 1866., tak pamiętnym podwójną wojną pruską i włoską, założył rząd cesarski gimnazyum niższe czteroklasowe, które Najwyższem postanowieniem z roku 1870. przeobrażone zostało na wyższe ośmioklasowe a zarazem realne gimnazyum, skutkiem czego zwinięto w roku 1872. wspomnianą dwuklasową realną szkołę. Język wykładowy w gimnazyum był polski. Uczono w nim następujących przedmiotów: Religii, języków łacińskiego, greckiego, polskiego, niemieckiego i francuskiego; geografii i historyi, historyi naturalnej i fizyki, logiki i psychologii; nadto rysunków, śpiewu, gimnastyki i stenografii.

Pierwszym dyrektorem zakładu był Kalikst Kruczkowski, po którym w r. 1872. objął kierownictwo Teodor Stahlberger. Grono nauczycieli, z którego inicyatywy powstała w r. 1872. wyższa szkoła żeńska i zawiązany został w pamiątkowym roku 1873. fundusz stypendyjny imienia Kopernika, składali w r. 1874. następujący c. k. profesorowie, nauczyciele i zastępcy nauczycieli: ks. Tytus Zegadłowicz, Dr. Adolf Graczyński, ks. katecheta Jędrzej Klimczak, Dr. Władysław Kosiński, Wincenty Bobrzyński, Teofil Malinowski, Jan Pawlica, Ludwik Kossowicz, Wojciech Gąsiorowski, Walenty Myjkowski, Józef Sękiewicz, Tomasz Dziama, Piotr Prysak, Filip Łokczewski, Michał Frąckiewicz, Edmund Hierzyk, Adolf Michalewski i Józef Stocki. W roku założenia gimnazyum zapisało się do dwu najpierw otwartych klas uczniów 64; w bieżącym zaś roku liczyło gimnazyum w ośmiu głównych klasach i dwu równorzędnych uczniów 270.

Wszystkiej razem uczącej się w Wadowicach młodzieży szkolnej było w tym roku 872.

Abiturientów czyli uczniów klasy ósmej, pierwszych przystępujących w tymże roku do egzaminu dojrzałości przed radcą szkolnym i inspektorem Antonim Czarkowskim, członkiem krajowej Rady szkolnej we Lwowie, — która pod przewodnictwem c. k. namiestnika hr. Agenora Gołuchowskiego zarządzała naczelnie szkołami krajowemi, tak ludowemi jak i średniemi, do rzędu których prócz gimnazyów zwyczajnych i realnych należały także siedmioklasowe szkoły realne i seminarya nauczycielskie męskie i żeńskie niedawno powstałe, — było 22, których nazwiska są następujące: Stanisław Anderle, Tadeusz Bobrzyński, Edward Bogdani, Władysław Caneau, Antoni Chmielewski, Jan Chrapek, Franciszek Głuszek, Antoni Gruszecki, Gustaw Gruszka, Emil Jacobi, Jan Kobiela, Jan Kru-

piński, Jan Marszałek, Michał Matusiak, Jakób Plessner, Adam Przybielecki, Jan Rożałowski, Ignacy Rychlik, Kazimierz Stilkr, Karol Szałaśny, Jan Szczerbowski i Bolesław Wasylewski. Stypendya pobierali: Jan Biela z kl. VI. i Franciszek Dubler z kl. VII. po 157 zł. 50 ct. z fundacyi ś. p. Głowińskiego, Stanisław Wierzbicki z klasy VII. 105 zł. z fundacyi Żalchockiego, Karol Gotkiewicz z klasy III. 100 zł. z funduszu dyrekcyi skarbowej, wreszcie Emil Biale i Ludwik Treksler z klasy II. po 85 zł. wal. austr. z funduszów wojskowych. Nadmienić należy, że gmina miejska ustanowiła już w r. 1842. fundusz stypendyjny w kwocie 1000 zł. dla wspierania odsetkami tejże sumy ubogiego ucznia w Wadowicach urodzonego a uczęszczającego do jednej ze szkół publicznych wadowickich; gmina zaś tutejsza izraelicka przeznaczyła w dniu zaślubin arcyksiężniczki Gizeli t. j. dnia 20. kwietnia 1873. kwotę 200 zł. jako fundusz stypendyjny wspierający corocznie jednego ubogiego ucznia gimnazyalnego, raz chrześcijanina raz izraelitę.

Nauczyciele gimnazyalni byli na etacie rządowym, miasto jednak odstąpiło na umieszczenie zakładu najobszerniejszy swój budynek, dawny ratusz miejski obok kościoła położony, prócz tego dostarczyło funduszu na całe pierwsze urządzenie wewnętrzne, niemniej zobowiązała się gmina dostarczać temuż zakładowi potrzebnego materyału opałowego.

Na posiedzeniu z dnia 15. września 1872. uchwaliła pełna rada przedsięwziąść budowę nowego gmachu gimnazyalnego; wskutek tego poleciła słynnemu w Krakowie architekcie Dr. Żebrawskiemu wykonać plan stósowny, przeznaczając dla nowego budynku plac odstąpiony sobie przez tutejszego obywatela Jana Stankiewicza, który go w obszarze 1200 sążni kwadratowych nabył niegdyś od skarbu za kwotę 3088 zł. wal. austr. Koszta budowy obliczono na 50.000 złotych, a że szczupłe kapitały miasta nie wystarczały, przeto postanowiono zaciągnąć pożyczkę w kwocie 20.000 zł. wal. austr. Budowę rozpoczęto w Imię Boga i to we własnym zakresie pod zarządem i dozorem samejże zwierzchności gminnej. Dotychczasowy gmach gimnazyalny przeznaczono dla szkół ludowych.

Na tem kończy się Memoryał, do którego załączono program uroczystości wraz z niektóremi odezwami do publiczności tudzież innemi pamiątkami [1]).

**W Wadowicach,** dnia 9. maja roku 1874.

---

[1]) Memoryał powyższy podajemy w dosłownem brzmieniu oryginału bez żadnych uwag i sprostowań.

# III.

# MOWA

## marszałka powiatowego Józefa barona Bauma

### przy uroczystem zakładaniu kamienia węgielnego pod budynek gimnazyalny.

Wśród różnych kolei, które przechodzą narody, przyświeca nam jakby gwiazda, doświadczeniem stwierdzona zasada, że Bóg wszechmogący tych nie opuszcza, którzy się sami nie opuszczają. Naród i społeczność pamięta o sobie, jeżeli nie tylko chwilowe potrzeby i korzyści, lecz oraz dobro i trwały pożytek przyszłych pokoleń mają na uwadze; i nasz naród, chociaż okołatany klęskami, dawał zawsze i daje dowody swej żywotności, nie szczędząc ofiar, aby dać przyszłym pokoleniom podstawę bytu a, da Bóg, pomyślnego rozwoju i lepszej przyszłości.

Zmieniają się czasy a z nimi stósunki społeczne, zmieniają się przedstawiciele tego obowiązku społecznego. Królowie i książęta kościoła i świeccy możnowładcy pozostawili w licznych fundacyach i zakładach dowody, że w kraju naszym nigdy nie brakło tej szlachetnej ofiarności na rzecz społeczeństwa i przyszłych pokoleń.

Dzisiaj wolność i równość wszystkich nakłada ten obwiązek na wszystkich.

Cześć więc miastu, które, wysunięte na same krańce kraju naszego, wystawione na różne i obce wpływy, stoi wytrwale na straży narodowych interesów, nie skąpi ofiar i umie nawet z uszczerbkiem teraźniejszości zakładać podwaliny dla lepszej przyszłości; umie jej zapewnić wyzyskanie najszlachetniejszych potrzeb ducha i serca, których należyte uzyskanie weźmie nareszcie górę nad wszelkiemi przeciwnościami losu.

Niechaj zatem łaska Boża i ludzie dobrej woli strzegą ten powstający gmach, aby przez długie wieki był świadectwem waszej ofiarności i dbałości o dobro przyszłych pokoleń, niechaj to trzechkrotne stwierdzenie kamienia węgielnego będzie dla nas wróżbą dobrą, że młodzież nasza, która się w tym gmachu kształcić będzie na prawych obywateli, gotowych do usług kraju i do ofiar dla społeczeństwa, pamiętną zawsze będzie potrójnego hasła: miłości, wiary, nadziei *).

---

*) Według Księgi pamiątkowej magistr. wadow.

# IV.

# PRZEMOWA

## burmistrza miasta Ignacego Brosiga

### przy oddawaniu nowego budynku gimnazyalnego w zarząd dyrekcyi gimnazyalnej w r. 1875.

Obchodząc 9. maja r. p. uroczystość założenia i poświęcenia kamienia węgielnego pod ten budynek, błagaliśmy Boga wszechmogącego, ażeby dzieło to szczęśliwie zakończone być mogło.

Pan Bóg wysłuchał nasze modły, gdyż dziś po upływie zaledwie 10. miesięcy pracy stajemy w już ukończonym gmachu, aby go po poświęceniu odbytem według zwyczaju religijnego złożyć w ręce Twoje, Wny Panie Starosto, jako delegata c. k. Rządu i Rady szkolnej krajowej, klucze tego budynku, które łaskawie powierzysz gronu profesorskiemu, by w salach tego budynku kształciło młodzież i przygotowywało na pożytecznych obywateli kraju naszego. Upraszam w imieniu miasta, które choć biedne, nie szczędziło funduszów na stawianie tego budynku, aby Wny Pan Dyrektor po ojcowsku opiekował się tym budynkiem i młodzież do poszanowania wszystkich jego części składowych zawezwał.

Naszemu Najmiłościwszemu Monarsze, któremu zawdzięczamy założenie wyższego gimnazyum realnego w Wadowicach, składamy stokrotne dzięki za Jego nieograniczone staranności około dobrobytu ludów pod Jego berłem się znajdujących — prosząc Boga, abyśmy długie lata jeszcze powtarzać mogli: Niech żyje nasz Cesarz i Król Franciszek Józef I.! niech żyje! niech żyje!

# Spis rzeczy.

# II.

# Część urzędowa.

## A. Skład grona nauczycieli

**przy końcu roku szkolnego 1892.**

1. Seweryn Arzt, dyrektor, uczył propedeutyki filoz. w VII. i VIII klasie — razem 4 godziny tygodniowo.
2. Walenty Myjkowski, profesor w VIII. randze, zawiadowca gabinetu fizykalnego, uczył matematyki w V., VI., VII., VIII.; fizyki. w VII. i VIII. klasie, — razem 18. godz. tyg.
3. Tomasz Dziama, profesor w VIII. randze, uczył języka łacińskiego w VII. i VIII., greckiego w VIII. kl. — razem 15. godz. tyg.
4. Ignacy Hoszowski, profesor, uczył języka łacińskiego w IV. i V., greckiego w IV. kl. — razem 16. godz. tyg.
5. Michał Frąckiewicz, profesor, zawiadowca biblioteki nauczycielskiej, uczył języka greckiego w V., polskiego w V., VI., VII. i VIII. klasie, — razem 16 godzin tyg.
6. Leon Gunkiewicz, profesor, członek komisyi fizyograficznej Akademii Umiejętności w Krakowie, zawiadowca gabinetu historyi naturalnej, uczył historyi naturalnej w I., II., V., VI., fizyki w III. i IV., matematyki w III. i IV. kl., — razem 19. godz. tyg.
7. Piotr Fic, nauczyciel, uczył języka łacińskiego w III., greckiego w III. i VII. kl., — razem 15. godz. tyg.
8. Józef Gruenberg, nauczyciel, uczył języka niemieckiego w II., geografii i historyi w II., IV. i VI. kl., — razem 17. godz. tyg.
9. Juliusz Lachowicz, nauczyciel, uczył języka niemieckiego w IV. i V., geografii i historyi w I., V. i VII. kl., — razem 17. godz. tyg.
10. Bronisław Grzanowski, nauczyciel, uczył języka łacińskiego i i polskiego w I., greckiego w VI. kl., — razem 16. godz. tyg.

11. Antoni Karbowiak, Dr. filozofii, członek komisyi archeologicznej Akademii Umiejętności w Krakowie, nauczyciel, uczył języka niemieckiego w III., VI., VII. i VIII. kl., — razem 16. godzin tyg.
12. Tadeusz Kołomłocki, nauczyciel, zawiadowca zbiorów rysunkowych, uczył rysunków odręcznych w I., II., III. i IV., matematyki w I. i II. kl., — razem 20. godz. tyg.
13. Stanisław Rzepiński, nauczyciel, uczył języka łacińskiego w II. i VI., polskiego w II. klasie — razem 17. godz. tyg.
14. Ks. Franciszek Świderski, nauczyciel, katecheta, uczył religii rzym. kat. we wszystkich klasach — razem 16. godz. tyg.
15. Józef Kurowski, egzaminowany zastępca nauczyciela, zawiadowca biblioteki dla młodzieży i biblioteki książek szkolnych, uczył języka polskiego w III. i IV., niemieckiego w I., geografii i historyi w III. i VIII. kl. — razem 18. godz. tyg.

## Nauczyciele przedmiotów nadobowiązkowych:

1. Nauczyciele, Józef Gruenberg i Juliusz Lachowicz, udzielali nauki historyi kraju rodzinnego — pierwszy w VII. kl., drugi w III. i IV. — tygodniowo po godzinie . . . . . . . . . . . . . . . . . 1
2. Józef Gruenberg, (jak wyżej) uczył kaligrafii tyg. godz. . . . 2
3. Tadeusz Kołomłocki, (jak wyżej) uczył geometryi wykreślnej tyg. godz. . . . . . . . . . . . . . . . . . . . . . . . . . . . . 2
4. Eugeniusz Gluziński, c. k. geometra, uczył śpiewu tyg. god. 4.
5. Towarzystwo gimnastyczne „Sokół“ (naucz. Kazimierz Usiekniewicz) udzielało nauki gimnastyki tyg. godz. . . . . . . . . . . . . . 6

---

# B. Rozkład nauk.

### I. Klasa.

Gospodarz: Bronisław Grzanowski.

Religia. 2 godz. tyg. Katechizm katolicki.

Język łaciński. 8 godz. tyg. Nauka prawidłowa imion i czasowników, ważniejsze przyimki i spójniki, tudzież najważniejsze prawidła ze składni; ćwiczenia w tłómaczeniu z języka łacińskiego na polski i odwrotnie. Od listopada począwszy co tydzień 1 zadanie szkolne i 1 ćwiczenie domowe.

Język polski. 3 godz. tyg. Elementarna nauka o zdaniu pojedyńczem i złożonem, w związku z nią poznanie najważniejszych znaków pisarskich; elementarna nauka odmiany imienia i słowa, przygodne poznawanie wszystkich części mowy i przygodna nauka składni. Czytanie z Wypisów, opowiadanie i deklamacya. W I. półroczu co tydzień wyłącznie dyktaty, w II. półroczu naprzemian ćwiczenia ortograficzne i wypracowania stylistyczne szkolne (krótkie opowiadania i opisy, w szkole za nauczycielem przez uczniów powtórzone). Pod koniec roku czasem zadanie domowe.

Język niemiecki. 6 godz. tyg. Szyk, odmiana imion i czasowników słabych i mocnych; czytanie i tłómaczenie, konwersacya, uczenie się na pamięć. 4 zadania miesięcznie, same szkolne. Tematy: pisanie z pamięci ustępów memorowanych, retrowersye i ćwiczenia ortograficzne, zastosowane do potrzeby praktycznej.

Geografia. 3 godz. tyg. Pojęcia wstępne z geografii matematycznej i fizycznej, oro- i hydrografii, główne pojęcia z geografii politycznej. Rysowanie map na tablicy i w zeszytach.

Matematyka. 3 godz. tyg. Naprzemian arytmetyka i geometrya. Z arytmetyki system dziesiętny, 4 działania liczbami całkowitemi i dziesiętnemi, mianowanemi i niemianowanemi, metryczne miary i wagi, sposoby skracań rachunkowych, podzielność liczb i działania ułamkami zwykłymi. Z geometryi nauka o liniach, kole, kątach, trójkątach (aż do przystawania). Co miesiąc zadanie szkolne, na każdą lekcyę zadanie domowe.

Historya naturalna. 2 godz. tyg. W I. półroczu zwierzęta kręgowe ssące; w II. półroczu zwierzęta bezkręgowe.

Rysunki wolnoręczne. 4 godz. tyg. Linie proste, podział tychże, kąty, wieloboki umiarowe i na podstawie tychże proste linijne wzory. Koło, elipsa, ślimacznica, spiralna. Prócz tego teorytyczne objaśnienie kształtów i bryłowatości ciał przy pomocy okazów i modelów. Ćwiczenia uczniów z pamięci.

## II. Klasa.

Gospodarz: Józef Gruenberg.

Religia. 2 godz. tyg. Historya biblijna starego testamentu.

Język łaciński. 8. godz. tyg. Powtarzanie odmian prawidłowych, nauka o formach nieprawidłowych, przysłówki, przyimki, spójniki; główne prawidła ze składni, acc. inf., abl. absol.; tłómaczenie zdań łacińskich na język polski i odwrotnie. Co miesiąc 3 zadania szkolne i 1 domowe.

Język polski. 3 godz. tyg. Elementarna nauka o zdaniu złożonem – elementarne powtórzenie i uzupełnianie nauki o formach. Czytanie ustępów z Wypisów, opowiadanie i deklamacya. Zadania piśmienne 3 na miesiąc, na przemian domowe i szkolne (opowiadania i opisy, kilkakrotnie za nauczycielem powtórzone w szkole).

Język niemiecki. 5 godz. tyg. Powtórzenie i uzupełnienie nauki o formach, następnie przysłówki, przyimki, spójniki; o szyku w zdaniu głównem i pobocznem. Tłómaczenie ustępów niemieckich i polskich, konwersacya, deklamacya. Co miesiąc 4 zadania przeważnie szkolne; tematy jak w klasie I.

Geografia i historya. 4 godz. tyg. Z geografii (2 godz.) powtórzenie i uzupełnienie geografii matematycznej, geografia fizyczna i polityczna Azyi i Afryki; poziomy i pionowy układ Europy, szczegółowa geografia południowych i zachodnich państw Europy. Historya starożytna przez 2 godziny tyg.

Matematyka. 3 godz. tyg. Z arytmetyki powtórzenie działań ułamkami, skrócone mnożenie i dzielenie, stosunki, proporcye, reguła trzech, nauka o miarach, wagach i monetach; rachunek procentowy. Z geometryi przystawanie i własności trójkątów, koło, czworobok, wielobok i wymiar kątów figur prostokreślnych. Zadania piśm. jak w klasie I.

Historya naturalna. 2 godz. tyg. W I. półroczu ptaki, gady, płazy i ryby; w II. botanika.

Rysunki wolnoręczne. 4 godz. tyg. Zasady perspektywy i rysowanie przestrzennych geometrycznych utworów z modeli drucianych i drewnianych; części zdobin roślinnych i greckich jako podstawę wszystkich innych ornamentów rysowano piórkiem. Nauka o cieniach własnych na wielościanach.

## III. Klasa.

Gospodarz: Józef Kurowski.

Religia: 2 godz. tyg. Historya biblijna nowego testamentu.

Język łaciński. 6 godzin tyg. Z gramatyki składnia zgody i rządu, nauka o przyimkach; tłómaczenie ustępów polskich na język łaciński. Z Korneliusza Neposa czytano żywoty: Milcyadesa, Temistoklesa, Arystydesa, Cymona, Pelopidesa, Epaminondasa, Hanibala. Co 14 dni zadanie szkolne, co 3 tyg. domowe.

Język grecki. 5 godz. tyg. Regularna fleksya imion i konjugacya pierwsza; ćwiczenia z języka greckiego na polski i odwrotnie. Od 16 listopada 2 zadania co miesiąc, szkolne i domowe naprzemian.

Język polski. 3 godz. tyg. Z gramatyki: Systematyczna nauka deklinacyi, systematyczna nauka składni rządu i powtórzenie nieodmiennych części mowy, prawideł i znaków pisarskich. Czytanie ustępów z Wypisów, opowiadanie, deklamacya, krótkie wiadomości o życiu i zasługach pisarzów, z których dzieł poznano wyjątki. Co 14 dni zadanie domowe lub szkolne, (tematy: przeważnie streszczenia rzeczy w szkole poznanych).

Język niemiecki. 4 godz. tyg. Z gramatyki powtórzenie i uzupełnienie partyi przerobionych w I. i II. klasie, składnia zgody i rządu, o szyku. Czytanie ustępów z Wypisów, tłómaczenie, konwersacya, deklamacya. Co miesiąc 2 zadania naprzemian domowe i szkolne (retrowersye, reprodukcye ustępów w szkole przerobionych).

Geografia i historya. 3 godz. tyg. naprzemian geografia i historya. Z geografii: szczegółowa geografia Europy środkowej (z wyłączeniem monarchii austryacko węgierskiej), wschodniej i północnej, Ameryki i Australii. Ćwiczenia kartograficzne. Historya średniowieczna.

Matematyka. 3 godz. tyg. Z arytmetyki: skrócone działania ułamkami przybliżonymi, główne działania liczbami algebraicznemi całemi i ułamkami, wynoszenie do 2. i 3. potęgi, wyznaczenie 2. i 3. pierwiastka i zastósowanie skróconego dzielenia do tego działania. Z geometryi: wymiar długości i powierzchni, przemiana i podział figur, wymiar obwodu i powierzchni koła, podobieństwo figur i własności elipsy, hyperboli i paraboli. Zadania piśmienne jak w klasie I.

Nauki przyrodnicze. 2 godz. tyg. W I. półroczu mineralogia; w II. półr. fizyka; nauka o własnościach ciał, cieple, chemia.

Rysunki. 3 godz. tyg. Ćwiczenia w rysowaniu ornamentów płaskich według rysunku nauczyciela na tablicy i wzorów kolorowych z szczególnem uwzględnieniem wzorów greckich i rzymskich; nauka o stylu ornamentów i dalsze ćwiczenia w perspektywie według modelów o powierzchni obłej.

## IV. Klasa.

Gospodarz: Ignacy Hoszowski.

Religia. 2. godz. tyg. Nauka o obrzędach kościoła katolickiego.

Język łaciński. 6 godz. tyg. Z gramatyki użycie czasów i trybów; syntaktyczne właściwości przymiotników i zaimków, ćwiczenia w tłómaczeniu z języka polskiego na łaciński; prozodya o hexametrze

i distychu. Lektura: Caesaris commentariorum de bello gallico lib. I. 1 — 29, III. 7—19, IV. 20—38, V. 8—22, VI. 9—29, Ovid. Metam. lib. I. 89—162, X. 1—77. Co 14 dni zadanie szkolne, co 3 tygodnie zadanie domowe.

Język grecki. 4 godz. tyg. Powtórzenie i uzupełnienie materyału przerobionego w klasie poprzedniej — odmiana czasowników na μί i konjugacyi pierwszej klasa 5—8, nauka o przypadkach, stronach, czasach, trybach, o zdaniu złożonem i imionach czasownikowych w głównych zarysach; tłómaczenie z języka greckiego na polski i odwrotnie, lektura bajek, powiastek i anegdot. Co 14 dni zadanie szkolne i domowe naprzemian.

Język polski. 3 godz. tyg. Systematyczna nauka konjugacyi i składni w obrębie czasownika, systematyczna nauka o zdaniach złożonych i okresach, o wierszowaniu, powtórzenie całego już przerobionego materyału nauki gramatyki w ogólniejszym zarysie. Czytanie ustępów z Wypisów, opowiadanie i deklamacya. Zadania piśmienne jak w klasie III. (retrowersye, łatwe opowiadania i opisy).

Język niemiecki. 4 godz. tyg. Z gramatyki powtórzenie i uzupełnienie składni, mianowicie o czasach i trybach. Czytanie, tłómaczenie konwersacya i wygłaszanie memorowanych z Wypisów ustępów. Zadania piśmienne jak w klasie III.

Geografia i historya. 4 godz. tyg. W I. półroczu historya nowożytna z szczególnem uwzględnieniem monarchii austryacko-węgierskiej, w II. półroczu szczegółowa geografia monarchii austryacko-węgierskiej.

Matematyka. 3 godz. tyg. Z arytmetyki stosunki i proporcye składane, rachunek łańcuchowy, rachunek składanego procentu i zrównania z jedną i więcej nieznajomemi. Z geometryi: stereometrya. Zadania piśmienne jak w klasie III.

Fizyka. 3 godz. tyg. Statyka, hydrostatyka, aerostatyka, dynamika, akustyka, magnetyzm, elektryczność, optyka.

Rysunki wolnoręczne. 3 godz. tyg. Rysowanie ornamentów plastycznych i trudniejszych wzorów ornamentalnych, rysowanie członków architektonicznych z modeli, ćwiczenia w rysowaniu z pamięci i dalszy ciąg perspektywy. Nauka o mieszaniu i zestawieniu barw i farb.

## V. Klasa.

Gospodarz: Juliusz Lachowicz.

Religia. 2 godz tyg. Dogmatyka ogólna.

Język łaciński. 6 godz. tyg. Z gramatyki powtórzenie i uzupełnienie składni zgody i rządu, właściwości języka łacińskiego w połączeniu

z ćwiczeniami do tłómaczenia z języka polskiego na łaciński. Czytano Liwiusza ks. I. XXI. 1—30. Owidiusza Metam. I. 313—415, II. 1—366, III. 511—733, VI. 146—312, XV. 746—870; Fast. II. 475—512; Trist. I. 3, IV. 10. Memorowano celniejsze ustępy i versus memoriales. Co miesiąc zadanie szkolne (ostatnie, tłóm. z języka łacińskiego na polski).

Język grecki. 5 godz. tyg. 1 godzina gramatyka, a 4 lektura. Z gramatyki powtórzenie nauki o formach, nauka o rodzajniku, uzupełnienie nauki o przypadkach, dyalekt Homera przy lekturze. Tłómaczenie odpowiednich ustępów z języka polskiego na grecki. Lektura: W I. półroczu ustępy z Xenofonta Anab. I. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. II. 1. 2. 3. w II. półroczu 3 godz. tyg. Homera Iliada i 1 godz. tyg. lektura Xenofonta; z Homera Iliady przeczytano ks. I. i memorowano z niej celniejsze ustępy; z Xenofonta Cyr. przeczytano I. 2, 3. W każdem półroczu 4 zadania szkolne, ostatnie, tłóm. z języka greckiego na polski.

Język polski. 3 godz. tyg. Z gramatyki: powtórzenie i uzupełnienie ważniejszych wiadomości z zakresu głosowni i etymologii w klasach niższych przygodnie poznanych; uzasadnienie ważniejszych rzeczy z nauki o formach, przez uwzględnienie dawniejszych form języka ojczystego, jakoteż przez poznanie główniejszych zasad tworzenia i przemiany w zakresie głosowni i fleksyi. Czytanie i rozbiór stosownie dobranych wyjątków z pomników języka staropolskiego. Poznanie na podstawie Wypisów zwyklejszych tropów i figur, rozmaitych rodzajów stylu, jakoteż najważniejszych gatunków prozy i poezyi; deklamacya. Co 3 tygod. 1 zadanie piśmienne (opowiadania i opisy). —

Język niemiecki. 4 godz. tyg. Czytanie ustępów z Wypisów z stósownem objaśnieniem gramatycznem, stylistycznem i estetycznem; opowiadanie, ćwiczenia w tłómaczeniu z języka polskiego na niemiecki; deklamacya. Co 3 tyg. 1 zad. piśmienne (streszczanie ustępów czytanych, opowiadania, opisy).

Geografia i historya. 3 godz. tyg. Dzieje starożytne aż do zdobycia Italii przez Rzymian z poglądem na religią, literaturę i sztukę. Odpowiednie partye z geografii starożytnej.

Matematyka. 4 godz. tyg. Z algebry: systematyczny wykład głównych działań liczbami algebraicznemi, system liczbowy, podzielność liczb, ułamki zwykłe i dziesiętne, stosunki, proporcye, zrównania 1 stopnia z 1 i więcej niewiadomemi. Z geometryi: longimetrya i planimetrya. Co miesiąc 1 zadanie szkolne, częste zadania domowe.

Historya naturalna. 2 godz. tyg. W I. półroczu mineralogia systematyczna w połączeniu z geognozyą; w II. półroczu botanika z paleontologią i geografią roślin.

## VI. Klasa.

Gospodarz: Stanisław Rzepiński.

Religia. 2 godz. tyg. Dogmatyka szczegółowa.

Język łaciński. 6 godz. tyg. 1 godz. gramatyka, 5 godz. lektura. Z gramatyki dalszy ciąg składni o czasach i trybach; tłóm. ustępów polskich na język łaciński. Lektura: w I. półr. Sall. bellum Jug. Cicero in Catilinam I.; w II. półroczu Verg. Aen. I. (wyjątki) II. Ecl. I. V. Georg I. 351—514. Wygłaszanie celniejszych ustępów czytanych na pamięć. Zadania jak w klasie V.

Język grecki. 5 godz. tyg. Z gramatyki (1 godz.) powtórzenie materyału klasy poprzedniej i uzupełnienie nauki o czasach, trybach, zdaniu złożonem i imionach czasownikowych; dyalekt Homera i Herodota przy lekturze. Tłómaczenie ustępów polskich na język grecki. Lektura: Ustępy z Xenofonta Memor., nadto w I. półroczu z Iliady Homera księga III. VI. XVI. a w II. półroczu Herodota ks. VII. Hom. Il. XIX. Wypracowania piśmienne jak w klasie V.

Język polski. 3 godz. tyg. Czytanie arcydzieł literatury narodowej od połowy wieku XVI. do połowy wieku XVIII.; historya literatury od początku do czasów Stanisława Augusta; deklamacya. Zadania piśmienne jak w klasie V. Tematy: przeważnie rozprawki.

Język niemiecki. 4 godz. tyg. Czytano, objaśniano i wygłaszano ustępy z przepisanych Wypisów; z poetyki o główniejszych rodzajach poezyi; z literatury przygodnie najważniejsze rzeczy dotyczące życia i pism czytanych pisarzy; konwersacya. Zadanie piśm. jak w kl. V.

Geografia i historya. 4 godz. tyg. Dalszy ciąg historyi starożytnej i historya wieków średnich z ustawicznem uwzględnieniem geografii odnośnych krajów.

Matematyka. 3 godz. tyg. Z algebry o potęgach, pierwiastkach, logarytmach i zrównaniach 2 stopnia z jedną niewiadomą. Z geometryi: stereometrya i trygonometrya prostokreślna. Wypracowania piśmienne jak w klasie V.

Historya naturalna. 2 godz. tyg. Zoologia systematyczna w połączeniu z paleontologią i geograf. rozszerzenie zwierząt.

## VII. Klasa.

Gospodarz: Piotr Fic.

Religia. 2 godz. tyg. Etyka katolicka.

Język łaciński. 5 godz. tyg. — 1 godz. gramatyka, 4 lektura. Z gramatyki właściwości języka łacińskiego w połączeniu z ćwiczeniami gramatyczno-stylistycznemi. Lektura: w I. półroczu Cicero pro S. R. Amerino, Tusc. disp. I. II. III. (wyjątki); w II. półroczu: Vergil Aen. IV. VI. Wygłaszanie celniejszych ustępów na pamięć. Wypracowania piśmienne jak w klasie V.

Język grecki. 4 godz. tyg. Lektura: w I. półroczu przeczytano Demost. mowy olint. I. II. III.; w II. półr. Hom. Od ks. I. (początek), IX. X. XI. XII. Piękniejsze ustępy wygłaszano na pamięć. Zadania piśmienne jak w klasie V.

Język polski. 3. godz. tyg. Czytanie arcydzieł literatury narodowej w I. półroczu do Brodzińskiego, w II. półroczu od wystąpienia Brodzińskiego i Mickiewicza; uzupełnianie nauki szkolnej czytaniem domowem; historya literatury od czasów Stanisława Augusta, deklamacya, ćwiczenia ustne. Zadania piśmienne co miesiąc 1. Tematy: rozprawki, charakterystyki, mowy.

Język niemiecki. 4 godz. tyg. Przeczytano i objaśniono w całości: Göthego: Iphigenie auf Tauris, Dichtung und Wahrheit; Schillera: die Braut von Messina, Gedichte; die deutsche Heldensage; z literatury, dzieje literatury aż do wystąpienia Klopstocka. Zadania piśmienne co miesiąc jedno, Tematy: charakterystyki, rozprawki, sprawozdania.

Geografia i historya. 3 godz. tyg. Dzieje nowożytne z uwzględnieniem geografii.

Matematyka. 3 godz. tyg. Z algebry: zrównania nieoznaczone I. stopnia, zrównania kwadratowe i wykładnicze o 1. i 2. niewiadomych, postęp różnicowy i geometryczny z zastósowaniem do procentu składanego i obliczenia renty, permutacye, kombinacye i wzór Newtona z zastósowaniami. — Z geometryi: ćwiczenia w rozwiązywaniu zagadnień trygonometrycznych, geometrya analityczna w płaszczyźnie. Wypracowania piśmienne jak w klasie V.

Fizyka. 3 godziny tyg. Ogólne własności ciał, chemia, statyka, dynamika, ciepło.

Logika. 2 godz. tyg. Logika formalna.

## VIII. Klasa.

Gospodarz: Tomasz Dziama.

Religia. 2 godz. tyg. Historya kościelna.

Język łaciński. 5 godz. tyg. 1. godz. gramatyka i ćwiczenia w tłómacz. z polskiego języka na łaciński. 4. godziny lektura. Czytano z Horac. Carm. I. 1. 3. 10. 12. 37. II. 1. 3. 9. 17. 20. III. 1. 3. 5. 8. 29. 30. IV. 4. 5. 14. 15. Ep. 2. 7., Satyr I. 6. II. 6., Epist. I. 10. II. 1.; z Tacyta: Annales I. II. (wyjątki). Memorowano celniejsze ustępy. Zadania piśmienne jak w klasie V.

Język grecki. 5 godz. tyg. Lektura: Platona, Apologia, Protagoras; Sofoklesa, Edyp król. Wypracowania piśmienne jak w klasie V.

Język polski. 3. godz. tyg. Czytanie dalszego ciągu arcydzieł literatury narodowej wieku XIX.; uzupełnianie nauki szkolnej czytaniem domowem; historya literatury w. XIX.; deklamacya — ćwiczenia ustne, Zadanie 1. na miesiąc. Tematy jak w klasie VII., nadto wyjaśnienia i rozbiory głębszych zdań, lub przysłów albo nawet mniejszych utworów w całości.

Język niemiecki. 4 godz. tyg. Rozbiór analityczny dramatów Schillera: Jungfrau von Orleans i Wallenstein; czytano też ustępy prozaiczne i poetyczne zawarte w Wypisach; z dziejów literatury od najdawniejszych czasów do połowy wieku XIX. według książki szkolnej. Wypracowania piśmienne jak w klasie VII

Geografia i historya. 3. godz. tyg. W I. półroczu historya monarchii austryacko-węgierskiej; w II. półroczu statystyka monarchii austryacko-węgierskiej; powtórzenie ważniejszych zdarzeń z historyi greckiej i rzymskiej.

Matematyka. 2 godz. tyg. Powtórzenie i uzupełnianie całego materyału naukowego tak co do teoryi, jaki w zastósowaniu do zagadnień szczegółowych. Wypracowania piśmienne jak w klasie V.

Fizyka. 3 godz. tyg. Mechaniczna teorya ciepła, akustyka, magnetyzm, elektryczność i optyka.

Psychologia. 2 godz. tyg. Psychologia empiryczna.

# D. Wykaz książek szkolnych,

## które w roku szkolnym 1893 w tutejszym zakładzie będą używane.

| Klasa | Religia | Język łaciński | | Język grecki | | Język polski | | Język niemiecki | Geografia | Historya | Matematyka | Nauki przyrodn. | | Proped. filozof. |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | Gramatyka | Ćwiczenia i lektura | Gramatyka | Ćwiczenia i lektura | Gramatyka | Wypisy | | | | | hist. nat. | fizyka | |
| I. | Schuster-Zieliński, Katechizm religii chrześc. katolickiej wydanie 1. i 2. | Dr. Z. Samolewicz, Zwięzła gramatyka języka łacińskiego, wyd. 2. | Samolewicz-Sołtysik, Przykłady łacińskie na I. kl. | — | — | Dr. Ant. Małecki, Gramatyka języka polsk. wyd. 8. | Próchnicki i Wójcik, Wypisy polskie dla klasy I. | German i Petelenz, Ćwiczenia niemieckie dla klasy I. | Benoni i Tatomir. Krótki rys geografii, wyd. 5. | — | Dr. Wł. Zajączkowski, Początki arytmetyki, cz. I. wyd. 3. Mocnik-Maryniak, Geometrya poglądowa, cz. I. wyd. 6. | Nowicki, Zoologia. wyd. 6. | — | — |
| II. | Ks. Dąbrowski, Historya biblijna zakonu starego, wyd. 2. | | Samolewicz, Przykłady łacińskie. Część II. wyd. 3. | — | — | | Wypisy polskie na kl. II. wyd. 5. | German i Petelenz, Ćwiczenia niemieckie dla klasy II. | Baranowski i Dziedzicki, Geografia powszechna, wyd. 4—6. | Welter-Sawczyński, Dzieje starożytne, wyd. 5. | „ | Nowicki, Zoologia. wydanie 6. Rostafiński, Botanika szkolna na klasy niższe. | — | — |
| III. | Ks. Dąbrowski, Historya biblijna zakonu nowego, wyd. 2. | Samolewicz-Sołtysik, Gramatyka języka łacińsk. Część II. | Próchnicki. Ćwiczenia łacińskie dla kl. III. Cornelius Nepos, wyd. Kłaka. | Curtius - Hartel - Ćwikliński, Gramatyka języka greckiego. | Schenkl- J. Lewicki-Parylak, Ćwiczenia greckie. | Dr. Antoni Małecki, Gramatyka języka polskiego, wydanie poprzednio używane. | Wypisy polskie na kl. III. wyd. 5. | German i Petelenz, Ćwiczenia niemieckie dla klasy III. Petelenz, Deutsche Grammatik. | „ | Welter-Sawczyński, Dzieje średniowieczne. wyd. 5. | Dr. Wł. Zajączkowski, Początki arytmetyki i algebry, cz. II. wyd. 2. Mocnik-Maryniak, Geometrya poglądowa, cz. II. wyd. 4. | Łomnicki, Mineralogia dla niższych klas. | Soleski, Nauka fizyki. Wyd. 2. | — |
| IV. | Jachimowski, Liturgika kat. wyd. 2. | | Próchnicki, Ćwiczenia łacińskie dla kl. IV. Caesar, Com. de bello gall. wyd. Bednarskiego. Ovidius, wyd. Grysara-Ziwsy-Skupniewicza. | | „ | | Wypisy polskie na kl. IV. wyd. 2. | German i Petelenz, Ćwiczenia niemieckie dla klasy IV. Petelenz, Deutsche Grammatik. | Szaraniewicz, Opis geograficzny monarchii austr. węg. wyd. 2. | Welter-Sawczyński, Dzieje nowożytne, wyd. 5. | „ | — | „ | — |
| V. | Ks. Jachimowski, Dogmatyka ogólna, wyd. 2. | Dr. Z. Samolewicz, Gramatyka języka łacińskiego, — wyd. 4. | Livius, wydanie Zingerle'go. Ovidius jak w V. kl. | | Schenkl-Samolewicz, Ćwicz. greck. wyd. 4. Fiderer, Chrestomatya z pism Xenofonta; Homera Iliada, wyd. Scheindlera - Sołtysika. | | Próchnicki, Wypisy polskie dla kl. V. | Petelenz und Werner, Deutsches Lesebuch für die V. Cl. | — | Zakrzewski, Historya powszechna. Część I. | Dziwiński, Zasady algebry. Mocnik-Stanecki, Geometrya dla wyższych klas. wyd. 3. | Łomnicki, Mineralogia i geologia, wyd. 3. Rostafiński, Botanika dla klas wyższych. | — | — |
| VI. | Ks. Jachimowski, Dogmatyka szczegółowa, wyd. 2. | | Sallustius, wyd. Linkera-Klimschy-Sołtysika. Vergilius, wyd. Eichlera. Cicero in Cat. Kornitzera-Sołtysika. | Samolewicz, Gramatyka języka greck. wydanie 3. | Homera Iliada, wyd. Scheindlera-Sołtysika. Herodot, wyd. Wilhelma. Fiderer, Chrestomatya z pism Xenofonta. Ćwicz. greck. jak w V. kl. | | Wypisy polskie S. Tarnowskiego i J. Wójcika, część I. | Petelenz und Werner, Deutsches Lesebuch für die VI. Cl. | — | Zakrzewski, Historya powszechna. Część I. i II. | „ Logarytmy, Bremikera-Wierzbickiego. | Petelenz, Zoologia dla klas wyższych. | — | — |
| VII. | Martin-Solecki, Etyka kat. wyd. 2. | | Cicero pro Archia, wyd. Nohla. Cicero Tus. disp. i Laelius. wyd. Schiche'go. Vergilius, wyd. Eichlera. | | Homera Odyssea, wyd. Pauly'ego-Wotke'go. Demostenes, wyd. Wotke'go-Schmidta. Fiderer, Chrestomatya z pism Xenofonta | | W I. półr. Wypisy polskie St. Tarnowskiego i Wójcika cz. I. W II. półr. Wypisy polskie St. Tarnowskiego i Próchnickiego, II. | Strzemcha: Geschichte der deutschen Nationalliteratur — i następujące dzieła w wydaniu Graesera: Schiller, Braut v. Messina; Goethe: Dichtung und Wahrheit, Iphigenie auf Tauris, Reineke Fuchs; Herder Cid; Shakespeare: Julius Caesar; Prosch: die deutsche Heldensage. | — | Gindely-Markiewicz, Dzieje nowożytne, wyd. 2. Dr. A. Lewicki, Zarys dziejów Polski. | Mocnik-Bodyński, Algebra. Mocnik-Stanecki, Geometrya dla klas wyższych. Wydanie 3. Logarytmy, Bremikera-Wierzbickiego. | — | Soleski, Wykład nauki fizyki. Wyd. 2. | Kozłowski, Logika elementarna. |
| VIII. | Robitscha, historya kośc. w tłom. ks. Jachimowskiego. | | Horatius, wyd. Grysara; Tacitus, wyd. Halma. | | Plato, wyd. Christa-Lewickiego. Sofokles, wyd. Schuberta-Majchrowicza. Homera Odyssea, wyd. Pauly'ego-Wotke'go. | | Wypisy polskie St. Tarnowskiego i Próchnickiego część II. | Strzemcha: Geschichte der deutschen Nationalliteratur. Lessing: Laokoon; Goethe: Hermann und Dorothea, Torquato Tasso; Schiller: Jungfrau v. Orleans, Maria Stuart, Gedichte, über naive und sentimentalische Dichtung; Shakespeare: Macbeth. | — | Tomek-Markiewicz, Dzieje monarchii austryacko-węg. Dr. A. Lewicki, Zarys dziejów Polski. Szaraniewicz, Opis geogr. mon. aust.węg. w. 3. | „ | — | „ Wyd. I. | Crüger-Sawczyński, Zarys psychologii. |

# C. Przedmioty nauki nadbowiązkowej.

1. Historya kraju rodzinnego. Naukę tę wykładano w klasie III. IV. VII. po jednej godzinie tygodniowo w myśl programu przez wysokie władze poleconego.
2. Geometrya wykreślna. 2 godz. tyg. (według podręcznika Dra Łazarskiego). O punkcie, prostej; płaszczyźnie, wielościanach. Rzuty punktu, ślady prostej, kłady płaszczyzn. Rzuty wielościanów, przekroje ostrosłupów i graniastosłupów, siatki i cienie rzucone wielościanów. Przenikanie się ostrosłupów i wielościanów.
3. Kaligrafia. Nauki tej udzielano w 2. oddziałach uczniom klasy I. i II. po 1 godzinie tygodniowo. Uczniom podano ogólne zasady kaligrafii, przerabiano z nimi metodą genetyczną alfabet łaciński i niemiecki, wyjaśniając stosunek wzajemny, sposób pisania i łączenia z sobą kresek zasadniczych. Uczniowie klasy I. pisali wedle wzorów nauczyciela z tablicy, klasy II. wedle wzorów Greinera (pol.) i Peszkowskiego (niem).
4. Śpiew. 4 godziny tygodniowo. Nauka odbywała się w 2 oddziałach; w I. uczono teoryi muzyki wokalnej i śpiewu jednogłosowego, w II. ćwiczono uczniów w śpiewie chóralnym.
5. Gimnastyka. 6 godz. tyg. Uczniowie podzieleni byli na 3 oddziały; każdy oddział pobierał naukę po 2 razy tygodniowo. Na każdej lekcyi zajmowano uczniów najpierw ćwiczeniami wolnemi w kolumnie na miejscu lub z przyborami, później odbywały się ćwiczenia na 2 odmiennych przyrządach. —

# E. Tematy do opracowań piśmiennych.

## *1. W języku polskim.*

### W V. klasie.

1. Na czem polega bohaterski czyn Grażyny. (dom.) 2. Przygotowania wojenne Cyrusa Młodszego. Opowiadanie według Ksenofonta (szkol.) 3. Opis cmentarza miejscowego. (dom.) 4. Kościółek wiejski. Opis na podstawie ustępu Wincentego Pola (szkol.) 5. Wina i pokuta ks. Robaka w Panu Tadeuszu (dom.) 6. Wiesław. Treść. (szkol.) 7. Panowanie i urządzenia Numy. Opowiadanie według Liwiusza. (dom.) 8. Bitwa pod Ku-

naksą. Opowiadanie według Ksenofonta. (szkol.) 9. Wychowanie młodzieży u Persów. Opowiadanie według Ksenofonta. (szkol.) 10. Pogrzeb Tadeusza Kościuszki. Na podstawie elegii Kornela Ujejskiego (dom.) 11. Przygoda Benedykta Winnickiego na dworze ks. Radziwiłła. Opowiadanie według Wincentego Pola (szkol.) 12. Powitanie pierwszego dnia wiosny. Opis z uwzględnieniem poematu Witwickiego pod tytułem Wiosna (szkol.) 13. Wyprawa i śmierć Żółkiewskiego pod Cecorą. Opowiadanie według szkicu Szujskiego. (dom.) 14. Podanie o św. Kindze. Opowiadanie na podstawie legendy Szujskiego (szkol).

W VI. klasie.

1, Tok myśli w chórach dramatu p. t. Odprawa posłów greckich. (dom.) 2. Jakie wady swojego czasu karci Rey w pismach swoich (szk.) 3. Sprawa Halszki z Ostroga według Górnickiego. (dom.) 4. Jakimi przymiotami powinien się odznaczać dworzanin polski według Górnickiego. (szkol.). 5. Na czem polega wolność polska w XVI wieku i jakie były jej owoce według Quincunxa Orzechowskiego (dom.) 6) Pojedynek Parysa z Menalausem według III. księgi Homera (szkol.) 7. Skutki osłabienia władzy monarszej w Polsce według VI. kaz. sejm. Piotra Skargi. (dom.) 8. Zdać sprawę z przeczytanej sielanki Szymonowicza Żeńcy. (szkol.) 9. Przymioty umysłu i serca Anny Rakuszanki według kazania Skargi (dom.) 10. Życie i obyczaje duńskie skreślone w pamiętnikach Paska. (szkol.) 11. Karol Wielki i Bolesław Chrobry. Zestawienie ich działalności pod względem politycznym i cywilizacyjnym. (dom.) 12. Treść poematu Potockiego: Wojna Chocimska. Na podstawie ustępów zawartych w wypisach. (szkol.) 13. Spotkanie Hektora z Andromachą. Na podstawie VI. ks. Homerowej Iliady (szkol).

W VII. klasie.

1. Zasługi Stanisława Hieronima Konarskiego około szkolnictwa i literatury narodowej (szkol.) 2. Mowa Karola Chodkiewicza, zagrzewająca wojska do bitwy z Turkami r. 1621 (dom.) 3. Jakich warunków wymaga Naruszewicz od pisarza historyi (według memoryału względem pisania historyi str. 466—471 (szkol.) 4. Charakterystyka Starosty i Walerego w komedyi J. U. Niemcewicza: Powrót posła. (dom.) 5. Tok myśli w „Hymnie do Boga“ Woronicza (szkol.) 6. Znaczenie ballady „Alpuhara“ w poemacie: Konrad Wallenrod. (dom.) 7. Jakie zalety ludu polskiego przedstawia Brodziński w Wiesławie. (szkol.) 8. Objaśnić sonet Mickiewicza p. t. „Stepy Akermańskie pod względem treści i formy (szkol.) 9. Treść i dy-

spozycya przemowy Woronicza przy złożeniu do grobu zwłok Tadeusza Kościuszki (dom.) 10. Wykazać cechy ballady z uwzględnieniem „Ucieczki“ Mickiewicza. (szkol.)

W VIII klasie.

1. Rozebrać i ocenić sonet Mickiewicza „Stepy Akermańskie“ (szkol.) 2. Charakterystyka Litwy i Litwinów na podstawie „Pieśni o ziemi naszej“. Wincentego Pola. (dom.) 3. Skreślić charakter Darnleja i Botwela w „Maryi Stuart“ J. Słowackiego (szkol.) 4. Wpływ wzroku i słuchu na duchowny rozwój człowieka. (dom.) 5. Treść poematu Syrokomli p. t. 6. „Margier“. (szkol.) 6. Wyjaśnić i uzasadnić myśl zawartą w dwuwierszu Szujskiego: Praca nie jest zakałą w żadnym ludzi stanie,
Lecz rzetelną zakałą bywa próżnowanie. (dom.)
7. Mowa do współuczniów po ukończeniu szkół gimnazyalnych. (szkol.)

## 2. *W języku niemieckim.*

W V. klasie.

1. Troias Fall (eine Nacherzählung; szk.) 2. Kannitverstan (auf Grund der Schullectüre; (dom.) 3. Die Sage von Lohengrin (auf Grund der Schullectüre; (szkol.) 4. Der Krieg des Romulus gegen Fidenae (nach Livius; szkol.) 5. Die Sinaihalbinsel (auf Grund der Schullectüre;) (dom). 6. Der getreue Eckart (auf Grund der Schullectüre;) (szkol.) 7. Solon, der Gesetzgeber Athens (auf Grund des Schulunterrichts; (dom.) 8. Das Aufkommen Tarquinius des Alten (nach Livius;) (szkol.) 9. Die Schlacht bei Marathon (nach dem Schulunterricht;) dom.) 10. Der Ring des Polykrates (auf Grund der Schullectüre;) (szkol.) 11. Der Feldzug Aleksander des Grossen (nach dem Schulunterricht;) (dom.) 12. Deucalion und Pyrrha (nach Ovid;) (szkol.) 13. Don Rodrigos erste Waffenthat (nach Herders Cid;) (dom.) 14. Die Einnahme Roms durch die Gallier (nach dem Schulunterricht;) (szkol.)

W VI. klasie.

1. Die Erfindung der Buchdruckerkunst ist eine der wohlthätigsten Erfindungen. (dom.)

2. Wohlthätig ist des Feuers Macht,
Wenn sie der Mensch bezähmt, bewacht....
Doch furchtbar wird die Himmelskraft,
Wenn sie der Fessel sich entrafft. (szkol.)

3. Inhaltsangabe „Der Kraniche des Ibykus“ von Schiller (szkol.) 4. Be-

schreibung des Menschen. Auf Grund des Schulunterrichtes und nach gegebener Disposition. (dom.) 5. Der jugurthinische Krieg. (szkol.) 6. Wochenmarkt in Wadowice. (dom.) 7. Die Leiden und Freuden des Winters. (szkol.) 8. Die Bedeutung der Klöster im Mittelalter. (szkol.) 9. Johann Kochanowski als dramatischer Dichter. (dom.) 10. Charakterschilderung Wilhems von Oranien. (szkol) 11. Vergils Leben und Schriften. (szkol.) 12. Inhaltsangabe des 1. Gesanges „Oberons“ von Wieland. (szkol.) 13. Was können wir von den Bienen lernen? (dom.) 14. Es sind die in der Schule besprochenen Gattungen der lyrischen Poesie zu definieren und und durch Beispiele kurz zu erläutern. (szkol.)

### W VII. klasie.

1. Die Bedeutung der Nationalspiele für die Griechen. (dom.) 2. Die Zunge, das wohlthätigste und verderblichste Glied des Menschen. (szkol.) 3. Iphigeniens Charakter in Goethes „Iphigenie auf Tauris“. (domowe.) 4. Die Mauren in Spanien. (szkol.) 5. Goethes Jugend (szkol.) 6. Kasimir Brodziński's Stellung und Bedeutung in der polnischen Literaturgeschichte. (szkol.) 7. Sag mir, mit wem du umgehst, und ich will dir sagen, wer du bist. (dom.) 8. Die Folgen des nordischen Krieges. (szkol.) 9. Über den Gebrauch des Chors in Schillers Braut von Messina (dom.)

### W VIII. klasie.

1. „Unaufhaltsam enteilet die Zeit“ — Sie sucht das Beständige. Sei getreu, und du legst ewige Fesseln ihr an. Schiller (dom.) 2. Der Strom ein Bild des menschlichen Lebens. (szkol.) 3) Die Charaktere der einzelnen Soldaten in „Wallensteins Lager“ (dom.) 4. Einbruch der Mongolen in Europa. (szkol.) 5. Casta placent superis; pura cum veste venite Et manibus puris sumite fontis aquam. Erklärung des auf der Wand des Gymnasial-Corridors angebrachten Tibull'schen Distichons. (dom.) 6. Die Bedeutung der Donau für die österreichisch-ungarische Monarchie (szkol.) 7. Charakterschilderung Hyacinths von Soplica in Mickiewicz „Herr Thaddäus“ szkol.) 8. Welchen günstigen Umständen verdankt der junge Goethe die rasche und vielseitige Entwicklung seines dichterischen Talentes. (szkol.)

## Zagadnienia do piśmiennego egzaminu dojrzałości.

1. Z języka łacińskiego: a) Przetłómaczyć na język polski: Tac. Ab Exc. Augusti IV. cap. 34 i 35 od słów Cornelio Cossa... do słów vitam abstinentia finivit; b) przetłómaczyć na język łaciński ustęp z Pism Ignacego Krasickiego (wyd. 1879) tom VI. 173 od słów: Lubo wielokrotny zwycięzca Rzymian... do słów: przybywał na obronę ojczyzny.
2. Z języka greckiego: Hom. Il. XV w. 458--483.
3. Z języka polskiego: Historyczne i handlowe znaczenie Dunaju.
4. Z języka niemieckiego: Theuer ist mir der Freund, doch auch den Feind kann ich nützen; Zeigt mir der Freund, was ich kann, lehrt mich der Feind, was ich soll (Schiller).
5. Z Matematyki: a) Majątek składający się z młyna, gruntu i papierów wartościowych w kwocie 8400 zł., pozostał w spadku do rozdzielenia między 3 osoby A. B. C. w ten sposób, że udziały tych miały się tak do siebie jak $\frac{5}{6} \cdot \frac{5}{4} \cdot \frac{4}{3}$, wartości zaś młyna, gruntu i papierów wartościowych miały się do siebie jak 6 : 5 : 4. Jaka wartość była całego majątku i ile każda z osób miała drugiej spłacić, jeżeli osoba A) wzięła młyn, B) grunt, C) papiery wartościowe?

$$\text{b)}\quad 2\sqrt[x]{9^5} = 3\sqrt[y]{6^4}$$
$$\sqrt[x]{2^{10}}\sqrt[y]{2^{24}} = 2^8.$$

c) Obliczyć kąty i powierzchnią trójkąta, którego boki wynoszą: a = 10·5 m, b = 12·7 m, c = 8·4 m.

# F. Zbiory naukowe.

## I. Biblioteka nauczycielska.

Biblioteka nauczycielska liczy dzieł 2770 w 7494 tomach i zeszytach.

| | |
|---|---|
| Albumów i obrazów | 7 |
| Map | 96 |
| Atlasów | 19 |
| Globusów | 2 |

Pism peryodycznych miało gimnazyum 14: Zeitschrift für die österreichischen Gymnasien, Przewodnik bibliograficzny Wisłockiego, Kwar-

talnik historyczny, Mittheilungen der geograph. Gesellschaft in Wien, Bibliotekę warszawską, Wszechświat, Przegląd Polski, Przewodnik naukowy i literacki, Oesterreichische botanische Zeitschrift (dar Wys. c. k. Ministerstwa W. i Ośw.), Zeitschrift für den physikalischen und chemischen Unterricht, Przewodnik hygieniczny, Misye katolickie (dar), Lehrproben und Lehrgänge, Verordnungsblatt für den Dienstbereich des k. k. Ministeriums für Cultus und Unterricht.

### *a) W bieżącym roku szkolnym zakupiono następujące dzieła:*

Małecki A.: Gramatyka języka polskiego, Wyd. 8. Samolewicz-Sołtysik: Ćwiczenia łacińskie na klasę I. Zakrzewski: Historya starożytna. Lampel: Deutsches Lesebuch I. Th. Baranowski i Dziedzicki: Geografia powszechna wyd. 5. Próchnicki i Wójcik: Wypisy polskie dla klasy I. Schenkl-Lewicki i Parylak: Ćwiczenia greckie. Strzemcha: Geschichte der deutschen Literatur. Kozłowski: Logika elementarna. Tarnowski i Próchnicki: Wypisy polskie dla klas wyższych część II. Vogel Dr.: Handbuch der Elektrochemie. Gebhardi: Die Aeneide Vergils I. und III. Theil. Kammer: Aesthetischer Commentar zu Homers Ilias. Umlauft Fr.: Das Luftmeer, Die Grundzüge der Meteorologie. Pamiętnik Tow. literackiego im. A. Mickiewicza. Zaleskiego Bohdana Pisma pośmiertne 2 tomy. Przyborowski: Płowce, Powieść historyczna. Wielka Encyklopedya powszechna ilustrowana. Bibliografia Estreichera T. XI. Oesterreich in Wort und Bild.

### *b) Otrzymano w darze:*

Wydawnictwa Akademii Umiejętności w Krakowie i nakłady Wysokiego Wydziału krajowego. Sitzungsberichte der mathematisch-naturwissenschaftlichen Classe Akademii Umiejętności w Wiedniu. Nakłady Temsky'ego w Pradze. Dicksteina: Geometrya elementarna (od Wysokiej Rady szk. kr.). Chavanne: Physikalisch-statistischer Atlas von Oesterreich-Ungarn (od Wysokiego c. k. Ministeryum W. i Ośw.).

## 2. Biblioteka uczniów

obejmuje 397 dzieł w 551 tomach.

W bieżącym roku szkolnym zakupiono:

Czermak: „O Stefanie Czarnieckim, sławnym wodzu polskim" 3 egz. Anczyc: „Opisy i przygody z podróży po różnych częściach świata". Chociszewski: „Malowniczy opis Polski, czyli geografia ojczystego kraju".

Popławska: „Krótki rys dziejów ojczystych". Próchnicki: „Dwie wojny, wyjątek z dzieła K. Szajnochy p. t. Jadwiga i Jagiełło" 2 egz. Sz. Parasiewicz: „Obrazki historyczne z „Potopu" Sienkiewicza" 2 egz. Fr. Próchnicki: „W. Szekspira Juliusz Cezar". Wilhelm Hauff: Märchen I., Die Karavane". Gustaw Schwab: „Doctor Faustus". Zöhrer: „Kreutz und Schwert". Pol Wincenty: „Obrazy z życia i natury" 2 tomy. Szyndler: „Powiastki ojczyste" 2 tomy. Borucki: „Nasze góry". Ziemba Teofil: „Młodość Mickiewicza". Heinrich v. Kleist: „Michael Kohlhaas" „Wyprawa Stanleya do środkowej Afryki". Verne-Rzętkowski: „Zima pośród lodów". W. Przyborowski: „Chrobry". Cooper-Zaleska: „Mieszkaniec puszczy": Mich. Zielińska: „W szkole życia". Wiseman: „Fabiola". W. Hauff: „Märchen — Der Scheik von Alessandria und seine Sklaven". Dar Wysokiego c. i k. Ministeryum W. i Ośw.: Duncker: „Das Buch vom Vater Radetzky".



## 3. Gabinet historyi naturalnej

| | | | |
|---|---|---|---|
| posiada obecnie w dziale | mineralogii | okazów | 754 |
| „ | botaniki | „ | 118 |
| „ | zoologii | „ | 189 |
| | rozmaitych przyborów | sztuk | 14 |

W tym roku zakupiono: preparatów mikroskopowych sztuk 24. A Lehmanna: Obcokrajowe rośliny uprawne, tab. 6, Leutemanna tablice zootomiczne (12), Zwierzęta pożyteczne i szkodliwe (tabl. 4), Hinterwaldner: Wegweiser für Naturaliensammler. — Otrzymano w darze od WP. Juliana Tałasiewicza, c. k. radcy sądowego, 58 okazów mineralogicznych skał i skamielin; od WP. inżyniera Karola Hoyer'a: Tracza (Mergus); od ucznia Iwańskiego: Żabnicę (Lophius piscatorius) i Chodacznika (Pagurus Bernhardus).

## 4. Gabinet fizykalny

posiada obecnie 339 przyrządów.

W tym roku zakupiono: lampę żarową; Lambrechta Polymeter i przekształcono i uzupełniono machinę dynamo-elektryczną.

## 5. Do nauki rysunków

posiada zakład obecnie 37 dzieł z 1163 wzorów i modeli 143.

W tym roku zakupiono 2 modele z drzewa. Łazarski: Geometrya wykreślna; Kaunitz, Katechismus der Ornamentik: Häuselmann: Studien

und Ideen über Ursprung des Ornamentes. Tegoż, Anleitung zum Studium der decorotiven Künste i Die Stilarten und Ornamente; Łepkowski, Sztuka, zarys jej dziejów; Łuszczkiewicz, Nauka o budowie ciała ludzkiego. Otrzymano w darze: Zabytki artystycznego przemysłu w Polsce (od Wys. Rad. szkol. kr).

### 6. Biblioteka książek szkolnych

dla ubogich uczniów liczy 515 dzieł. W roku ubiegłym przybyło drogą kupna dzieł 40.

## G. Kronika zakładu.

### I. Zmiany w gronie nauczycielskiem:

1. J. E. P. Minister W. i Ośw. nadał dekretem z dnia 24 czerwca 1891 l. 11.499 opróżnione posady nauczycielskie: profesorowi, ks. Janowi Krupińskiemu, w c. k. wyższej szkole realnej w Krakowie, nauczycielom: Dymitrowi Czechowskiemu w c. k. gimnazyum w Przemyślu, Teofilowi Erbenowi w c. k. gimnazyum w Stanisławowie, Janowi Sędzimirowi w c. k. gimnazyum w Złoczowie (reskrypt Wysokiego Prezydyum c. k. Rady szkol. z dnia 3. sierpnia 1891 l. 577) Natomiast zamianował rzeczywistymi nauczycielami w tutejszym zakładzie: Tutejszego zastępcę nauczyciela, Tadeusza Kołomłockiego (dekretem z dnia 24go czerwca 1891 r. l. 7637 — reskrypt. Wysokiego Prezydyum c. k. Rady szkol. z dnia 28go lipca 1891 roku l. 569), zastępcę nauczyciela w c. k. gimnazyum Franciszka Józefa we Lwowie Bronisława Grzanowskiego, zastępcę nauczyciela w c. k. IV. gimnazyum we Lwowie, Stanisława Rzepińskiego (dekretem z dnia 24. czerwca 1891 l. 11.499 — reskr. Wysokiego Prezydyum c. k. Rady szkol. kr. z dnia 3. sierpnia 1891 l. 577), i zastępcę nauczyciela w c. k. gimnazyum św. Jacka w Krakowie, Dra Antoniego Karbowiaka (dekretem z dnia 4. lipca 1891 l. 14.049, reskr. Wysokiego Prezydyum c. k. Rady szk. z dnia 28. lipca 1891 l. 571).

2. Wysoka c. k. Rada szk. kr. przeniosła rozp. z dnia 30. sierpnia 1891 l. 14.940 zastępcę nauczyciela ks. Franciszka Świderskiego, z c. k. gimnazyum św. Anny w Krakowie w tym samym charakterze służbowym do tutejszego zakładu.

3. J. E. P. Minister W. i Ośw. zamianował dekretem z dnia 22. października 1891 l. 21.830 ks. Franciszka Świderskiego rzeczywistym nauczycielem religii w tutejszem c. k. gimnazyum (reskr. Wysokiego Prezydyum c. k. Rady szkol. kr. z dnia 8. listopada 1891 l. 845).

4. Wysoka c. k. Rada szkol. kr. przyznała dyrektorowi, Sewerynowi Arztowi, rozp. z dnia 18. lipca 1891 l. 12.241 czwarty — a profesorowi Leonowi Guńkiewiczowi, rozp. z dnia 20. listopada 1891 l. 21.623 drugi dodatek pięcioletni.

5. Wysoka c. k. Rada szkol. kr. poruczyła reskr. z dnia 8. września 1891 l. 16.738 naukę historyi kraju rodzinnego w III. i IV klasie nauczycielowi, Juliuszowi Lachowiczowi, a w klasie VII. nauczycielowi Józefowi Gruenbergowi. Temu ostatniemu poruczyła też naukę kaligrafii rozp. z dnia 9. września 1891. l. 16.977. Naukę śpiewu zaś rozp. z dnia 27. października 1891 l. 20.768 c. k. geometrze, Eugeniuszowi Gluzińskiemu.

6. J. E. P. Minister W. i Ośw. posunął reskr. z dnia 23, maja 1892 l. 86.) profesorów tutejszego zakładu, Walentego Myjkowskiego i Tomasza Dziamę do VIII. klasy rang. (Wysokie Prezydum c. k. Rady szkol. kraj. z dnia 23. czerwca 1892 l. 397.)

**II.** Rok szkolny rozpoczął się dnia 3. września 1891 uroczystem nabożeństwem.

Egzamin wstępny uczniów zapisanych do klasy I. odbył się dnia 1. lipca, tudzież w dwóch pierwszych dniach września.

Ze względu na szczupłe rozmiary sali rysunkowej zezwoliła Wysoka c. k. Rada szkol. kraj. rozp. z dnia 8. września 1891 l. 16.986, aby uczniów klasy I. dzielono podczas nauki rysunków na dwa oddziały. Ten podział trwał do dnia 30. marca 1892, t. j. do czasu, w którym liczba uczniów uczęszczających do klasy I. tak zeszczuplała, że uczniowie mogli się wygodnie pomieścić w sali rysunkowej.

W bieżącym roku szkol. wprowadzono w tutejszym zakładzie w życie nowy plan nauki rysunków w myśl rozporządzenia J. E. P. Ministra W. i Ośw. z dnia 17. czerwca 1891 l. 9193.

Zakład obchodził uroczyście Imieniny Najjaśniejszych Państwa. Dn. 5. maja zaś odprawiono żałobne nabożeństwo za spokój duszy Najj. Cesarzowej Maryi Anny, a dnia 28. czerwca za spokój duszy Najj. Cesarza Ferdynanda I.

Do spowiedzi i komunii św. przystępowała młodzież katolicka 3 razy w bieżącym roku szkolnym i odprawiła dnia 30 i 31 marca i 1. kwietnia trzydniowe rekolekcye.

Piśmienna część egzaminu dojrzałości odbyła się w czasie od 9 do 14, ustna zaś 30 i 31 maja pod przewodnictwem WP. Dra Z. Samolewicza, c. k. radcy szkolnego.

Z powodu błonicy w budynku gimnazyalnym przerwano lekcye szkolne od dnia 31. marca do 9. kwietnia. I w tym roku musi zakład zapisać ze smutkiem stratę 1 ucznia klasy I., Wroniewskiego Wincentego.

Pierwsze półrocze zakończono dnia 30. stycznia; drugie rozpoczęto dnia 3. lutego. Rok szkolny zakończono dnia 30. czerwca uroczystem nabożeństwem dziękczynnem i rozdaniem świadectw.

# H. Ważniejsze rozporządzenia władz szkolnych.

1. J. E. P. Minister W. i Ośw. zezwolił, aby z początkiem roku szk. 1892 wprowadzono w tutejszym zakładzie naukę geometryi wykreślnej jako przedmiotu nadobowiązkowego dla uczniów klasy V. w 2. g. tygodniowo (reskr. Wys. Rady szk. kr. z dnia 30. sierpnia 1891 r. l. 15.152).

J. E. P. Minister W. i Ośw. podwyższył dotychczasowy ryczałt na koszta zarządu i potrzeby kancelaryjne (rozp. Wysokiej Rady szkol. kr. z dnia 29. sierpnia 1891 l. 15.658).

3. Wysoka c. k. Rada szkol. kr. ogłasza reskryptem z dnia 17. października 1891 l. 20.300 rozporządzenie J. E. P. Ministra W. i Ośw. z d. 30. września 1891 l. 1786, wydane w sprawie nauki filologii klasycznej.

4. Wysoka c. k. Rada szkolna krajowa wydaje dnia 4. lutego 1892 l. 1186, okólnik w sprawie sprzedaży książek w antykwarniach.

5. Wysoka c. k. Rada szkolna krajowa uzupełnia rozporządzeniem z dnia 21. maja 1892 l. 10.122 instrukcye w sprawie nauki języka łacińskiego i greckiego wydane dnia 17. października 1891 l. 20.300.

6. Wysoka c. k. Rada szkolna krajowa poleca reskr. z dnia 5. maja 1892 l. 4405, aby natychmiast wprowadzono do szkoły pisownię polską, zaleconą przez Akademię Umiejętności w Krakowie.

7. Wysoka c. k. Rada szkolna kraj. wydaje rozp. z dnia 16. czerwca 1892 l. 581 plan nauki języka niemieckiego wraz z instrukcyą dla nauczycieli tego przedmiotu w klasach niższych.

8. J. E. P. Minister W. i Ośw. zezwolił resk. z dnia 24. maja 1892 l. 5506, aby dyrekcya dla tutejszego zakładu przyjęła pomocnika tercyana szkolnego (rozp. Wysokiej Rady z dnia 20. czerwca 1892 l. 11.270).

# J. Sprawa fizycznego rozwoju młodzieży.

Sprawa fizycznego rozwoju młodzieży postąpiła w tym roku szkolnym znacznie.

Wysoka c. k. Rada szkolna bowiem wysłała w czasie wakacyi nauczyciela, Józefa Kurowskiego, do Krakowa celem przypatrzenia się zaba-

wom młodzieży szkolnej, odbywającym się tamże w parku WP. Dra Jordana i wyjednała subwencyę u Wysokiego c. k. Ministeryum na urządzenie placu na zabawy tudzież na zakupno przyrządów do tych zabaw (reskr. Wys. c. k. Ministeryum W. i Ośw. z d. 28. grudnia 1891 l. 21874 — Wys. c. k. Rady szk. kr. z dnia 3. lutego 1892 l. 242). Gdy także Świetna Rada miejska, uwzględniając zawsze życzliwie potrzeby zakładu, ofiarowała na ten cel plac na błoniach, urządzono w maju b. r. boiska, na których w środy i soboty po południu odbywały się zabawy — o ile pogoda sprzyjała — pod kierownictwem nauczyciela Kurowskiego, i innych członków grona nauczycielskiego, którzy go chętnie wspierali.

Przedewszystkiem bawiono się w gry ruchowe, a mianowicie: piłkę nożną, odrzucankę, trzeciaka, odbijankę, obręcze i piłkę zwyczajną.

Nim boiska w maju urządzono, czynił zakład dla rozwoju sił fizycznych młodzieży wszystko to, co już i w poprzednich latach mógł uczynić. Mianowicie:

1. Nauczyciele odwiedzali wnet po ukończonych wpisach mieszkania uczniów celem zbadania tychże pod względem zdrowotnym; wspierała ich w tym względzie komisya sanitarna miejska.

2. Nauczyciele odbywali tak jak i dawniej i w tym roku z uczniami we środy, soboty, a często i w niedziele po południu, o ile pogoda sprzyjała, wycieczki i przechadzki, które połączone były już to z celami naukowymi, już to służyły przyzwoitej i zdrowej zabawie. Wycieczki odbywała zwykle każda klasa osobno między godziną 4 a 8 po południu; czasami łączyły się 2 lub 3 klasy razem; wspólna wycieczka była tylko 1.

3. W czasie przerw pomiędzy godzinami szkolnemi wychodzili wszyscy uczniowie z klas do ogródka gimnazyalnego, który już w r. 1888 w tym celu odpowiednio dyrekcya przekształciła i zabawiali się pod nadzorem nauczycieli i pod kierunkiem wyznaczonych przewodników. Przerwa o godzinie 10. trwała z tego powodu zwykle minut 15.

4. Dyrekcya starała się o to, aby jak najwięcej uczniów uczęszczało na naukę gimnastyki, która od początku roku 1890 odbywa się w obszernej sali tutejszego towarzystwa „Sokół“ i doprowadziła do tego, iż na 227 uczniów publicznych uczęszczało 202.

5. Postarano się, aby i uczniom pozwolono pod nadzorem nauczycieli uczęszczać na ślizgawkę urządzoną przez Towarzystwo „Sokół“; dzięki uprzejmości towarzystwa mogło korzystać ze ślizgawki 87 uczniów, z których tylko 15 zapłaciło opłatę 1 złr., 46 opłatę 50 ct., a 26 korzystało ze ślizgawki bezpłatnie.

# K. Statystyka uczniów.

| Liczba uczniów | W klasach I. | II. | III. | IV. | V. | VI. | VII. | VIII. | Razem |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| Z końcem roku 1890/91 było uczniów | 32 | 44†1 | 43†2 | 25 | 24†1 | 26 | 11 | 13 | 218†4 |
| Na początku roku 1891/92 wpisało się | 64 | 36 | 38 | 37 | 21 | 20 | 28 | 10 | 254 |
| W ciągu roku szkolnego wstąpiło . . | 1 | 1 | — | 1 | 2 | 3 | — | — | 8 |
| Wpisano więc w ogóle . . . . . . . | 65 | 37 | 38 | 38 | 23 | 23 | 28 | 10 | 262 |
| **Pomiędzy wpisanymi było:** | | | | | | | | | |
| *a)* nowych uczniów (z promocyą) . . | 60 | 3 | — | 2 | 2 | 5 | — | — | 72 |
| *b)* obcych repetentów . . . . . . . . | 2 | 2 | — | — | 1 | 1 | 1 | — | 7 |
| *c)* ponownie wpisanych z promocyą . | — | 28 | 34 | 35 | 18 | 17 | 27 | 10 | 169 |
| *d)* ponownie wpisanych repetentów . . | 3 | 4 | 4 | 1 | 2 | — | — | — | 14 |
| W ciągu roku szkolnego wystąpiło . . | 19 | 3 | 3 | 2 | 2 | 1 | 3 | — | 33 |
| Licz. uczniów przy końcu r. szk. 1891/92 | 46 | 34 | 35 | 36 | 21 | 22 | 25 | 10 | 229 |
| Z tej liczby uczniów publicznych . . | 45 | 34 | 34 | 36 | 21 | 22 | 25 | 10 | 227 |
| Z tej liczby uczniów prywatnych . . | 1 | — | 1 | — | — | — | — | — | 2 |
| **2. Miejsce urodzenia:** | | | | | | | | | |
| Z miasta Wadowic . . . . . . . . . | 10 | 3 | 3 | 6 | 3 | 2 | 3 | 4 | 34 |
| Z powiatu wadowickiego (nie licząc Wadowic . . . . . . . . . . . . | 12 | 15 | 13 | 12 | 8 | 5 | 6 | 3 | 74 |
| Z powiatu bialskiego . . . . . . . . | 7†1 | 5 | 2 | 6 | 2 | 6 | 2 | — | 30†1 |
| „ chrzanowskiego . . . . . | — | — | — | — | 1 | — | — | — | 1 |
| „ myślenickiego . . . . . . | 3 | 3 | 3 | 1 | — | — | 3 | 1 | 14 |
| „ nowotarskiego . . . . . . | — | 1 | 2 | 1 | 1 | — | — | — | 5 |
| „ żywieckiego . . . . . . . | 2 | 2 | 5†1 | 3 | — | — | 1 | — | 13†1 |
| Z innych powiatów Galicyi . . . . . | 10 | 4 | 4 | 7 | 5 | 8 | 6 | 2 | 46 |
| Ze Szlązka (austr.) . . . . . . . . | — | 1 | 1 | — | — | — | 1 | — | 3 |
| Z Morawii . . . . . . . . . . . . | 1 | — | — | — | — | — | — | — | 1 |
| Z Czech . . . . . . . . . . . . . | — | — | — | — | — | — | 1 | — | 1 |
| Z Węgier . . . . . . . . . . . . . | — | — | 1 | — | — | 1 | 2 | — | 4 |
| Z Królestwa Polskiego . . . . . . . | — | — | — | — | 1 | — | — | — | 1 |
| | 45†1 | 34 | 34†1 | 36 | 21 | 22 | 25 | 10 | 227†2 |
| **3. Frekwencya według miejsca pobytu rodziców:** | | | | | | | | | |
| miejscowi . . . . . . . . . . . . . | 16 | 8 | 11 | 10 | 5 | 6 | 9 | 5 | 70 |
| zamiejscowi . . . . . . . . . . . . | 29†1 | 26 | 23†1 | 26 | 16 | 16 | 16 | 5 | 157†2 |
| | 45†1 | 34 | 34†1 | 36 | 21 | 22 | 25 | 10 | 227†2 |
| **4. Język ojczysty:** | | | | | | | | | |
| polski . . . . . . . . . . . . . . | 45†1 | 34 | 34†1 | 36 | 21 | 22 | 24 | 10 | 226†2 |
| ruski . . . . . . . . . . . . . . . | — | — | — | — | — | — | 1 | — | 1 |
| **5. Religia:** | | | | | | | | | |
| Rzymsko-katolicka . . . . . . . . . | 43†1 | 31 | 33†1 | 33 | 20 | 21 | 23 | 9 | 213†2 |
| Grecko-katolicka . . . . . . . . . | — | — | — | — | — | — | 1 | — | 1 |
| Wyznanie augsburskie . . . . . . . | — | — | — | — | — | 1 | — | — | 1 |
| Wyznanie mojżeszowe . . . . . . . | 2 | 3 | 1 | 3 | 1 | — | 1 | 1 | 12 |
| | 45†1 | 34 | 34†1 | 36 | 21 | 22 | 25 | 10 | 227†2 |



| | W klasach I. | II. | III. | IV. | V. | VI. | VII. | VIII. | Razem |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| **6. Wiek uczniów:** | | | | | | | | | |
| Urodzonych w roku 1881 (11 lat) . . | 6†1 | — | — | — | — | — | — | — | 6†1 |
| „ „ 1880 (12 lat) . . | 15 | 2 | — | — | — | — | — | — | 17 |
| „ „ 1879 (13 lat) . . | 10 | 7 | 6†1 | — | — | — | — | — | 23†1 |
| „ „ 1878 (14 lat) . . | 9 | 7 | 13 | 4 | — | — | — | — | 33 |
| „ „ 1877 (14 lat) . . | 4 | 9 | 5 | 7 | 3 | — | — | — | 28 |
| „ „ 1876 (16 lat) . . | — | 8 | 7 | 11 | 6 | 5 | — | — | 37 |
| „ „ 1875 (17 lat) . . | — | 1 | 2 | 8 | 2 | 5 | 10 | — | 28 |
| „ „ 1874 (18 lat) . . | — | — | — | 2 | 6 | 7 | 5 | 3 | 23 |
| „ „ 1873 (19 lat) . . | — | — | — | 4 | 3 | 1 | 2 | 3 | 13 |
| „ „ 1872 (20 lat) . . | 1 | — | 1 | — | 1 | 1 | 4 | 3 | 11 |
| „ „ 1871 (21 lat) . . | — | — | — | — | — | 2 | 3 | 1 | 6 |
| „ „ 1870 (22 lat) . . | — | — | — | — | — | 1 | 1 | — | 2 |
| | 45†1 | 34 | 34†1 | 36 | 21 | 22 | 25 | 10 | 227†2 |
| **7. Klasyfikacya:** | | | | | | | | | |
| *a)* Z końcem roku szkolnego 1892: | | | | | | | | | |
| otrzymało stopień celujący . . . . . | 7 | 3 | 3†1 | 3 | 1 | 2 | 4 | 2 | 25†1 |
| „ „ pierwszy . . . . . | 26†1 | 28 | 23 | 22 | 14 | 16 | 19 | 8 | 156†1 |
| „ „ drugi . . . . . . | 3 | — | 2 | 3 | 2 | — | — | — | 10 |
| „ „ trzeci . . . . . . | 4 | — | — | — | 1 | — | — | — | 5 |
| Do egzaminu popraw. przeznaczono . | 5 | 3 | 6 | 7 | 3 | 4 | 2 | — | 30 |
| „ „ uzupełniając. „ . | — | — | — | 1 | — | — | — | — | 1 |
| | 45†1 | 34 | 34†1 | 36 | 21 | 22 | 25 | 10 | 227†2 |
| *b)* Dodatek do klasyfikacyi za rok szkolny 1891: | | | | | | | | | |
| Przeznaczono do egzaminu popraw. . | 3 | 9 | 4 | 4 | 3 | 4 | 1 | — | 28 |
| „ „ uzupeł. . | — | — | 1 | — | — | — | — | — | 1 |
| Z tych złożyło egzamin . . . . . . | 3 | 9 | 4 | 3 | 3 | 4 | 1 | — | 27 |
| Nie złożyli egzaminu . . . . . . . . | — | — | 1 | 1 | — | — | — | — | 2 |
| Według tego ostateczny wynik klasyfikacyi za rok szkolny 1891: | | | | | | | | | |
| Stopień celujący otrzymało . . . . . | 2 | 5†1 | 1 | 2 | — | 4 | 2 | 2 | 18†1 |
| „ pierwszy „ . . . . . | 26 | 33 | 36†2 | 22 | 18 | 22 | 9 | 11 | 177†2 |
| „ drugi „ . . . . . | 3 | 5 | 6 | 1 | 5 | — | — | — | 20 |
| „ trzeci „ . . . . . | 1 | 1 | — | — | 1†1 | — | — | — | 3†1 |
| Razem . . | 32 | 44†1 | 43†2 | 25 | 24†1 | 26 | 11 | 13 | 218†4 |

| | W klasach | | | | | | | | Razem |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | I. | II. | III. | IV. | V. | VI. | VII. | VIII. | |
| **8. Opłata szk. w r. szk. 1892.** | | | | | | | | | |
| Opłatę szk. złożyło w I. półroczu uczn. | $34^{+1}$ | 10 | $13^{+1}$ | $4^{+1}$ | 5 | 6 | 4 | 3 | $79^{+3}$ |
| „ „ „ w II. „ „ | $18^{+1}$ | 13 | $15^{+1}$ | 7 | 9 | 6 | 10 | 4 | $82^{+2}$ |
| Uwolnionych było od całej opłaty: | | | | | | | | | |
| w I. półroczu . . . . . . . . . . . | 22 | 26 | 24 | 33 | 17 | 15 | 24 | 7 | 168 |
| w II. półroczu . . . . . . . . . . . | 28 | 21 | 20 | 29 | 12 | 16 | 15 | 6 | 147 |
| Opłata szkol. wynosiła w ogóle zł. w. a. | | | | | | | | | |
| w I. półroczu . . . . . . . . . . . | 525 | 150 | 210 | 75 | 75 | 90 | 60 | 45 | 1230 |
| w II. półroczu . . . . . . . . . . . | 285 | 195 | 240 | 105 | 135 | 90 | 150 | 60 | 1260 |
| Razem . . | 810 | 345 | 450 | 180 | 210 | 180 | 210 | 105 | 2490 |
| Przy końcu roku szkolnego było uwolnionych od opłaty szkolnej . . . . . | 27 | 21 | 20 | 29 | 12 | 16 | 15 | 6 | 146 |
| płacących opłatę . . . . . . . . . . | $18^{+1}$ | 13 | $14^{+1}$ | 7 | 9 | 6 | 10 | 4 | $81^{+2}$ |
| | $45^{+1}$ | 34 | $34^{+1}$ | 36 | 21 | 22 | 25 | 10 | $227^{+2}$ |
| Datki na środki naukowe przyniosły Zł. | 65 | 37 | 38 | 38 | 23 | 23 | 28 | 10 | 262 |
| Taksy wstępne . . . . . . . . . . | 130·2 | 12·6 | — | 6·3 | 6·3 | 12·6 | 4·2 | — | 172·2 |
| Taksy za duplikaty świadectw . . . . | — | — | — | — | — | — | — | — | 13 |
| Dochody własne zakładu przyniosły . | — | — | — | — | — | — | — | — | 447·2 |
| **9. Frekwencya na naukę przedmiotów nadobowiązkowych:** | | | | | | | | | |
| na naukę historyi kraju rodzinnego . | — | — | 34 | 36 | — | — | 25 | — | 95 |
| „ „ geometryi wykreślnej . . . | — | — | — | — | 10 | — | — | — | 10 |
| „ „ kaligrafii . . . . . . . . | 24 | 19 | — | — | — | — | — | — | 43 |
| „ „ śpiewu . . . . . . . . . | 34 | 13 | 9 | 11 | 4 | 12 | 5 | 1 | 89 |
| „ „ gimnastyki . . . . . . . . | 35 | 31 | 33 | 33 | 20 | 19 | 23 | 8 | 202 |
| **10. Stypendya:** | | | | | | | | | |
| Pobierali stypendyum z fundacyi ś. p. Samuela Głowińskiego . . . . . . . | — | — | — | — | — | 1 | 1 | 1 | 3 |
| Kwota stypendyjna wynosiła Zł. . . . | — | — | — | — | — | 157·5 | 157·5 | 157·5 | 472·5 |

# L. Fundusze
## na wsparcie ubogich uczniów.

1. Dyrekcya udzieliła wsparcia w porozumieniu z gronem nauczycieli z fundacyi Mikołaja Kopernika:

| | | | |
|---|---|---|---|
| 1. z klasy VIII. w kwocie . . . . . . . . . . . | 33 | zł. | — ct. |
| 1. z klasy III. w kwocie . . . . . . . . . . . | 30 | zł. | — ct. |

2. Dyrekcya udzieliła wsparcia z fundacyi izraelickiego komitetu składkowego miasta Wadowic im. Najdostojniejszej Arcyksiężniczki Gizeli uczniowi klasy IV. w kwocie . . . . . . . . . . . . . . . . . . . . 8 zł. 40 ct.
3. Towarzystwo bursy imienia Stefana Batorego utrzymywało 2 uczniów bezpłatnie, a 5 za opłatą 4 zł. miesięczną.
4. Z datków wrzucanych przez profesorów i uczniów po egzortach do puszki pozostało z ubiegłego roku . . 6 zł. 65 ct.

| | | | |
|---|---|---|---|
| W bieżącym roku wpłynęło . . . . . . . . . . . . | 44 | zł. | 82 ct. |
| Dnia 7. stycznia wręczyli dyrektorowi uczniowie Bogdany i Dbałowski z klasy VIII. . . . . . . . . . | 7 | zł. | — ct. |
| Dochód czysty z koncertu urządzonego przez dyrektora dnia $7/_{11}$ 1891 . . . . . . . . . . . . . . . . . . . | 109 | zł. | 82 ct. |
| Dnia 26. stycznia 1892 wręczyli dyrektorowi WWPP. Hryniewiecki i Tałasiewicz . . . . . . . . . . . . | 51 | zł. | 62 ct. |
| WP. Czecz de Lindenwald wręczył dyrektorowi . . | 20 | zł. | — ct. |
| razem | 239 | zł. | 91 ct. |

Z tego wydano:

| | | | |
|---|---|---|---|
| Na przybory naukowe . . . . . . . . . . . . . . . . . . | 11 | zł. | 60 ct. |
| Na książki szkolne do biblioteki ubogich uczniów . . . . | 58 | zł. | 45 ct. |
| Na uzupełnienie opłaty szkolnej (8 uczniom) . . . . . . . | 40 | zł. | — ct. |
| Dano ubogim uczniom . . . . . . . . . . . . . . . . . . | 52 | zł. | 59 ct. |
| razem | 162 | zł. | 55 ct. |

Pozostaje na rok następny 77 zł. 36 ct.

Dyrekcya wyraża ponownie wszystkim dobrodziejom w imieniu ubogiej młodzieży najszczersze podziękowanie.

# M. Klasyfikacya uczniów publicznych

*za II. półrocze 1892.*

**Klasa I.**

Świadectwo stopnia celującego otrzymali:

**Gołąb Julian,**
**Jaślar Adolf,**
**Kołodziejczyk Stanisław,**
**Matlak Alfred,**
**Osierda Alojzy,**
**Pieradzki Ferdynand,**
**Wójcik Franciszek.**

Świadectwo stopnia pierwszego otrzymali:

Bąk Felix,
Bryzek Antoni,
Cholewka Władysław,
Dobosz Józef,
Gabryl Józef,
Gara Stanisław,
Gayczak Stanisław,
Gruszeczka Józef,
Kieloch Jan,
Komis Bartłomiej,
Kosiba Stefan,
Kubiczek Józef,
Kuska Jakób,
Nodzyński Maryan,
Nowicki Tadeusz,
Pakuła Wojciech,
Papużyński Józef,
Pęczek Jan,
Procner Józef,
Pułka Józef,
Radoń Józef,
Schiffer Joachim,
Wądolny Jan Franciszek,
Wądolny Jan Marcin,
Włodek Bolesław,
Woźniak Ferdynand.

Świadectwo stopnia drugiego otrzymało uczniów 3.
„ „ trzeciego „ „ 4.
Do egzaminu poprawczego przeznaczono uczniów 5.

### Klasa II.

Świadectwo stopnia celującego otrzymali:

**Babiński Józef,**
**Chrzanowski Witołd,**
**Panczakiewicz Stanisław.**

Świadectwo stopnia pierwszego otrzymali:

Amann Leon.
Ciszek Stanisław,
Danek Franciszek,
Dura Władysław,
Gayczak Mieczysław,
Guzdek Jan,
Jura Józef,
Kłaput Piotr,
Kramarczyk Karol,
Kraus Leon,
Landau Löbel,
Lewandowski Jerzy,
Łojek Szczepan,
Marowski Tadeusz,
Masny Wiktor,
Mączeński Jan,
Mrugacz Józef,
Penkala Franciszek,
Podgórczyk Karol,
Rapacz Stefan,
Scieszka Franciszek,
Smietański Leon,
Sołtys Józef,
Sporschill Roman,
Tobiasiewicz Jan Kanty,
Wechsler Abraham,
Wolny Jan,
Zawadziński Adam.

Do egzaminu poprawczego przeznaczono uczniów 3.

### Klasa III.

Świadectwo stopnia celującego otrzymali:

**Iwański Alfred,**
**Kaiser Aleksander,**
**Sadowski Jan.**

Świadectwo stopnia pierwszego otrzymali:

Arzt Karol,
Bieliński Leon,
Bogdany Roman,
Drozdowski Leon,
Dyrcz Wincenty,
Erychleb Wacław,
Ganczarski Artur,
Gina Ludomir,
Godawa Władysław,
Huppert Leopold,
Kamecki Cypryan,
Kiszakiewicz Emil,

Kłosiński Antoni,
Łabędź Konstanty,
Matusiński Antoni,
Mączeński Zdzisław,
Moliński Andrzej,
Pawlik Stanisław,
Polony Władysław,
Rudnicki Antoni,
Rychlik Juliusz,
Świętek Antoni,
Wietrzny Władysław.

Do egzaminu poprawczego przeznaczono uczniów 6.

Świadectwo stopnia drugiego otrzymało uczniów 2.

### Klasa IV.

Świadectwo stopnia celującego otrzymali:

**Dziama Tadeusz,**
**Korczyk Jakób,**
**Wilusz Juliusz.**

Świadectwo stopnia pierwszego otrzymali:

Bocheński Stanisław,
Bogdanowicz Stanisław,
Fox Feliks,
Graca Franciszek,
Grzegorzyk Józef,
Grzesiewicz Andrzej,
Jakóbiec Jan,
Josefert Bruno,
Juras Stanisław,
Koim Jan,
Krzysztoforski Michał,
Kutek Bartłomiej,
Lukas Jan,
Maj Franciszek,
Miarka Antoni,
Pawlicki Włodzimierz,
Pilarz Kazimierz,
Prorok Władysław,
Rychlik Emil,
Saferna Stanisław,
Wierzbicki Gustaw,
Zagórski Józef.

Świadectwo stopnia drugiego otrzymało uczniów 3.

Do egzaminu poprawczego przeznaczono uczniów 7.

Do egzaminu uzupełniającego przeznaczony uczeń 1.

### Klasa V.

Świadectwo stopnia celującego otrzymał:

**Trammer Samuel.**

Świadectwo stopnia pierwszego otrzymali:

Borowczyk Feliks,
Bzowski Karol,
Ciszek Franciszek,
Guzdek Wincenty,
Jaślarz Kazimierz,
Malina Edward,
Matusiński Stanisław,
Naturski Alojzy,
Nikiel Karol,
Szarek Jan,
Weczerka Karol,
Wilusz Stanisław,
Zajas Jan,
Żmuda Franciszek.

Do egzaminu poprawczego przeznaczono uczniów 3.

Świadectwo stopnia drugiego otrzymało uczniów 2.

Świadectwo stopnia trzeciego otrzymał uczeń 1.

## Klasa VI.

Świadectwo stopnia celującego otrzymali:

**Cholewka Stanisław,**
**Rajda Aleksander.**

Świadectwo stopnia pierwszego otrzymali:

Bielski Tadeusz,
Chrzanowski Tytus Napoleon,
Fonferko Adam,
Foryś Franciszek,
Gross Józef,
Kudłacik Antoni,
Lindner Adam,
Mendyk Władysław,
Nieć Michał,
Panczakiewicz Kazimierz,
Płonka Jan,
Röhr Ludwik,
Schwarz Adolf,
Wiśnicki Jan,
Zaczek Władysław,
Ziembicki Józef.

Do egzaminu poprawczego przeznaczono uczniów 4.

## Klasa VII.

Świadectwo stopnia celującego otrzymali:

**Hoszowski Ignacy,**
**Jura Andrzej,**
**Vrana Władysław,**
**Wierzbicki Leon.**

Świadectwo stopnia pierwszego otrzymali:

Adamowicz Stanisław,
Bajorski Jan,
Fołta Jan,
Frąckiewicz Stanisław,

Geruszczak Maksymilian,
Hörunter Eugeniusz,
Janicki Józef,
Kozłowski Franciszek,
Lambor Augustyn,
Małysa Michał,
Misky Edward,
Nowak Franciszek,
Offner Mordche,
Smółka Wawrzyniec,
Solski Teofil,
Szczepański Kazimierz,
Vrana Edmund,
Wilczyński Ludwik,
Włodek Wilhelm.

Do egzaminu poprawczego przeznaczono uczniów 2.

## Klasa VIII.

Świadectwo stopnia celującego otrzymali:

**Bogdany Maryan Wiktor,**
**Dbałowski Włodzimierz Franc.**

Świadectwo stopnia pierwszego otrzymali:

Israeli Ludwik,
Kubiczek Roman Józef,
Kurowski Andrzej,
Miarka Teofil,
Orobkiewicz Władysław,
Palusiński Józef,
Pytel Józef Stanisław,
Wojewodzic Paweł Piotr.

# Wynik egzaminu dojrzałości.

| | |
|---|---|
| Do egzaminu zgłosiło się uczniów publicznych . . . . . . . | 11 |
| Z tych składało egzamin po raz pierwszy . . . . . . . . . | 10 |
| „ „ „ „ „ „ drugi . . . . . . . . . . | 1 |
| Komisya przyznała chlubne świadectwa dojrzałości . . . . . | 2 |
| „ uznała za dojrzałych . . . . . . . . . . . . . . | 7 |
| „ pozwoliła poprawiać egzamin z jednego przedmiotu . . | 2 |

## Chlubne świadectwo dojrzałości otrzymali:

**Bogdany Maryan Wiktor, Dbałowski Włodzimierz Franciszek.**

### Za dojrzałych uznani:

Kubiczek Roman Józef,
Kurowski Andrzej,
Miarka Teofil,
Palusiński Józef,
Pytel Józef Stanisław,
Wojewodzic Paweł Piotr,
Biela Józef.

Z egzaminowanych udaje się:

| | |
|---|---|
| na wydział filozoficzny . . . . | 2 |
| „ „ medyczny . . . . | 1 |
| „ „ prawniczy . . . . | 7 |
| „ „ teologiczny . . . . | 1 |

Z egzaminowanych abituryentów ukończyło gimnazyum

| | |
|---|---|
| w przeciągu lat 8 . . . . . . . | 8 |
| „ „ „ 9 . . . . . . . | 3 |

# Sprostowanie

## dostrzeżonych ważniejszych pomyłek i błędów drukarskich.

W tablicy II. na str. 21. należy poprawić 1886/$_7$ na 1866/$_7$.

W tytule na stronie 22. ma być IV. zamiast VI.

Na stronie 27. w tablicy VI. należy czytać, że tylko w V. klasie są 2 godziny nadobowiązkowej nauki rysunków geometrycznych a wskutek tego poprawić liczbę godzin obowiązkowej i nadobowiązkowej nauki w tygodniu w klasie VI. i VII. godzin 36 na 34 a w klasie VIII. z 35 na 33.

# Do rodziców i opiekunów.

Wpisy uczniów do gimnazyum na rok szkolny 1893. odbędą się dnia 29. 30. i 31. sierpnia. Późniejsze zgłoszenie się do zapisu może być uwzględnione tylko w razie ważnych powodów.

Przy zapisie ucznia do szkoły musi być obecny ojciec, lub matka albo opiekun. Każdy uczeń obowiązany jest przynieść należycie wypełnione nacyonale, świadectwo z ostatniego półrocza i datek na środki naukowe w kwocie 1 zł. w. a.; oprócz tego każdy nowo wstępujący do zakładu metrykę chrztu lub urodzenia i taksę wstępną w kwocie 1 zł. 10 cnt. Wszyscy uczniowie wstępujący do klasy I. muszą się poddać egzaminowi wstępnemu, który się odbędzie dnia 1. lipca i dnia 1. i 2. września, poczem dopiero ostateczne przyjęcie do zakładu nastąpi.

Uczniowie przychodzący z innych zakładów do tutejszego gimnazyum winni przynieść świadectwo z ostatniego półrocza, opatrzone uwolnieniem z zakładu, do którego w ostatniem półroczu uczęszczali.

Ponieważ nie wolno uczniom gimnazyalnym gdzieindziej mieszkać, jak tylko tam, gdzie Dyrekcya gimnazyalna pozwoli, przeto zechcą rodzice i opiekuni dowiedzieć się pierwej u Dyrekcyi, czy miejsce, gdzie zamierzają synów i pupilów swoich umieścić, nie należy do zabronionych.

Opłata szkolna wynosi na jedno półrocze 15 zł. w. a.

Ponieważ częste porozumiewanie się szkoły z rodzicami i nadzorem domowym jest rzeczą nader pożądaną, przeto będą się panowie profesorowie co niedzielę od 9—10 znajdować w kancelaryi gimnazyalnej celem udzielania rodzicom i nadzorom domowym wiadomości o postępie w naukach i prowadzeniu się uczniów.

Rodzice i opiekunowie zechcą przy wpisie oświadczyć Dyrekcyi, czy życzą sobie, aby ich synowie lub pupile pobierali naukę w przedmiotach nadobowiązkowych. Kto naukę tę rozpocznie, nie wolno mu jej przerwać przed końcem roku szkolnego bez zezwolenia Dyrekcyi. Opuszczanie godzin nauki nadobowiązkowej wpływa niekorzystnie na ogólną cenzurę z pilności.

Nabożeństwo wstępne odbędzie się dnia 3. września, poczem dnia 4. września rozpocznie się regularna nauka szkolna.

***Seweryn Arzt,***
*dyrektor.*